

**Vartioimisliikkeen vartijan yleiset
toimintamahdollisuudet ja niiden rajoittuminen
kotirauhan piirissä**

Lapin yliopisto

Tutkielma

Juha-Pekka Heikkilä

Rikosoikeus

Syksy 2008

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vartioimisliikkeen vartijan yleiset toimintamahdollisuudet ja niiden rajoittuminen kotirauhan piirissä

Tekijä: Juha-Pekka Heikkilä

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Tutkielma Laudaturtyö Lisensiaatintyö Kirjallinen työ

Sivumäärä: XI + 82

Vuosi: Syksy 2008

Tiivistelmä:

Kotirauha on jokaisen ihmisen perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa turvattu perusoikeus, johon ei edes julkisen vallan tule puuttua ilman painavia syitä. Kuitenkin myös yksityinen turva-ala toimii hyvinkin lähellä kotirauhan piiriä esimerkiksi majoitusliikkeissä. Tämän lisäksi vartioimisliikkeiden suorittamaa vartiointia on yhä enemmän yksityiskodeissa, ja kodinturvapalveluiden myynnin uskotaan kasvavan entisestään. Vartijan toimivaltuudet ja perusoikeutena turvattu kotirauha törmäävät siten väistämättä toisiinsa.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat vartijan yleiset toimintamahdollisuudet ja mikä vaikutus kotirauhalla on niiden käyttöön. Yleisillä toimintamahdollisuuksilla tarkoitan vartijalle YTurL:ssa säänneltyjä toimivaltuuksia sekä yleisiä oikeuttamisperusteita, joita ovat hätävarjelu, pakkotila, jokamiehen kiinniotto-oikeus, loukatun suostumus ja itseapu. Selvityksen saavuttamiseksi tutkin perusteellisesti edellä mainitut toimintamahdollisuudet sekä kotirauhan suojan ja sen rajoittumisen. Tutkielman pääpaino on teoreettisessa tarkastelussa, jota konkretisoin sekä kuvitteellisilla että itse kokemillani, tosielämän esimerkeillä.

Tutkielmassa todetaan, että vartijalla voi olla YTurL:n mukaiset toimivaltuudet kotirauhan piirissä toimeksiantosopimuksella luotuun suostumukseen perustuen. Kuitenkin suostumus on kodin asukkaan toimesta peruutettavissa milloin tahansa, jolloin vartijan oikeus tulla kotirauhan piiriin päättyy. Kotirauhan piirissä toimivaltuudet myös rajoittuvat, jos toimenpiteiden kohteena on kotirauhaa nauttiva henkilö. Esimerkiksi tällaisen henkilön poistaminen kodistaan ei ole mahdollista. Kiinniottaminen taasen voi olla mahdollista, jos poistumiskäskeyä ei anneta.

Toinen merkittävä havainto on mahdollisuus kotirauhan rajoittamiseen hätävarjelun ja pakkotilan perusteella. Nämä oikeuttamisperusteet oikeuttavat jopa tunkeutumaan kotirauhan suojaamaan tilaan. Hätävarjelu ja pakkotila voivat joissakin tapauksissa myös korvata vartijan toimivaltuudet esimerkiksi poistumiskäskyn jälkeen ja oikeuttaa siten vartijan jäämään kotirauhan suojaamaan paikkaan.

YTurL:n mukaiset toimivaltuudet ovat olemassa vain toimeksiantosopimuksen perusteella. Kuitenkin toimivaltuudet voivat olla voimassa myös kolmannen osapuolen hallitsemassa tilassa, jos tilat omistaa toimeksiantosopimuksen toinen osapuoli.

Avainsanat: hätävarjelu, kotirauha, pakkotila, toimivalta, vartijat, vartiointiliikkeet
Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

(vain Lappia koskevat)

Sisällysluettelo

LÄHDELUETTELO.....	III
LYHENNELUETTELO.....	XI
1 JOHDANTO.....	1
2 YLEISTÄ YKSITYISESTÄ TURVALLISUUSALASTA.....	4
2.1 Vartiointialan kehityksestä Suomessa.....	7
2.2 Vartijan määritelmä ja vartijan tehtävät.....	8
3 VARTIJAN TOIMIALUE JA TOIMIVALTUUDET.....	10
3.1 Toimialue ja toimeksiantosopimuksen merkitys.....	10
3.2 Toimivaltuudet.....	11
3.2.1 Toimeksiantosopimus toimivaltuuksien edellytyksenä.....	11
3.2.2 Poistamisoikeus.....	13
3.2.3 Kiinniotto-oikeus.....	14
3.2.3.1 Jokamiehen kiinniotto-oikeus vartijan työssä.....	16
3.2.4 Oikeus tehdä turvallisuustarkastus.....	18
3.2.5 Oikeus voimakeinojen käyttöön.....	19
4 MUUT OIKEUTTAMISPERUSTEET VARTIJAN TYÖSSÄ.....	25
4.1 Hätävarjelu.....	26
4.1.1 Suojeltavat oikeushyvät.....	27
4.1.2 Hyökkäyksen oikeudettomuus.....	27
4.1.3 Aikarajat.....	31
4.1.4 Voimankäytön rajat puolustautumisessa.....	32
4.2 Pakkotila.....	34
4.3 Loukatun suostumus.....	37
4.4 Itseapu ja anastetun omaisuuden poisotto-oikeus.....	40
5 KOTIRAUHA.....	44
5.1 Kotirauhan valtiosääntöoikeudellinen määrittely.....	46
5.2 Kotirauhan suojaamat paikat ja kotirauhan aikarajat.....	48
5.2.1 Kotirauhan suoja laitoksissa.....	53
5.2.2 Kotirauhan suoja asuntoloissa.....	55
5.3 Kotirauhan suojaamat henkilöt.....	56
5.4 Kotirauhan suojan rajoittaminen.....	58
5.5 Oikeuttamisperusteet kotirauhan rajoittajina.....	61
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	67
6.1 Vartijan toimivaltuudet kotirauhan piirissä.....	68
6.2 Vartija oikeuttamisperusteiden käyttäjänä kotirauhan piirissä.....	73
6.3 Vartijan toimintamahdollisuudet kolmannen osapuolen kotirauhan piirissä.....	77
6.4 Lopuksi.....	81

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS

Anttila, Inkeri: Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavan perusteena. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-Sarja N:o 26. Vammala 1946.

Backman, Eero: Huomioita hätävarjelusta ja todistustaakan jaosta hätävarjeluasioissa. Teoksessa Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Toimittanut Männistö, Jarkko. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2004.

Frände, Dan: Allmän straffrätt. Forum Iuris. Helsinki 2001.

Frände, Dan: Allmän straffrätt, En introduktion. Publikationer från Institutionen för straff- och processrätt vid Helsingfors universitet A:9. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1994.

Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus: Keskeiset rikokset. Edita. Helsinki 2006.

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Suomentanut Wahlberg, Markus. Edita. Helsinki 2005.

Hahto, Vilja: Uhrin myötävaikutus ja rikoksentekijän vastuu. Edita. Helsinki 2004.

Hallberg, Pekka - Karapuu, Heikki - Scheinin, Martin - Tuori, Kaarlo - Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet. WSOY. Juva 1999.

Heinonen, Olavi – Koskinen, Pekka – Lappi-Seppälä, Tapio – Majanen, Martti – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. WSOY. Juva 2002.

Helminen, Klaus – Kuusimäki, Matti – Salminen, Markku: Poliisioikeus. Lakimiesliiton Kustannus. Kauppakaari Oyj. Helsinki 1999.

Hemmo, Mika: Sopimusoikeuden oppikirja. Toimittanut Könkkölä, Jussi ja Norros, Olli. Talentum. Helsinki 2006.

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus II. Toinen painos. Talentum. Jyväskylä 2003.

Honkasalo, Brynolf: Suomen rikosoikeus. Yleiset opit. Ensimmäinen osa. Toinen painos. Helsinki 1965.

Jyränki, Antero: Uusi perustuslakimme. Iura Nova. Turku 2000.

Jyränki, Antero: Valta ja vapaus. Kolmas painos. Talentum. Helsinki 2003.

Kerttula, Timo (toimittanut): Vartijan perustietoa. Toinen painos. Opetushallitus. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2002.

Kerttula, Timo: Yksityinen poliisiko? Tutkimus vartioimisliikkeiden toimintaedellytysten muuttumisesta. Lisensiaattitutkimus. Helsingin yliopisto 2005.

Lappalainen, Juha – Frände, Dan – Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Niemi, Johanna – Nylund, Anna – Rautio, Jaakko – Sihto, Juha – Virolainen, Jyrki: Prosessioikeus. WSOYpro, Juridiikkaonline. Päivitettävä verkkojulkaisu. Luettu 14.11.2008.

Lappalainen, Juha: Rikoksen rakenne prosessioikeuden näkökulmasta. Teoksessa Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Toimittanut Männistö, Jarkko. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta 2004.

Livson, Mikael: Yksityisen kotirauhan rikosoikeudellinen suoja Suomen oikeuden mukaan. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, B-sarja, N:o 92. Vammala 1958.

Loman, Timo: Poliisin oikeudesta käyttää voimakeinoja. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto. Helsinki 1997.

Länsineva, Pekka: Perusoikeudet ja varallisuussuhteet. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 235. Helsinki 2002.

Majanen, Martti: Hätävarjelun liioittelusta. Teoksessa Väkivalta, Seuraamukset ja haavoittuvuus. Toimittanut Lohiniva-Kerkelä, Mirva. Talentum. Helsinki 2006.

Majanen, Martti: Itseapu ja omankädenoikeus. Teoksessa Rikos, rangaistus ja prosessi. Toimittanut Nuutila, Ari-Matti ja Pirjatanniemi, Elina. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. A. Juhlajulkaisut N:o 15. Turku 2005.

Majanen, Martti: Yksityishenkilön oikeudesta voimakeinojen käyttöön. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 140. Vammala 1979.

Muncie, John - McLaughlin, Eugene: The Problem of Crime. Second edition. The Open University. SAGE Publications Ltd. Bath 2001.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna: Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. WSOY. Juva 2004.

Nuutila, Ari-Matti: Rikoslain yleinen osa. Kauppakaari Oy. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1997.

Pellonpää, Matti: Euroopan ihmisoikeussopimus. Neljäs painos. Talentum. Helsinki 2005.

Ruuska, Kirsti: Oma tupa, oma lupa, Kotirauha ja poliisin toimivalta. Edita. Helsinki 2007.

Ruuskanen, Minna: Hätävarjelu ja parisuhdeväkivalta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 267. Helsinki 2005.

Saraviita, Ilkka: Perustuslaki 2000. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2000.

Saraviita, Ilkka: Suomalainen perusoikeusjärjestelmä. Talentum. Helsinki 2005.

Saraviita, Ilkka: Valtiosääntöoikeuden perusteet. Kauppakaari. Helsinki 2001.

Senna, Joseph - Siegel, Larry: Introduction to Criminal Justice. Seventh edition. West Publishing Company. Minneapolis/St. Paul 1996.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. Talentum. Helsinki 2008.

Tikkanen, Sami – Aapio, Lasse – Kaarnalehto, Anssi – Kammonen, Lasse – Laitinen, Jouko – Mikkonen, Jarmo – Pisto Martti Herman: Ammattina turvallisuus. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki 2008.

Tuori, Kaarlo – Kotkas, Toomas: Sosiaalioikeus. Neljäs painos. WSOYpro. Juva 2008.

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Werner Söderström Lakitieto Oy. Vantaa 2001.

ARTIKKELIT

Backman, Eero: Pakkotila ja velvollisuuksien kollisio rikosoikeudessa. Artikkelijulkaisussa Lakimies 3/2004.

Halijoki, Juha: Kiinniotto-oikeus ja itseapu. Jokamiehen kiinniotto-oikeutta ja itseapua koskevien pakkokeinolain säännösten tarkastelua. Artikkelijulkaisussa Defensor Legis N:o 2/2004.

Kerttula, Timo: Vartioimisliikkeet julkisen vallan rinnalla – uhka vai mahdollisuus. Artikkelijulkaisussa Haaste 2/2006.

Kostiainen, Riikka: Yksityiset turvapalvelut yhä näkyvämmiin osa arkea. Artikkelijulkaisussa Haaste 2/2006.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus II. Artikkelijulkaisussa Lakimies 1/2004.

Matikkala, Jussi: Näkökohtia lääkärin salassapitovelvollisuuteen. Artikkelijulkaisussa *Lakimies* 6/1997.

Rajalahti, Hanna: Pelko maksaa 39,90 kuukaudessa. Artikkelijulkaisussa *Talouselämä* 22.5.2007. Luettavissa: http://www.talouselama.fi/docview.do?f_id=1173019. Viitattu 13.10.2008.

Taipale, Taru: Pelko on hirveä bisnes. Artikkelijulkaisussa *Talouselämä* 20.3.2008. Luettavissa: http://www.talouselama.fi/doc.te?f_id=1328321. Viitattu 13.10.2008.

Tikkanen, Sami: Turvallisuus urana ja ammattina. Esitteessä *Turvallisuus ja puolustus -näyttelyluettelo 2008*.

HALLITUKSEN ESITYKSET

HE 44/2002 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 69/2001 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 184/1999 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.

HE 1/1998 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi (Uusi nimike: Suomen perustuslaki, PeVM 10/1998 vp).

HE 309/1993 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

VALIOKUNTALAUSUNNOT JA -MIETINNÖT

HaVM 24/2001 vp: Hallituksen esityksestä laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

LaVM 28/2002 vp: Hallituksen esityksestä rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

PeVL 5/2006 vp: Hallituksen esityksestä laiksi lastensuojelulain muuttamisesta.

PeVL 28/2001 vp: Hallituksen esityksestä laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

PeVL 6/1998 vp: Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä ja tieliikennelain 75 §:n muuttamisesta.

PeVL 23/1997 vp: Hallituksen esityksestä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

PeVL 2/1996 vp: Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tullilain ja valmisteverotuslain 21 §:n muuttamisesta.

PeVL 8/1994 vp: Hallituksen esityksestä eduskunnalle telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi.

PeVM 25/1994 vp: Hallituksen esityksestä eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

OIKEUSKÄYTÄNTÖ

KKO 2007:87

KKO 2005:101

KKO 2004:75

KKO 2000:90

KKO 1993:50

KKO 1983 II 159

INTERNET -LÄHTEET

G4S.fi: Toimitusjohtaja Petri Peltomaa peräänkuuluttaa pikaista lakimuutosta turvallisuussektorille 25.9.2008. Luettavissa: http://www.g4s.com/fin/fi/fi-news_and_media/fi-news_and_media-pr.htm?id=50292

Viitattu 15.10.2008.

Poliisi.fi: Turvallisuusalan valvontayksikön kotisivut. Luettavissa: www.poliisi.fi/tavy.

Viitattu: 26.10.2008.

Sisäasiainministeriö: Sisäasiainministeriön lainsäädäntöhankkeet, heinäkuu 2008.

Sisäasiainministeriön julkaisuja 24/2008.

Luettavissa:

[http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/477978CE0293978BC225747C0023640B/\\$file/lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6hankkeet%20hein%C3%A4kuu08.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/477978CE0293978BC225747C0023640B/$file/lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6hankkeet%20hein%C3%A4kuu08.pdf)

Viitattu 26.10.2008.

Tilastokeskus: Palvelualojen toimialakatsaus III/2007, 5. Fokus: Turvallisuus on yrityksille kilpailuetu 14.1.2008.

Luettavissa: http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2008/art_2008-01-14_004.html?s=5.

Viitattu 14.10.2008.

MUUT LÄHTEET

Ellonen, Vesa: Sähköpostiviesti Ellonen, Vesa – Heikkilä, Juha-Pekka 23.1.2008 (ei-julkinen). Ellonen toimii ylitarkastajana Sisäasiainministeriön poliisiosaston turvallisuusalan valvontayksikössä.

Holopainen, Anssi: Sähköpostiviesti: Holopainen, Anssi – Heikkilä, Juha-Pekka 13.10.2008. (ei-julkinen). Holopainen työskentelee G4S Security Services OY:ssä tuotepäällikkönä.

Vartijan käsikirja. Suomen Vartioliikkeitten liitto ry. Helsinki 1999.

LYHENNELUETTELO

HaVM	= Hallintovaliokunnan mietintö
HE	= Hallituksen esitys
JL	= Järjestyslaki
JVL	= Laki järjestyksenvalvojista
KKO	= Korkein oikeus
LaVM	= Lakivaliokunnan mietintö
PeL	= Perustuslaki
PeVL	= Perustuslakivaliokunnan lausunto
PeVM	= Perustuslakivaliokunnan mietintö
PKL	= Pakkokeinolaki
PolL	= Poliisilaki
RL	= Rikoslaki
ROL	= Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa
YTurL	= Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista

1 JOHDANTO

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat vartioimisliikkeen vartijan yleiset toimintamahdollisuudet työtehtävissään ja mikä vaikutus kotirauhalla on niiden käyttöön. Yleisillä toimintamahdollisuuksilla tarkoitan vartijalle laissa säänneltyjä toimivaltuuksia ja kaikille Suomen oikeusjärjestelmän piirissä oleville henkilöille kuuluvia yleisiä oikeuttamisperusteita, joita ovat hätävarjelu, pakkotila, jokamiehen kiinniotto-oikeus, loukatun suostumus ja itseapu.

Kiinnostukseni tutkielmani aihetta kohtaan johtuu omakohtaisesta työkokemuksesta yksityiseltä turvallisuusosalta ja työnteossa havaitsemistani juridisista ongelmakohtista. Olen tehnyt vartioimisliikkeissä vartijan töitä reilun viiden vuoden ajan osin pääsääntöisesti ja osin opintojeni ohessa. Toimin pääasiassa myymälä-, paikallis- ja piirivartijan tehtävissä sekä arvokuljetustehtävissä, mutta minulla on kokemusta myös järjestyksenvalvojana sekä niin sanottuna omavartijana toimimisesta. Tutkielmani aiheen valintaan vaikutti myös se, että yksityistä turvallisuusalaa on tutkittu oikeustieteellisestä näkökulmasta varsin vähän ja tutkielmani näkökulma aiheesta on uusi.

Erityisesti piiri- ja paikallisvartijan tehtävissä koin ongelmalliseksi tilanteet kotirauhan suojaamilla alueilla. Kotirauha on jokaisen ihmisen perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa turvattu perusoikeus, johon ei edes julkisen vallan tule puuttua ilman painavia syitä. Kuitenkin myös yksityinen turva-ala toimii hyvinkin lähellä kotirauhan piiriä esimerkiksi hotelleissa, leirintäalueilla ja myös kodeissa. Tämän vuoksi vartijan toimivaltuudet ja yksityisen henkilön oikeus kotirauhaan törmäävät väistämättä toisiinsa. Tällöin joudutaan miettimään, mitkä ovat kotirauhan rajat, kuinka pitkälle vartijan toimivaltuudet yltävät ja mitkä yleensä ovat vartijan toimintamahdollisuudet kotirauhan piirissä. Huomioitava on myös alussa luetellut kaikille ihmisille kuuluvat oikeuttamisperusteet. Voiko vartija perustaa toimintaansa näihin kotirauhan suojaamilla alueilla?

Tutkielmani on erittäin ajankohtainen, sillä vartioimisliikkeiden suorittamaa vartiointia on yhä enenevässä määrin yritysten, teollisuuslaitosten ja majoituspalveluiden lisäksi myös yksityiskodeissa. Talouselämä -lehden artikkelin mukaan kodinturvapalveluiden

myynti kasvaa voimakkaasti. Esimerkiksi vuonna 1999 vakuutusalan hyväksymien hälytyskeskusten asiakkaina oli vain 5000 kotitaloutta. Vuoden 2007 keväällä pelkästään kolmen suuren koteja palvelevan turvayhtiön asiakkaina oli 25 000 kotia.¹ Siitä vuoden kuluttua keväällä 2008 vartioimisliikkeillä on asiakkaitaan jo yli 50 000 suomalaiskotia ja uusia tulee tuhannen kodin kuukausitahtia. Suurin kasvu kodinturvapalveluilla on Talouselämän artikkelin mukaan vielä edessä päin, kun alan yritykset suuntaavat markkinointiaan kerrostaloihin.²

Tutkimukseni kannalta mielenkiintoista on koteihin tarjottavien hälytysjärjestelmien ominaisuus, jolla voidaan kutsua vartija kotiin. Esimerkiksi vartiointiliike G4S Security Services Oy:n tarjoamassa kotiin tarkoitettuun hälytysjärjestelmään (G4S Kotiturva -palvelupaketti) vartijakutsu -ominaisuus kuuluu vakiona. Vartijakutsun voi tehdä joko langattoman kauko-ohjaimen välityksellä tai käyttöpäätteltä käsin.³ Tällaisesta hälytyksestä voitaneen käyttää poliisitermiä kotihälytys. Vartija ei siis enää toimi kotien suhteen pelkästään murtohälytysten perusteella, jolloin tehtävänä on vain omaisuuden suojaaminen. Lähtökohtaisesti voidaan olettaa, että kodista vastaanotettavan vartijakutsun syynä on välillisesti tai välittömästi henkilöön kohdistuva uhka.

Vartijakutsun myötä vartija voi joutua kohtaamaan perheen sisäisiäkin ongelmia, jolloin kotirauha -problematiikka korostuu entisestään. Talouselämä -lehdessä kodinturvapalveluita tarjoavan Aroundion myynnistä ja tuotannosta vastaava Marko Rahkonen kertookin, että valitettavan usein asiakas hälyttää vartijan paikalle, koska on tehnyt itselleen jotain tai perheenjäsenet uhkaavat. Kotien ongelmat näkyvät vartioimisliikkeiden vastaanottamissa kotihälytyksissä erityisesti joulun aikana.⁴ Henkilökohtaisesti uskon, että perheen sisäisistä ongelmista johtuvat kotihälytykset tulevat yleistymään. Hälytysjärjestelmää hankittaessa perhe voi yleensä hyvin, ja perheeseen kohdistuvat uhat mielletään tulevan kodin ulkopuolelta⁵. Ajan kuluminen saattaa kuitenkin tuoda perhe-elämään vakaviakin ongelmia esimerkiksi työttömyyden tai muun vastaavan muutoksen seurauksena.

---

1 Rajalahti, Talouselämä 22.5.2007

2 Taipale, Talouselämä 20.3.2008

3 Holopainen, 13.10.2008

4 Taipale, Talouselämä 20.3.2008

5 Ks. mm. Muncie ym., 2001, s.194: Muncie ja McLaughlin puhuvat ideaali perheestä. Ideaali perheen koti on turvapaikka pahalta maailmalta ja kaikki mahdolliset vaarat ja ennenkaikkea rikokset tapahtuvat kodin ulkopuolella. Teksti jatkuu tarkastelulla, jonka näkökulma on "koti vaarallisena paikkana" erityisesti naisille ja lapsille.

Tutkimuksessani tarkastelen vartioimisliikkeitä ja niiden palveluksessa olevia vartijoita koskevaa keskeistä lainsäädäntöä tutkimusongelmaa silmällä pitäen. Keskityn otsikon mukaisesti vartijan toimintamahdollisuuksiin kotirauhan piirissä. Muut mahdolliset yksityisen turvallisuusalan toimijat rajaan, suppeaa esittelyä lukuunottamatta, tutkimukseni ulkopuolelle. Tutkielmani sisältää rikosoikeudellisen näkökulman lisäksi myös valtiosääntö- ja velvoiteoikeudellisia elementtejä tutkielmani aiheesta johtuen. Tarpeellisilta osilta tarkastelen myös poliisin toimivaltuuksia vertailun vuoksi. Tutkimukseni painottuu teoreettiseen tarkasteluun, joskin omakohtainen työkokemukseni luo siihen empiiristä vivahdetta.

Tutkielman aluksi, toisessa luvussa, esittelen yksityistä turvallisuusalaa yleisemmin, jotta aihetta tuntematon lukija ymmärtäisi paremmin yksityistä turvallisuusalaa, sen toimijoita ja toimijoiden välisiä eroavaisuuksia. Kolmannessa luvussa keskityn vartijan toimialueen ja toimivaltuuksien tarkasteluun. Neljänneksi tarkastelen alussa luettelemiani oikeuttamisperusteita⁶. Lähtöoletukseni on, että nimenomaan oikeuttamisperusteilla on suuri merkitys vartijan toimintamahdollisuuksiin kotirauhan piirissä erityisesti kodin asukasta vastaan toimittaessa. Luonnollisesti mahdollinen kotirauhaan puuttuminen näillä perusteilla koskee jokaista Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevaa henkilöä. Viidenneksi syvennyn kotirauhaan, jota tarkastelen sekä valtiosääntöoikeudellisesta että rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Valtiosääntöoikeudellinen näkökulma on mielestäni tärkeä, sillä kotirauhaa rajoitettaessa puututaan perustuslaissa (731/1999) turvattuun perusoikeuteen. Luonnollisesti myös rikosoikeudellinen näkökulma tulee vahvasti esille tuoden käytännönläheisyyttä kotirauhan tarkasteluun. Lopuksi teen johtopäätökset kotirauhan suojaamalla alueella työskentelevän vartijan toimintamahdollisuuksista, jotka perustuvat vartijan yleisiin toimintamahdollisuuksiin eli säännelyihin toimivaltuuksiin ja luettelemiini oikeuttamisperusteisiin. Konkretisoin käsittelyäni sekä itse kokemillani todellisilla että kuvitteellisilla esimerkeillä. Mikäli tapaukseen ei ole löydettävissä yksiselitteistä vastausta, esitän oman tulkintani tilanteen ratkaisemiseksi.

---

6 Näitä ovat hätävarjelu, pakkotila, itseapu, jokamiehen kiinniotto-oikeus ja loukatun suostumus.

2 YLEISTÄ YKSITYISESTÄ TURVALLISUUSALASTA

Yksityinen turvallisuusala on palveluteollisuutta. Se tarjoaa palveluita, jotka eivät ole viranomaistoimintaa ja joiden hankkimisesta asiakas voi päättää yleensä itse⁷. Toiminnanharjoittaja, esimerkiksi teollisuusyritys voi tuottaa myös itse omaan käyttöönsä tarvitsemat turvallisuuspalvelut, mutta tällaista toimintaa ei katsota yksityiseen turvallisuusalaan kuuluvaksi.⁸

Kaikkein yleisimmällä tasolla yksityinen turvallisuusala voidaan jakaa kahteen osaan: security- ja safety- näkökulmiin. Security -näkökulma käsittää muun muassa rikosturvallisuuden, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden, henkilöturvallisuuden ja tietoturvallisuuden. Esimerkiksi vartioimisliiketoiminta ja järjestyksenvalvonta kuuluvat selkeästi security -näkökulmaan. Safety -näkökulma puolestaan käsittää muun muassa pelastustoiminnan, työsuojelun ja ympäristön suojelun. Safety -näkökulmassa uhat ovat onnettomuustyyppisiä, kun security -näkökulman uhat syntyvät rikollisen toiminnan seurauksena. Käytännössä näkökulmat kuitenkin yhtyvät. Esimerkiksi käsite "yritysturvallisuus" kattaa laajasti ymmärrettynä sekä security -näkökulman että safety -näkökulman.⁹ Keskityn tässä tutkimuksessa nimenomaan security -näkökulmaan kuuluvaan vartioimisliiketoimintaan.

Security -näkökulman sisällä yksityisestä turvallisuusalasta voidaan edelleen erottaa kolme osa-aluetta: vartioimisliiketoiminta, järjestyksenvalvontatoiminta ja turvasuojaustoiminta. *Vartioimisliiketoiminnasta* säännellään laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista (282/2002). Termillä ”vartioimisliiketoiminta” tarkoitetaan ansiotarkoituksessa suoritettavaa, toimeksiantosopimukseen perustuvaa, vartioimistehtävien hoitamista (YTurL 1:2.1, 2 kohta).

Vartioimisliiketoiminta on luvanvaraista elinkeinotoimintaa. Luvan myöntää sisäasianministeriön turvallisuusalan valvontayksikkö, joka vastaa valtakunnallisesti yksityisen turvallisuusalan yleisestä valvonnasta ja ohjauksesta.¹⁰ Luvan lisäksi YTurL

⁷ Esimerkiksi majoitus- ja ravitsemisliiketoiminnasta annetun lain (308/2006) 5 §:n 2 momentin mukaan poliisilaitos voi määrätä toiminnanharjoittajan asettamaan järjestyksenvalvoja liikkeeseensä tai sen välittömään läheisyyteen.

⁸ Tikkanen ym., 2008, s.199

⁹ HE 69/2001, s.5

¹⁰ Poliisi.fi

2:15:n mukaan vartioimisliikkeellä on oltava palveluksessaan yksi tai useampi vastaava hoitaja, jonka hyväksyminen kyseisen vartioimisliikkeen vastaavaksi hoitajaksi on voimassa. Jotta henkilö voitaisiin hyväksyä vastaavaksi hoitajaksi, edellytetään häneltä muun muassa sisäasiainministeriön asetuksessa määriteltyjen vaatimusten täyttävän koulutuksen suorittamista (YTurL 2: 20).

Vartioimisliiketoiminta on palveluteollisuutta eli vartioimisliike myy vartioimispalveluita asiakkailleen. Vartioimisliiketoiminnasta on erotettava itse järjestetty vartiointi eli niin sanottu omavartiointi, joka ei ole luvanvaraista¹¹. Tällaiseen toimintaan ei sovelleta YTurL:a. Omavartiointia on esimerkiksi teollisuuslaitoksissa. Omavartiointia käsitellen lisää jäljempänä vartijan määrittelyn yhteydessä.

Järjestyksenvalvontatoiminnalla tarkoitetaan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä yleisessä kokouksessa, yleisötilaisuudessa, majoitus- ja ravitsemisliikkeissä, leirintäalueella, matkustaja-aluksilla sekä kauppakeskuksissa, liikenneasemilla ja joukkoliikenteen kulkuneuvoissa. Luettelo on tyhjentävä, sillä missään muualla ei voida harjoittaa järjestyksenvalvontatoimintaa. Luettelo perustuu järjestyksenvalvojista annetun lain (533/1999) 1 §:ään, jossa on lueteltu ne lait¹², joiden perusteella järjestyksenvalvoja voidaan asettaa. Järjestyksenvalvoja toimii JVL:ssa määriteltyjen toimivaltuuksien perusteella¹³. Tehtäviä suorittavilla henkilöillä tulee olla järjestyksenvalvojakortti eli voimassa oleva poliisin hyväksyntä järjestyksenvalvojaksi¹⁴. Järjestyksenvalvontatoiminnan harjoittaminen ei edellytä erillistä elinkeinolupaa eikä vastaavaa hoitajaa. JVL:n mukaista järjestyksenvalvojatoimintaa voi siten harjoittaa kuka tahansa järjestyksenvalvoja-kortin omaava henkilö.

Järjestyksenvalvontatoiminta on jakautunut kahteen osaan, sillä perinteisten järjestyksenvalvojien rinnalle on tullut järjestyslain (612/2003) säätämisen myötä uudenlainen järjestyksenvalvoja eli järjestyslain mukainen järjestyksenvalvoja.

---

11 Tikkanen ym., 2008 s.202

12 Kokoontumislaki (530/1999), ulkoilulaki (606/1973), merimieslaki (423/1978), järjestyslaki (612/2003) ja majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun laki (308/2006)

13 Järjestyksenvalvojan JVL:n mukaisia toimivaltuuksia ovat pääsyn estäminen (6§), henkilön poistaminen, kiinniottaminen ja säilöissäpito (7§), oikeus tehdä turvatarkastus ja oikeus ottaa pois kielletyt aineet ja esineet (8§) sekä oikeus voimakeinojen käyttöön (9§).

14 Poliisi.fi

Järjestyslain mukainen järjestyksenvalvoja toimii rajoituksin JVL:n perusteella¹⁵. Järjestyslain mukaista järjestyksenvalvontaa ei voi harjoittaa muu kuin YTurL 2:3.1:ssa tarkoitettu vartioimisliike ja järjestyslain mukaisena järjestyksenvalvojana voi toimia vain vartioimisliikkeen palveluksessa oleva järjestyksenvalvoja, jonka hyväksyminen järjestyksenvalvojaksi ja vartijaksi ovat voimassa (JL 6:23.1). Järjestyslain mukaisen järjestyksenvalvojan toiminta-alueita ovat kauppakeskukset, liikenneasemat ja julkisen liikenteen kulkuneuvot (JL 6:22). Järjestyksenvalvoja koskevaa sääntelyä voidaan pitää erikoisena, sillä järjestyslain mukaisella järjestyksenvalvojalla täytyy olla laajempi koulutus (vartijan ja järjestyksenvalvojan koulutus), kuin perinteisellä järjestyksenvalvojalla. Silti perinteisen järjestyksenvalvojan toimivaltuudet ovat laajemmat kuin järjestyslain mukaisella järjestyksenvalvojalla. Muutenkin nykytilannetta voidaan pitää sekavana. Kahden eri lain mukaiset järjestyksenvalvojat toimivat samalla nimikkeellä, mutta erilaisilla toimivaltuuksilla. Voidaan kysyä, ymmärtääkö yleisö tätä eroa?

Turvasuojaustoiminnalla tarkoitetaan ansiotarkoituksessa suoritettavaa, toimeksiantosopimukseen perustuvaa turvasuojaustehtävien hoitamista (YTurL 1:2.1, kohta 19). Turvasuojaustoimintaan liittyvä elinkeinonharjoittaminen ei ole luvanvaraista kuten vartioimisliiketoiminta. Tiettyjen turvasuojaustehtävien hoitamiseksi vaaditaan kuitenkin voimassa oleva poliisin hyväksyntä turvasuojaajaksi. Hyväksymistä edellyttävällä turvasuojaustehtävällä tarkoitetaan turvajärjestelmien asennus- tai suunnittelutehtävää, johon liittyy pääsy sellaisiin toimeksiantajan turvallisuusjärjestelyjä koskeviin, luottamuksellisiksi määriteltyihin, tietoihin, joiden avulla on mahdollista tunkeutua tai olennaisesti helpottaa tunkeutumista toimeksiantajan hallitsemaan ulkopuolisilta suljettuun paikkaan. Tällaisia tehtäviä ovat pääsääntöisesti muun muassa lukkojen sekä hälytysjärjestelmien asennus-, muutos- ja korjaustehtävät.¹⁶ Turvasuojaustoiminnasta säännellään YTurL:n kolmannessa luvussa.

---

15 Järjestyslain mukaisella järjestyksenvalvojalla ei ole JVL 6 §:n mukaista oikeutta estää henkilön pääsyä toimialueelleen. Tällaisella järjestyksenvalvojalla ei ole myöskään oikeutta poistaa henkilöä, joka huomautuksesta huolimatta jättää noudattamatta järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi annetun tarpeellisen käskyn (JVL 7.1 §, 3 k.). JVL 7.3-4 § mukainen säilöissäpitoon liittyvät toimivaltuudet on myös rajattu järjestyslain mukaisen järjestyksenvalvojan toimivallan ulkopuolelle samoin kuin JVL 8.1 § oikeus tarkastaa toimialueelleen saapuva henkilö ja tämän tavarat. (JL 6:23.2)

16 Poliisi.fi

2.1 Vartiointialan kehityksestä Suomessa

Ensimmäinen vartiointiliike Suomessa perustettiin vuonna 1922 ja yrityksen ensimmäiset kilpailijat tulivat markkinoille 1930 -luvun loppupuolella. Vasta 1950 -luku toi enemmän uusia vartiointialan yrityksiä. Esimerkiksi vuonna 1959 toimintansa aloitti vakuutusyhtiöiden perustama Suomen teollisuuden vartiointi Oy (STV), jonka sittemmin osti Securitas Oy tullessaan Suomen markkinoille.¹⁷

Vartioimistoiminta on perinteisesti ollut vartijan välittömästi suorittamaa konkreettista valvontaa. Rikosilmoitinlaitteet ja vartioimisliikkeitten hälytyskeskuspalvelut tulivat käyttöön 1960 -luvulla ja ne yleistyivät 1970 -luvulla. Tällöin otettiin käyttöön myös kameravalvonta. 1980 -luvulla uutena järjestelmänä otettiin käyttöön kiinteistöjen automaattinen kulunvalvonta, jolla parannettiin kiinteistössä tapahtuvan liikkumisen valvontaa. Edelleen 1990 -luvulta alkaen GPS -paikannusjärjestelmä ja gsm -puhelimet sovelluksineen ovat vaikuttaneet vartioimistoiminnan kehittymiseen.¹⁸ Esimerkiksi arvokuljetusajoneuvojen reaaliaikainen GPS -seuranta lisää kuljetusten turvallisuutta, uudet gsm -sovellukset mahdollistavat muun muassa reaaliaikaisen vartijan kierrosten seuraamisen ja GPS -navigaattorit nopeuttavat sekä helpottavat vartijan hälytysajoa hälyttävään kohteeseen. Tekninen kehittyminen näkyy myös ympäristössä. Turvallisuustekniset valvontaratkaisut ovat arkipäivää lähes jokaisessa yrityksessä ja yhteisössä.¹⁹

Vartiointialan toimintaa säänneltiin vuoteen 1944 saakka yleisen elinkeinolain perusteella. Vuosina 1944 – 1983 oli voimassa vartioimisliikeasetus (145/44). Vuonna 1983 tulivat voimaan vartioimisliikelaki (237/1983) sekä vartioimisliikeasetus (743/1983), ja näiden jälkeen vuonna 2002 nykyisin voimassa oleva laki yksityisistä turvallisuuspalveluista (282/2002). Tällä hetkellä lain muuttamiseen on paineita muun muassa vartioimisliikkeiden taholta. Esimerkiksi G4S Security Services Oy:n toimitusjohtaja Petri Peltomaa vaatii pikaista lain muutosta turvallisuussektorille. Hänen mielestä ongelmia aiheuttaa sekava lainsäädäntö, joka ei ole pysynyt mukana yksityisen turvallisuusalan kasvun ja kehityksen vauhdissa. Yksityisen turvallisuusalan lainsäädäntö on tällä hetkellä sekaisin lukuisissa eri laeissa ja asetuksissa.²⁰ Peltomaan

¹⁷ Vartijan käsikirja, Vartioimisliiketoiminnan historiaa Suomessa

¹⁸ Vartijan käsikirja, Vartioimisliiketoiminnan historiaa Suomessa

¹⁹ Tikkanen, 2008, s.54

²⁰ G4S.fi

kannanotto on mielestäni perusteltu.

Lainsäädännön muuttamiseen ollaankin ryhtymässä; Sisäasiainministeriön yhtenä lainsäädäntöhankkeena on yksityisen turvallisuusalan lainsäädännön kokonaisuudistus. Uudistuksen tavoitteena on alaa koskevan lainsäädännön (laki yksityisistä turvallisuuspalveluista, laki järjestyksenvalvojista ja järjestyslaki) ajanmukaistaminen sekä toimivaltuuksien selkeyttäminen.²¹

Teknisten ja lainsäädännöllisten muutosten lisäksi yksityinen turvallisuusala on kasvanut jatkuvasti viime vuosikymmeninä. Esimerkiksi vuosina 2004 – 2007 etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalveluiden toimialan liikevaihto on kasvanut keskimäärin yli seitsemän prosenttia vuodessa²² Myös sen rooli on muuttunut. Omaisuuden vartioinnista yksityisillä paikoilla on siirrytty entistä enemmän monitahoiseen palvelutoimintaan yleisön edessä.²³ Vartija on muuttunut perinteisestä yöaikaan kiertävästä teollisuusvartijasta näkyväksi yksityisten ja yhteisöjen palvelijaksi²⁴.

Yksityinen turvallisuusala on myös laajentanut tehtäväkenttäänsä. Esimerkiksi vuonna 2003 voimaan tulleen järjestyslain mahdollistamana vartiointiliikkeet ovat suunnanneet osaamistaan myös yleisten alueiden järjestyksenvalvontaan. Lisäksi, kuten johdannossa jo mainitsin, vartiointia on yhä enenevässä määrin yritysten ja teollisuuslaitosten lisäksi yksityiskodeissa. Kodinturvapalveluiden lisääntynyt tarjonta ja hintojen lasku kasvattavat palveluiden kysyntää.

2.2 Vartijan määritelmä ja vartijan tehtävät

YTurL 1:2.1:n 9 kohdassa vartijalla tarkoitetaan sitä henkilöä, joka vartioimisliikkeen palveluksessa suorittaa vartioimistehtäviä. Saman pykälän 3 kohdan mukaan vartioimistehtävillä tarkoitetaan omaisuuden vartioimista, henkilön koskemattomuuden suojaamista sekä vartioimiskohteeseen tai toimeksiantajaan kohdistuneiden rikosten paljastamista samoin kuin näiden tehtävien valvomista. Valvomisella tarkoitetaan lain esitöiden mukaan vartioimistehtävien suorittamisen valvomista eli työnjohtamista.

---

21 Sisäasiainministeriö, 2008, s.8

22 Tilastokeskus, Palvelualojen toimialakatsaus III/2007

23 Kostiainen, Haaste 2/2006

24 Kerttula, Haaste 2/2006

Ylimmän operatiivisen johdon toiminta ei kuitenkaan ole vartioimistehtävien suorittamista.²⁵

Kuten jo aikaisemmin totesin niin sanotut omavartijat, jollaisina toimivat vartiointikohteen omat työntekijät tai vapaaehtoiset eivät kuulu YTurl:n soveltamisalaan ja eivätkä näin ollen kuulu vartijan määritelmäänkään. Omavartijat ovat vartioitavan yrityksen tai yhteisön omaa henkilökuntaa tai vapaaehtoisia. He eivät siis ole YTurl:n mukaisia vartijoita. Omavartiointi rajautuu lain soveltamisalan ulkopuolelle, koska se ei täytä YTurl:n toimeksiantosopimuksen ja ansiotarkoituksen edellytyksiä. Omavartijoilla ei siten ole esimerkiksi YTurl:n mukaisia toimivaltuuksia.²⁶ Omavartijat eivät myöskään saa käyttää YTurl 2:33:ssä tarkoitettua vartijan asua. Vartijan asun oikeudeton käyttö rangaistaan vartioimisliikerikkomuksena YTurl 6:56:n mukaisesti.

Vartioimisliikkeen vartijan tehtävät jaotellaan palvelumuotojen mukaisesti ja niitä ovat muun muassa paikallisvartija, piirivartija, myymälävahtimestari, myymäläetsivä, reseptionisti, arvokuljettaja sekä hälytyskeskuspäivystäjä.²⁷ Vartiointitehtävien kouluttaudutaan turvallisuusalan perustutkinnon eli vartijan ammattitutkinnon kautta tai vartijan lakisääteisen peruskoulutuksen kautta, joka on suppeampi koulutus kuin ammattitutkinto. Esimies- ja asiantuntijatehtäviin kouluttaudutaan muun muassa turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon ja turvallisuusalan ammattikorkeakoulututkinnon kautta.²⁸

Vartioimisliikkeen palveluksessa olevilla vartijoilla tulee olla voimassa oleva kotikunnan poliisin myöntämä vartijaksi hyväksyminen. Vartijaksi hyväksytylle annetaan vartijakortti, joka on pidettävä vartioimistehtävissä mukana ja esitettävä pyydettyä.²⁹ Vartija on siis henkilö, joka vartioimisliikkeen palveluksessa suorittaa vartioimistehtäviä ja jolla on voimassa oleva vartijakortti.

---

25 HE 69/2001, s.42-43

26 Kerttula, 2005, s.16

27 Tikkanen, 2008, s.55

28 Tikkanen, 2008, s.55

29 Poliisi.fi

3 VARTIJAN TOIMIALUE JA TOIMIVALTUUDET

Vartioimisliikkeen vartijan toimivaltuuksia tarkasteltaessa on tärkeää huomata myös toimialueen merkitys, jolla rajataan vartijan toimivaltuuksien maantieteellistä ja myöskin ajallista käyttöä. Seuraavaksi tutkinkin vartijan toimialuetta ja toimeksiantosopimuksen merkitystä sen olemassaoloon. Tämän jälkeen keskityn perusteellisesti toimivaltuuksiin. Käsittelyä koskeva keskeinen lainsäädäntö on YTurL:n ensimmäisessä ja toisessa luvussa.

3.1 Toimialue ja toimeksiantosopimuksen merkitys

Vartijalla on toimivaltaa lähtökohtaisesti vain toimialueellaan eli vartioimisalueella. Vartioimisalue määritellään YTurL 1:2.1:n kohdassa 12. Vartioimisalueella tarkoitetaan toimeksiantosopimuksessa yksilöityä kiinteistöä, rakennusta, huonetta, rakennelmaa sekä muuta yleistä tai yksityistä paikkaa ja aluetta samoin kuin sen osaa. Laaja määritelmä mahdollistaa sen, että vartioimisalueena voi olla joka tahansa paikka tai alue.³⁰

Edellytyksenä vartioimisalueen syntymiselle on sen yksilöinti toimeksiantosopimuksessa. Ilman toimeksiantosopimusta ei ole olemassa mitään vartioimisaluetta; vartioimisalue syntyy toimeksiantosopimuksen tekemisen hetkellä ja katoaa sopimuksen päättyessä. Toimeksiantosopimuksen on oltava YTurL 2:8:n mukaan kirjallinen sopimus, joka on laadittava ennen vartioimistehtäviin ryhtymistä. Poikkeuksellisesti sopimus voidaan tehdä suullisesti, jollei sopimusta ole tehtävien kiireellisyyden vuoksi voitu tehdä ennen tehtäviin ryhtymistä. Kirjallinen sopimus on kuitenkin tehtävä viimeistään toisena arkipäivänä tehtäviin ryhtymisestä.

Vartioimisalueena voi olla yleinen tai yksityinen alue. YTurL 2:9.1:ssa kuitenkin kielletään vartioimisliikettä vastaanottamasta toimeksiantoa, joka sisältää sitoumuksen ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Kiellon tarkoituksena on vahvistaa poliisitoiminnan ja vartioimistoiminnan välistä eroa. Samalla kielto estää poliisitoiminnan yksityistämisen.³¹ Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

---

30 Kerttula, 2005, s.26

31 HaVM 24/2001, s.4

kuuluu perinteisesti julkiselle vallalle. PeL 2:22:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkisen vallan on turvattava tietty perusturvallisuustaso, mikä ei saa olla riippuvainen henkilön taloudellisesta asemasta. Perusturvallisuuteen kuuluu siten julkisen vallan toteuttama yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito.³² Kuitenkin hallituksen esityksen mukaan vartioimisliike voi harjoittaa omaisuuden ja henkilön koskemattomuuden suojaamista sekä rikosten paljastamista yleisellä alueella. Kielto ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta ei siis merkitse sitä, etteikö vartioimisalueeseen voisi kuulua myös julkinen alue.³³

3.2 Toimivaltuudet

Vartijan toimivaltuuksista säännellään YTurl 2:28:ssä. Pykälä jakaantuu neljään momenttiin, joissa jokaisessa myönnetään vartijalle oikeus tiettyyn toimenpiteeseen. Näitä ovat poistamisoikeus, kiinniotto-oikeus, turvallisuustarkastusoikeus ja oikeus voimakeinojen käyttöön. Aluksi tutkin toimivaltuuksien suhdetta toimeksiantosopimukseen; mikä merkitys toimeksiantosopimuksen syntymisellä ja päättymisellä on toimivaltuuksien olemassaoloon ja miten toimeksiantosopimus rajaa toimivaltuuksien käyttöä. Tämän jälkeen syvennyn itse toimivaltuuksiin ja käyn ne läpi yksityiskohtaisesti.

3.2.1 Toimeksiantosopimus toimivaltuuksien edellytyksenä

YTurl 2:8.1:n mukaan toimeksiannosta on 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua toimeksiantoa lukuun ottamatta laadittava ennen siinä edellytettyihin tehtäviin ryhtymistä kirjallinen sopimus (*toimeksiantosopimus*).³⁴

Lain esitöissä ei oteta kantaa toimivaltuuksien ja toimeksiantosopimuksen väliseen suhteeseen. Mielestäni on kuitenkin selvää, että toimeksiantosopimuksella on vartijan toimivaltuudet luova vaikutus. Ilman toimeksiantosopimusta YTurl:ssa säännellyt

---

³² HE 69/2001, s.55

³³ HE 69/2001, s.56

³⁴ YTurl 2:16.2:ssa tarkoitetaan alihankintatilannetta, jossa vartioimisliike antaa vartioimistehtävän osan toisen vartioimisliikkeen tehtäväksi. Toimeksiantosopimus on siis laadittava vartioimisliikkeen ja asiakkaan välillä, mutta ei esimerkiksi alihankintana hälytyskeskuspalveluja tuottavan vartioimisliikkeen ja asiakkaan välillä. (HE 69/2001, s.54-55)

toimivaltuudet eivät tule voimaan. Tätä voidaan perustella esimerkiksi seuraavalla tavalla:

- Vartijan poistamisoikeus rajoittuu vartioimisalueeseen (YTurL 2:28.1). Vartioimisalueen edellytyksenä on, että se on määritelty toimeksiantosopimuksessa (YTurL 1:2:1, k. 12). Ilman toimeksiantosopimusta ei ole vartioimisaluetta ja ilman vartioimisaluetta ei ole poistamisoikeuttakaan.
- Vartijalla on kiinniotto-oikeus vartioimistehtävää suorittaessaan (YTurL 2:28.2). YTurL 1:2.1:n 2 kohdan määritelmän mukaisesti vartioimisliiketoiminta on ansiotarkoituksessa suoritettavaa, toimeksiantosopimukseen perustuva vartioimistehtävien hoitamista. Vartioimistehtävä, jossa vartijalla on kiinniotto-oikeus, perustuu siis toimeksiantosopimukseen. Toisin sanoen ilman toimeksiantosopimusta ei ole vartioimistehtävää, jossa kiinniotto-oikeus olisi voimassa.
- Turvallisuustarkastusoikeus on sidottu edellä mainittuun YTurL 2:28.2:ssa tarkoitettuun kiinniotto-oikeuteen, jolla on taasen yhteys toimeksiantosopimukseen edellä kerrotun tavoin.
- Voimankäyttöoikeus on tarkoitettu toissijaisena toimivaltuutena kaikkien edellä mainittujen oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi (YTurL 2:28.4), ja niillä kaikilla on yhteys toimeksiantosopimukseen.

YTurL 2:8.1:n mukaan sopimuksen voi tehdä poikkeuksellisesti viimeistään toisena arkipäivänä tehtäviin ryhtymisestä. Tämä ei mielestäni poista toimeksiantosopimuksen ja toimivaltuuksien välistä yhteyttä, sillä kyseessä on lainsäätäjän antama mahdollisuus poiketa muotovaatimuksista tehtävän suorittamisen kiireellisyyden vuoksi. Lähtökohtaisesti Suomen oikeudessa sopimukset ovat vapaamuotoisia, ellei toisin ole säädetty. Suullinen sopimus on yhtä sitova kuin kirjallisessa muodossa tehty ja todistettu sopimus.³⁵ Näin ollen toimeksiantosopimus on syntynyt suullisesti asiakkaan tilatessa vartioimispalvelun esimerkiksi yöaikana tai viikonloppuna. Toimeksiantosopimuksen tekemisen myötä, olkoonpa se suullinen tai kirjallinen, vartijan toimivaltuudet tulevat voimaan kyseisessä vartioimistehtävässä.

Toimeksiantosopimuksen päättyminen mitätöi vartijan toimivaltuudet sopimusta koskevalta alueelta samoin perustein, kun ne syntyvätkin. Ilman toimeksiantosopimusta

---

³⁵ Hemmo, 2006, s.109

ei ole olemassa vartioimisaluetta, jolla toimivaltuuksia voisi käyttää. Yksittäinen vartija ei voi siis käyttää YTurL:n mukaisia toimivaltuuksia ilman toimeksiantosopimusta missään olosuhteissa. Toimeksiantosopimus rajaa osaltaan vartijan toimivaltuudet kohdistumaan määriteltyyn tehtäväkenttään ja toteuttaa siten PeL 11:124:ää, jonka mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävien tehtävien antaminen muulle kuin viranomaiselle on kielletty. Merkittävänä julkisen vallan käyttönä on pidetty muun muassa itsenäiseen harkintaan perustuvaa voimankäyttöoikeutta³⁶. Vaatimus toimeksiantosopimuksesta poistaa merkittävältä osaltaan itsenäisen harkinnan vartijan toimivaltuuksien käyttämisestä, ainakin alueellisesti.

3.2.2 Poistamisoikeus

YTurL 2:28.1:n mukaan vartijalla on oikeus poistaa henkilö vartioimisalueelta, jos poistettava ei noudata vartioimisalueen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan antamaa poistumiskehotusta taikka jos on ilmeistä, ettei poistettavalla ole oikeutta oleskella vartioimisalueella ja vartija on kehottanut häntä poistumaan.

Poistamisoikeus on sidottu vartioimisalueen eli toimialueen käsitteeseen. Toimialue on määritelty edellä luvussa 3.1³⁷. Vartijan poistamisoikeus on sidottu siihen seikkaan, onko kohdehenkilöllä oikeutta olla alueella vai ei. Mikäli henkilö on alkujaan ollut oikeutettu oleskelemaan alueella, voi oleskeluoikeus päättyä vartioimisalueen omistajan tai haltijan taikka näiden edustajan antamaan poistumiskehotukseen. Edustajalla tarkoitetaan YTurL 1:2.1:n 16 kohdassa omistajan tai haltijan palveluksessa olevaa tai lukuun toimivaa. Edustajana voi olla esimerkiksi työ- tai virkasuhteessa omistajaan tai haltijaan oleva henkilö.³⁸ Edustajalla on merkitystä erityisesti julkisista tiloista³⁹ tapahtuvassa poistamisessa, koska yleensä paikan omistaja tai haltija ei ole henkilökohtaisesti paikanpäällä antamassa poistumiskehotusta. Alueen omistajan, haltijan tai näiden edustajan antama poistumiskehotus on siis lähtökohtaisena edellytyksenä vartijan poistamisoikeudelle.

Toiseksi oleskelu voi olla ilmeisen oikeudetonta heti alueen rajojen ylittämisen jälkeen,

---

36 HE 1/1998, s.179/II

37 Ks. s.10

38 HE 69/2001, s.45

39 Julkisia tiloja ovat muun muassa virastot, liikehuoneistot, toimistot, tuotantolaitokset, kokoustilat taikka muut vastaavat huoneistot ja rakennukset tai sellaisten rakennusten aidatut piha-alueet taikka kasarmialueet tai muut puolustusvoimien käytössä olevat alueet. (HE 69/2001, s.75)

jolloin vartija voi omatoimisesti poistaa henkilön alueelta. Kerttulan mukaan poistamisoikeuden käyttäminen yksityisellä alueella on melko ongelmatonta, koska alueen haltijalla on varsin laajat valtuudet päättää siitä, kuka alueella oleskelee oikeudettomasti. Vartija voi tällöin käyttää poistamisoikeuttaan niiden ohjeiden perusteella, joita hän on toimeksiantajalta saanut. Julkisella alueella oleva henkilö, jonka ei voida epäillä syyllistyneen rikoslain (39A/1889) 24 luvun 3 §:ssä säänneltyyn julkisrauhan rikkomiseen, ei lähtökohtaisesti oleskele alueella ilmeisen oikeudettomasti. Tällöin poistamiseen vaaditaan alueen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan poistumiskehoitus.⁴⁰ Myös alueen omistajan, haltijan taikka näiden edustajan hyväksyttävien perustein antama porttikielto tietyille henkilöille poistaa henkilön oikeuden oleskella alueella. Tällöin henkilön oleskelu vartioimisalueella on ilmeisen oikeudetonta, jolloin vartija voi poistaa henkilön alueelta omatoimisesti.⁴¹

Esimerkiksi teollisuusalueen aitojen ylittäminen ilman lupaa on oikeudetonta, jolloin vartija voi poistaa henkilön alueelta omatoimisestikin. Myymälään asioimaan saapunut henkilö taas ei lähtökohtaisesti ole alueella oikeudettomasti, jolloin vartijan suorittama poistaminen edellyttää myymälähenkilökunnan antamaa kehoitusta. Kodin ollessa vartioimiskohteena, kodissa asuva henkilö määrää, kuka kotirauhan piirissä saa olla ja kuka ei. Vartija voi siis poistaa asiattoman henkilön asukkaan ohjeiden mukaan. Kotirauhaan liittyvää problematiikkaa käsittelen tarkemmin jäljempänä.

3.2.3 Kiinniotto-oikeus

YTurL 2:28.2:n mukaan vartijalla on vartioimistehtävää suorittaessaan oikeus ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavattu rikoksenteijä, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai jos rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, lievä vahingonteko tai lievä petos. Vartija saa ottaa kiinni myös sen, joka on viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan pidätettävä tai vangittava. Kiinniotettu on viipymättä luovutettava poliisille.

KKO:n linjauksen mukaan kiinniottamisella tarkoitetaan lyhytkestoisen vapaudenmenetyksen sisältävää pakkokeinoa, mikä voidaan toteuttaa ensinnäkin kiinniotettavan tosiasiallisella valtaanottamisella tarkoituksin estää tämän poistuminen

⁴⁰ Kerttula, 2005, s.34

⁴¹ HE 69/2001, s.76

paikalta. Jos kiinniotettava ei kuitenkaan vapaaehtoisesti antaudu tai jää paikalle, kiinniottaminen voi edellyttää myös fyysistä kiinni pitämistä tai irti riuhtaisemisen estämistä. Näin ollen kiinniotto-oikeuteen sellaisenaan voi sisältyä liikkumisvapauden rajoittamista tai vähäinen ruumiillisen koskemattomuuden loukkaaminen.⁴² Tosiasiallinen valtaanottaminen tarkoittanee vartijan suullisesti antamaa ilmoitusta kiinniotosta, jonka kiinniotettava mieltää velvoittavaksi. Kerttulan mielestä pelkkä vartijan ja kohdehenkilön yhteinen ymmärrys kiinniottotilanteen olemassa olosta olisi riittävä⁴³.

Vartijan kiinniotto-oikeus vastaa pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 1 §:n mukaista jokamiehen kiinniotto-oikeutta. Vartijan kiinniottosäännös on sikäli mielenkiintoinen, että vartijalla on muutenkin oikeus käyttää jokamiehen kiinniotto-oikeutta. Kiinniotto-oikeus otettiin lakiin perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta. Perustuslakivaliokunta toteaa perusteluissaan, että kiinniottaminen puuttuu PeL 2:7.1:ssa suojattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Saman pykälän 3 momentin perusteella henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua mielivaltaisesti, eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Viittaussäännös jokamiehen oikeuksiin olisi saanut aikaan epämääräisen sääntelyn. Lisäksi viittaussäännös ei olisi täyttänyt perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten vaatimusta täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Näillä perusteilla perustuslakivaliokunta ehdotti itsenäistä toimivaltasäännöstä, joka ei olisi riippuvainen muun lain säännöksistä.⁴⁴ Tämän muutoksen vuoksi hallituksen esitys jäi avoimeksi kiinniottamisen osalta ja etenkin kiinniotto-oikeuden alueellisista rajoista. Ongelma ei ole käytännössä suuri, mutta periaatteelliselta kannalta sillä on vaikutusta. Esimerkiksi seuraavassa luvussa esittämäni tulkinta turvallisuustarkastusoikeudesta on sidottu nimenomaan vartijan toimivaltuuden mukaiseen kiinniotto-oikeuteen.

Lain sanamuodon mukaan "vartijalla on *vartioimistehtävää suorittaessaan* oikeus ottaa kiinni..." Vartioimistehtävällä tarkoitetaan YTurL 1:2.1:n 3 kohdan mukaisesti omaisuuden vartioimista, henkilön koskemattomuuden suojaamista sekä vartioimiskohteeseen tai toimeksiantajaan kohdistuneiden rikosten paljastamista samoin kuin näiden tehtävien valvomista. Valaisen YTurL:n mukaisen kiinniotto-oikeuden alueellisen rajautumisen ongelmaa seuraavalla esimerkillä: Vartija suorittaa omaisuuden

---

42 KKO 2007:87, Perustelut, kappale 5

43 Kerttula, 2005, s.40

44 PeVL 28/2001, s.2-3

suojaamistehtävää yöaikaan kaupungin torialueella. Hän havaitsee, että torialueen ulkopuolella olevaan liikkeeseen murtaudutaan ja ottaa murtautujan kiinni verekseltään. Kysymys kuuluu, onko vartija käyttänyt YTurL:n mukaista kiinniotto-oikeutta, kun hän on havainnut kyseisen rikoksen vartioimistehtävää suorittaessaan?

YTurL 2:8:n mukaan toimeksiannosta on laadittava toimeksiantosopimus. Aikaisemmin esittämäni viitaten voitaneen katsoa, että toimeksiantosopimus asettaa vartijan toimivaltuudet voimaan siinä määritellyllä alueella. Valtioneuvoston asetuksessa yksityisistä turvallisuuspalveluista (534/2002) tarkennetaan toimeksiantosopimuksen sisältöä, jonka mukaan toimeksiantosopimuksessa on mainittava vartioimistehtävät, joita sopimus koskee sekä vartioimisalueet ja vartioimiskohteet. Koska vartioimistehtävät ja vartioimisalue on määritelty toimeksiantosopimuksessa, rajautuu mielestäni YTurL:n mukainen kiinniotto-oikeus siinä määriteltyyn tehtävään ja alueeseen. Vaikka vartija havaitsee edellä mainitun rikoksen vartioimistehtävää suorittaessaan, ei hänellä ole oikeutta YTurL:n mukaiseen kiinniottoon toimialueensa ulkopuolella. Kiinnioton toimialueen ulkopuolella eli tässä esimerkkitapauksessa torialueen ulkopuolella oikeuttaa PKL 1:1.1:n mukainen jokamiehen kiinniotto-oikeus.

Poikkeuksellisesti vartijan YTurL:n mukainen kiinniotto-oikeus on voimassa vartioimisalueen ulkopuolella, kun rikosentekijä on tehnyt rikoksen, joka kohdistuu vartioitavaan kohteeseen ja tekijä pakenee vartioimisalueen ulkopuolelle tai rikos tehdään vartioimisalueen ulkopuolelta kohdistuen vartioitavaan kohteeseen; esimerkiksi henkilö heittää kivellä kohteen ikkunan rikki. Tällaisen henkilön kiinniottaminen tapahtuu siis YTurL:n perusteella, vaikka kiinniottaminen tapahtuisikin vartioimisalueen ulkopuolella.

3.2.3.1 Jokamiehen kiinniotto-oikeus vartijan työssä

Vaikka oikeuttamisperusteiden käsittely tapahtuu myöhemmin tässä esityksessä, katson kiinniotto-oikeuksien vertailun helpottamisen vuoksi aiheelliseksi käsitellä jokamiehen kiinniotto-oikeuden tässä yhteydessä. Käsiteltävänä olevien oikeuttamisperusteiden samankaltaisuuden vuoksi valitsemani esitystapa helpottanee myös asian ymmärtämistä.

Säännös jokamiehen kiinniotto-oikeudesta on PKL 1:1:ssä. Jokamiehen kiinniottilanteita on pykälän mukaan kaksi:

1. Epäilty on tavattu rikoksen teossa "verekseltään tai pakenemasta". Kiinniotto-oikeus koskee rikoksia, joista voi seurata vankeutta, sekä lisäksi eräiden sellaisten rikosten lieviä tekemuotoja, joiden kohdalla kiinniotto tavallisimmin tulee kysymykseen, vaikka niistä ei ole säädetty vankeusrangaistusta (lievä pahoinpitely, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä vahingonteko, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus sekä lievä petos ja näpistys).
2. Kiinniotettava henkilö on viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan pidätettävä tai vangittava.⁴⁵

Lisäksi PKL:n 1:1:ssä säännellään kiinniotetun luovuttamisesta poliisille viipymättä ja oikeudesta tarvittavien voimakeinojen käyttöön kiinnioton suorittamiseksi. Voimakeinot vastaavat vartijan YTurL:n mukaisia voimakeinoja, joita käsittelen jäljempänä.

Kuten edellä jo mainitsin, myös vartijalla on jokaiselle kuuluva kiinniotto-oikeus PKL 1:1:ssä säännellyin edellytyksin. Myös poliisin ja muidenkin viranomaisten kiinniotto-oikeus välittömästi rikoksen yhteydessä tai sen jälkeisessä pakotilanteessa perustuu tähän säännökseen⁴⁶. Jokamiehen kiinniotto-oikeus on siis jokaisella ihmisellä eikä vain sillä, johon rikos kohdistuu⁴⁷. Myös sivullinen voi siten käyttää jokamiehen kiinniotto-oikeutta rikoksen havaitessaan. On kuitenkin huomattava, että kyseessä on oikeus – ei velvollisuus⁴⁸.

Pykälässä luetellut tekemuodot on otettu lakiin nimenomaan ”jokamiestä” ajatellen. Maallikon on usein mahdotonta sovittaa rikosta tiettyyn kategoriaan. Tyypilliset kiinniottilanteet liittyvät perinteisiin omaisuusrikoksiin, pahoinpitelyihin ja vahingontekoihin. Kiinniotto-oikeus kattaa myös muun muassa rattijuopumuksen (RL 23:3-4) ja liikenteen vaarantamisrikokset (RL 23:1-2), sillä nämä rikokset ovat vankeusuhkaisia.⁴⁹ Todettakoon kuitenkin, että normaalia ja sitä suurempaa ajonopeutta liikkuvan ajoneuvon pysäyttäminen aktiivisilla toimilla, kuten kiilaamalla tai

45 Lappalainen ym. 2007, VII Esitutkinta ja pakkokeinot, 2. Pakkokeinot, Vapauteen kohdistuvat pakkokeinot

46 Lappalainen ym. 2007, VII Esitutkinta ja pakkokeinot, 2. Pakkokeinot, Vapauteen kohdistuvat pakkokeinot, Myös Halijoki, 2004, s.187

47 Tapani ym., 2008, s.306, Myös Halijoki, 2004, s.186

48 Halijoki, 2004, s.187

49 Tapani ym., 2008, s.306, Myös Halijoki, 2004, s.195

törmäämisen vaaran aiheuttamalla on selkeästi poliisin tehtävä⁵⁰.

Edellisessä luvussa kertamani esimerkki kuvaa hyvin jokamiehen kiinniotto-oikeuden merkitystä vartijan työssä. Vartijan oma, vaikkakin saman sisältöinen kiinniotto-oikeus on lähtökohtaisesti voimassa vain vartioimisialueella, kun jokamiehen kiinniotto-oikeus on olemassa vartioimisialueen ulkopuolella. Esimerkiksi autolla eri kohteita kiertävä vartija voi puuttua vartiointialueensa ulkopuolella havaitsemaansa PKL 1:1:ssä mainittuun rikokseen ja ottaa tekijän kiinni. Käytännön merkitys ei kuitenkaan ole suuri, sillä PKL:n ja YTurL:n mukaiset säännökset kiinniotto-oikeudesta ovat lähes identtiset.

3.2.4 Oikeus tehdä turvallisuustarkastus

YTurL 2:28.3:n perusteella vartijalla on kiinniotto-oikeutta käyttäessään oikeus tarkastaa kiinniotettu ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei kiinniotetulla ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Vartijalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tavatut vaaralliset esineet tai aineet, jotka on luovutettava viipymättä poliisille. Säännöksen perusteluna on esitetty vartijan työturvallisuus⁵¹. Työturvallisuustavoite estää esimerkiksi henkilöllisyyden selvittämisen turvallisuustarkastuksen perusteella.

Turvallisuustarkastus toteutetaan vaatteiden päältä tunnustelemalla. Mikäli henkilöllä on takki, päähine tai peruukki, voidaan nämä ottaa pois tarkastuksen ajaksi. Jos henkilön vaatteiden ja ihon välissä epäillään olevan säännöksessä mainittu esine tai aine, voidaan se alue tarkistaa. Tarkastajan ja tarkastettavan on oltava mahdollisuuksien mukaan samaa sukupuolta. Mikäli tämä ei ole mahdollista, voitaneen tarkastus suorittaa todistajan läsnäollessa, mutta tarkastus ei voi mielestäni olla perusteellinen. Vartija voi toteuttaa turvallisuustarkastuksen vain kiinniotto-oikeutta käyttäessään eli minkään muun toimenpiteen yhteydessä se ei ole sallittu.

Lain perusteluissa on jäänyt avoimeksi se, millaiseen kiinniotto-oikeuteen turvallisuustarkastusoikeus perustuu. Hallituksen esityksessä turvallisuustarkastusoikeus sidottiin jokamiehen kiinniotto-oikeuden käyttöön. Esityksen tarkoituksena oli, että YTurL:ssa vartijan kiinniotto-oikeudesta olisi vain viitattu jokamiehen kiinniotto-

---

50 Tapani ym., 2008, s.307, Myös Nuutila, 1997, s.297

51 HE 69/2001, s.77

oikeuteen. Kuten luvussa 3.2.3⁵² mainitsin, perustuslakivaliokunta edellytti oman toimivaltuussäännöksen säätämistä. Näin ollen hallituksen esitys mielestäni raukesi tältä osin.⁵³ YTurL 2:28.3:n mukaan ”vartijalla on kiinniotto-oikeuttaan käyttäessään oikeus tarkastaa...”. Sanamuodosta voisi päätellä, että oikeus on olemassa vartijan käyttäessään hänen toimivaltuuksiensa mukaista kiinniotto-oikeutta. Tällöin turvallisuustarkastusoikeutta ei olisi PKL:n mukaista jokamiehen kiinniotto-oikeutta käytettäessä. Tämä olisi mielestäni myös sovussa PeL 2:7.3:n lailla säätämisen vaatimuksen kanssa, jonka mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua ilman laissa säädettyä perustetta. Näkemykseeni yhtyi myös ylitarkastaja Vesa Ellonen turvallisuusalan valvontayksiköstä⁵⁴.

Vartija voi suorittaa myös laajempia turvallisuustarkastuksia erityislainsäädännön perusteella. Näitä säädöksiä ovat muun muassa laki turvatarkastuksista tuomioistuimissa (1121/1999), ilmailulaki (1242/2005), poliisilaki (493/1995) rajavartiolaki (578/2005) ja eräistä aluksista ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annetussa laissa (485/2004). Näiden säädösten perusteella vartija voi muun muassa metallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta apuna käyttäen tarkastaa alueelle saapuvan tai siellä olevan henkilön ja tämän tavarat. Edellä lueteltuja säädöksiä en kuitenkaan tarkastele enempää tehtävärajauksen vuoksi.

3.2.5 Oikeus voimakeinojen käyttöön

Voimakeinojen käytön yleissäännös sijaitsee RL 4:6:ssä. Säännöksen mukaan voimakeinojen käytöstä säännellään aina erikseen asianomaista toimijaa koskevassa lainsäädännössä. Säännöksen toisessa momentissa säännellään voimakeinojen käytön yleisistä periaatteista, jonka mukaan voimakeinojen tulee olla tarpeellisia ja puolustettavia. Lisäksi pykälässä on maininta vastuuvapausperusteesta voimakeinojen liioittelutapauksessa. Rikoslain säännöksessä säännetään sallittujen voimakeinojen uloimmista rajoista. Voimakeinojen käyttöön oikeuttavassa erillisessä valtuutussäännöksessä voidaan kuitenkin erikseen rajoittaa rikoslain sallimia voimakeinojen käyttölaajuuksia.⁵⁵

⁵² Ks. s.14

⁵³ HE 69/2001, s.77, PeVL 28/2001, s.3 ja 8

⁵⁴ Ellonen, 23.1.2008

⁵⁵ HE 44/2002, s. 138

YTurL 2:28.4:ssa vartija oikeutetaan käyttämään voimakeinoja, jos poistettava, kiinni otettava tai turvallisuustarkastuksen kohteeksi joutunut henkilö yrittää vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, kiinniottamisen tai turvallisuustarkastuksen suorittamisen, taikka pakenee kiinniottamista. Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja perusteltuja, kun otetaan huomioon henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet. Säännös vastuuvapausperusteesta on RL 4:6.3:ssa.

Helminen ynnä muut määrittelevät voimakeinojen käytön seuraavasti: voimakeinoilla tarkoitetaan poliisin tai muun turvallisuutta ylläpitävän virkamiehen toimivaltaa käyttäen ruumiinvoimia tai erilaisia välineitä vastarinnan murtamiseksi tai muutoin virkatehtävän toteuttamiseksi.⁵⁶ Määritelmä on annettu julkisen vallan voimakeinojen käyttöä silmälläpitäen, mutta mielestäni se kuvaa hyvin, eräin rajoituksin, myös yksityisen toimijan voimakeinojen käyttöä. Yksityisen turvallisuusalan suorittajalla ei ole yleistä itsenäistä voimankäyttöoikeutta esimerkiksi vastarinnan murtamiseksi, vaan voimankäyttö on rajoitettu niihin tilanteisiin, joista on erikseen säädetty tai jotka eivät ole merkittävästi jokamiehen oikeuksia laajempia⁵⁷. Jatkossa käyttämäni termi "voimankäyttö" vastaa sisällöltään lainsäädännössä käytettyä sanaparia "voimakeinojen käyttö".

Vartijan itsenäinen voimankäyttösäännös otettiin YTurL:iin perustuslakivaliokunnan suosituksesta samassa yhteydessä kuin aikaisemmin mainittu kiinniotto-oikeus. Hallituksen esityksessä vartijan voimankäytöstä ei olisi säännelty nimenomaisella toimivaltasäännöksellä vaan viittaussäännösten avulla. Viittaussäännöksiä perusteltiin voimankäytön rajoittamisella lähtökohtaisesti jokamiehen oikeuksiin.⁵⁸ Perustuslakivaliokunta suositti tähän muutosta, jonka mukaan vartijan voimankäyttöoikeudesta säänneltäisiin omana toimivaltuutenaan. Perustuslakivaliokunta huomautti, että voimankäytöllä puututaan PeL 2:7.1:ssa suojattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, johon ei saman pykälän 3 momentin mukaan saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Säädetävän lain tulee täyttää myös perusoikeuksien yleiset rajoittamisedellytykset.⁵⁹ Lisäksi

---

⁵⁶ Helminen ym., 1999, s. 277

⁵⁷ Ks. PeVL 28/2001, s.5

⁵⁸ HE 69/2001, s.75

⁵⁹ Lailla säätämisen vaatimus, tarkkarajaisuus ja täsmällisyyden vaatimus, hyväksyttävyyden vaatimus, perusoikeuksien ytimen koskemattomuuden vaatimus, suhteellisuusvaatimus, oikeusturvajärjestelyjen vaatimus sekä ristiriidattomuus kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden suhteen (Saraviita, 2000, s.106-107)

perustuslakivaliokunta piti epämääräisenä tilannetta, jossa voimankäytön kaltaisesta toimivaltuudesta säänneltäisiin vain viittaussäännöksellä. Viittaussäännös olisi tällöin riippuvainen muun muassa viitatun lain sisällöstä ja kehityksestä. Perustuslakivaliokunta huomautti myös, että vartijan työssä perusoikeusherkkien tapahtumien esiintyminen on jatkuvasti olemassa ikäänkuin piilevänä mahdollisuutena, jonka vuoksi vartijan toimivaltuudet eivät ole verrannollisia jokamiehen toimivaltuuksien kanssa. Omalla toimivaltasäännöksellä selkeytetään myös vartijan oikeudellista asemaa.⁶⁰ Hallintovaliokunta yhtyi perustuslakivaliokunnan näkemykseen ja ehdotti myös muutosta voimankäytön sääntelyyn.⁶¹ Edellä esitettyjen vaiheiden jälkeen vartijan voimankäytöstä otettiin oma toimivaltuussäännös YTurL 2:28.4:n.

Voimankäytön tarkoituksena on vartioimistehtävän suorittamisen turvaaminen. Voimankäyttö on siten toissijainen toimivaltuus⁶² poistamisen, kiinniottamisen ja turvallisuustarkastuksen ollessa ensisijaisia. Vartijan voimankäytön edellytyksiä ovat vastarinta ja pakeneminen, joilla puolestaan täytyy olla yhteys vartijan ensisijaisiin toimivaltuuksiin. Toimivaltuudet on lähtökohtaisesti rajattu vartioimisalueen sisäpuolelle tai vartioitavan kohteen esimerkiksi arvokuljetusten tai henkilön suojaamiseksi, jolloin voimankäytön mahdollisuus on rajattu ajallisesti ja maantieteellisesti. Ajallinen rajausta ilmenee siitä, että vartioimistehtävän ulkopuolella vartijalla ei ole YTurL:ssa mainittuja erityisiä toimivaltuuksia. Maantieteellinen rajausta kohdistuu vartioimisalueeseen. Kuitenkin liikkuvan kohteen vartioiminen, kuten arvokuljetukset tai henkilön suojaaminen, laajentaa voimankäytön maantieteellistä mahdollisuutta kaikkiin niihin paikkoihin, joissa kohde kulloinkin liikkuu. Tällöin olennaista on vartioitavan kohteen tapauskohtainen maantieteellinen sijainti.

Kuten aikaisemmin olen maininnut YTurL:n lisäksi vartijalla on oikeus suorittaa kiinniotto PKL:n mukaisesti jokamiehen kiinniotto-oikeuden perusteella. PKL 1:1.4:n mukaan kiinniotettavan tehdessä vastarintaa tai paetessa kiinniottaja saa käyttää sellaisia kiinniottamisen toimittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon rikoksen laatu, kiinniotettavan käyttäytyminen ja tilanne muutenkin.

---

60 PeVL 28/2001, s.3

61 HaVM 24/2001, s.10-11

62 Helminen ym., 1999, s.107

Voimankäytön salliville säännöksille on yhteistä niissä esitetty tarpeellisuuden ja puolustettavuuden vaatimus, mitkä viittaavat tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaatteisiin.⁶³ Helminen ynnä muut ovat kiteyttäneet nämä vaatimukset onnistuneesti yhteen lauseeseen: "Pääperiaatteena on, että valitaan lievin voimakeino ja että sitä käytetään vähiten haittaa ja vahinkoa tuottavalla tavalla, jolla ensisijainen virkatehtävä [tai muu tehtävä⁶⁴] saadaan suoritetuksi."⁶⁵

Tarpeellisuusperiaatteen mukaan voimankäytön tulee olla tarpeellista eli tilanteen ratkaisemiseksi ei ole mitään muuta vaihtoehtoista keinoa jäljellä. Ensisijaiset vaihtoehdot voimankäytölle on neuvot, kehotukset ja käskyt tai voimankäytöllä uhkaaminen⁶⁶. Tämä rajaa voimankäytön aloittamista ajallisesti. Toiseksi tarpeellisuusperiaate sisältää myös voimankäytön lopettamiseen liittyvän ajallisen rajauksen, jonka mukaan voimankäyttö on lopetettava, kun vastarinta lakkaa tai tilanne on muutoin saatu hallintaan.⁶⁷ Kolmanneksi tarpeellisuusvaatimus viittaa keinojen voimakkuuteen. Voimakeinoja on käytettävä niin vähän kuin se on tehtävän suorittamiseksi tarpeellista. Jos toivottuun tulokseen oltaisiin päästy lievemmillä voimankäytöllä, on tällöin tarpeellisuusvaatimusta rikottu. Tähän liittyy myös voimakeinovalikoiman käyttämisen rajoitus, jonka mukaan tilanteessa on valittava vähiten vahinkoa aiheuttava voimakeino tai voimankäyttöväline, jolla tilanne saadaan hallintaan. Neljänneksi tarpeellisuusvaatimus velvoittaa pidättäytymään voimakeinojen käytöstä, jos niiden käytölläkään ei päästäisi toivottuun tulokseen. Voimakeinojen tarpeellisuus arvioidaan aina kulloisenkin tehtävän osalta erikseen.⁶⁸

Tarpeellisuuden lisäksi voimakeinojen on oltava myös puolustettavia. *Suhteellisuusperiaate* eli puolustettavuusvaatimus merkitsee voimakeinojen ja niiden käytöstä aiheutuvien haittojen välistä intressivertailua. Voimakeinot ovat puolustettavia, jos ne ja niistä aiheutuvat haitat ovat oikeassa ja kohtuullisessa suhteessa tavoiteltaviin päämääriin nähden. Esimerkiksi pakenemisen estämiseksi käytettävien voimakeinojen on lähtökohtaisesti oltava lievempiä kuin hyökkäyksen tai vastarinnan torjumiseksi käytettävät voimakeinot.⁶⁹ Puolustettavuus tarkoittaa kohtuutta, joka on mitattavissa

---

63 HE 44/2002, s.136

64 Lisäys: kirjoittaja

65 Helminen ym., 1999, s.294

66 Helminen ym., 1999, s.291

67 Helminen ym., 1999, s.291

68 HE 44/2002, s.138

69 LaVM 28/2002, s.14

yhteiskunnan yleisestä käsityksestä. Puolustettavuus voi vaatia myös sitä, että voimankäytöstä luovutaan, jollei sillä ole mahdollisuutta päästä toivottuun lopputulokseen.⁷⁰

KKO on ratkaisussaan 2007:87 todennut henkilön käyttäneen liiallisia voimakeinoja, kun hän oli jokamiehen kiinniotto-oikeutta käyttäessään kiinnioton suorittamiseksi suihkuttanut entuudestaan tuntemansa kiinniotettavan kasvoille pippurikaasua. KKO antaa perusteluissaan merkitystä niille seikoille, että kiinniotettavasta oli tehty aikaisemmin ilmoitus poliisille, hänet oli kiinniottajan toimesta tunnistettu ja tapahtumapaikkana oli Helsingin ydinkeskusta, joten poliisin oli voitu olettaa saapuvan paikalle melko nopeasti. KKO:n mukaan kiinniottaminen olisi näiden seikkojen perusteella tullut jo alkujaan jättää viranomaisten huoleksi. Lisäksi kiinniotettavan pakeneminen ja muu käytös ei edellyttänyt kaasusumuttimen käyttöä, joten voimakeinona kaasun käyttö ei ollut puolustettavaa. Vähemmälläkin voimalla oltaisiin päästy tavoiteltuun tulokseen.

Vartijan kohdalla esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa aktivistiryhmä sitoo itsensä teollisuuslaitoksen porttiin. Yksinäisen vartijan ei ole järkevää yrittää yksin voimakeinojen avulla poistaa henkilöitä portilta. Yhden vartijan omat fyysiset voimavarat harvoin riittävät hallitsemaan kahta kohdehenkilöä saati useampaa, joten vaihtoehdoksi jäisi voimankäyttövälineiden kuten pippurisumutteen tai patukan käyttö. Näitä voimakeinoja voitaneen pitää tarpeettoman ankarina passiivisen vastarinnan murtamiseksi, joten suhteellisuus- ja tarpeellisuusperiaatteen mukaista olisi jättää voimankäyttö kokonaan aloittamatta ja odottaa lisävoimien saapumista.

Vartijan toimien puolustettavuutta edellyttää myös YTurL 2:12:n (vartioimistehtävissä noudatettavat yleiset periaatteet) 2 momentti, jonka mukaan tehtäviin liittyvien toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävien tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteeseen kokonaisuutena. Tässä arvioinnissa vaikuttavia yksittäisiä kriteereitä ovat tehtävän tärkeys, tehtävän kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus ja muut tilanteeseen liittyvät kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Puolustettavuusarvioinnissa huomioon otettavat tarkemmat kriteerit määräytyvät kyseisen tehtävän ja tilanteen erityisluonteen mukaan.⁷¹ YTurL 2:28.4:n voimankäyttöä

⁷⁰ Loman, 1997, s. 59-60

⁷¹ HE 44/2002, s.138

rajaa myös momentin lopussa oleva maininta, jonka mukaan huomioon on otettava myös henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet. Esimerkkinä huomioonotettavasta henkilön käyttäytymisestä voisi olla, ettei henkilö ole tunnistanut poistumiskäskyn antajaa vartijaksi. Muina olosuhteina voisi tulla otettavaksi huomioon mahdollisuus saada apuvoimia tilanteen ratkaisemiseksi. Voimankäyttöön ei yleensä tarvitse ryhtyä, mikäli vartijoilla on selvästi havaittava ylivoima.

Voimankäyttö on siis suhteutettava vastarinnan suuruuteen. Puhutaan myös asteittaisesta voimankäytöstä eli voimakeinojen käyttö alkaa lievimmästä mahdollisesta nousten asteittain ankarimpaan mahdolliseen voimakeinoon. Tilanteen yllätyksellisyys, vastarinnan voimakkuus ja kohdehenkilön varustautuminen voivat kuitenkin vaatia poikkeamista asteittaisesta voimankäytöstä. Esimerkiksi puukolla uhkaava kohdehenkilöä ei tarvitse yrittää hallita aluksi hallintaotteilla, vaan häneen voi kohdistaa heti voimakkaampia voimakeinoja kuten patukan käyttämistä. Puolustettavuus viittaa myös siihen, että voimankäyttö on pystyttävä perustelemaan. Perusteluvaatimus rajoittaa muun muassa mahdollisuuksia mielivaltaiseen voimankäyttöön.

4 MUUT OIKEUTTAMISPERUSTEET VARTIJAN TYÖSSÄ

Oikeuttamisperuste poistaa muutoin rikoksen tunnusmerkistön täyttävältä teolta sen oikeudenvastaisuuden. Teon oikeudenvastaisuus ilmenee rikoksen tunnusmerkistöstä ja yleisenä lähtökohtana on, että tunnusmerkistön mukainen teko on rikos⁷². Kuitenkaan teko, joka yleisesti ottaen on kielletty, ei olekaan kielletty oikeuttamisperusteen mukaisissa olosuhteissa⁷³. Esimerkiksi hätävarjelu täyttää useimmiten pahoinpitelyn tunnusmerkistön, mutta oikeuttamisperuste oikeuttaa väkivallan käytön tässä tapauksessa. Lappalainen on tarkastellut oikeuttamisperustetta prosessioikeudelliselta kannalta ja toteaa, että oikeuttamisperuste on lisätositseikka, johon liittyy oikeudenvastaisuuden poistava vaikutus. Vedotessaan oikeuttamisperusteen syytetty ei siis kiistä teonkuvauksessa kuvailtua tekoaan vaan laajentaa sitä esimerkiksi hyökkäyksen torjumiseen.⁷⁴ Oikeuttamisperusteista on osaksi säädetty lailla, mutta osaksi joudutaan turvautumaan oikeustieteessä ja oikeuskäytännössä kehitettyihin periaatteisiin⁷⁵.

Kappaleen nimessä on sana ”muut”, koska aikaisemmin käsittelemäni voimakeinojen käyttö on myös oikeuttamisperuste oikeuttaen väkivallan käytön tietyissä tapauksissa. Myös muita vartijan valtuuksia voidaan mielestäni pitää oikeuttamisperusteina, koska ilman oikeutusta poistamisoikeus ja turvatarkastusoikeus voisivat täyttää RL 25:8:n mukaisen pakottamisrikoksen tunnusmerkistön. Lisäksi otsikossa käyttämälläni sanaparilla "vartijan työssä" on oikeuttamisperusteiden käsittelyä rajaava merkitys. Käsittelem vain niitä oikeuttamisperusteita, jotka voivat tulla kyseeseen vartijan työtehtävissä. Näitä ovat jokamiehen kiinniotto-oikeus, hätävarjelu, pakkotila, loukatun suostumus ja itseapu. Jatkossa käyttämäni termi "oikeuttamisperusteet" koskee siis vain edellä lueteltuja oikeuttamisperusteita.

Käsittelyjärjestykseni on seuraava: ensiksi käyn läpi hätävarjelu-oikeuden, toiseksi pakkotilan, kolmanneksi loukatun suostumuksen ja neljänneksi itseavun eli omaisuuden takaisinotto-oikeuden. Jokamiehen kiinniotto-oikeutta olen käsitellyt aikaisemmin vartijan kiinniotto-oikeuden yhteydessä.

---

72 Heinonen ym., 2002, s.100

73 Heinonen ym., 2002, s.101

74 Lappalainen, 2004, s.156-157

75 Heinonen ym., 2002, s.101

4.1 Hätävarjelu

Hätävarjelu on puolustautumisteko. Lähtökohtaisesti rikoksen uhriksi joutuneen on turvauduttava viranomaisapuun, mutta aina siihen ei ole tilanteen äkillisyyden vuoksi mahdollisuutta⁷⁶. Tällöin voi joutua turvautumaan hätävarjeluun. Frände esittää hätävarjeluun erääksi perusteeksi ihmisen sisäsyntyisen taipumuksen puolustaa itseään ja läheisiään. Tätä vastaan oikeusjärjestys on voimaton ja muun muassa siksi hätävarjelu on hyväksyttävää.⁷⁷ Tapanin ja Tolvasen mukaan hätävarjelu voidaan määritellä puolustusteoksi, joka on välttämätön välittömästi uhkaavan tai jo aloitetun hyökkäyksen torjumiseksi (RL 4:4.1)⁷⁸.

Hätävarjelu-oikeus kuuluu jokaiselle Suomen oikeusjärjestyksen piirissä olevalle henkilölle. Näin ollen myös yksityisen turvallisuusalan työntekijät ja viranomaiset ovat oikeutettuja hätävarjeluun, jos heitä kohti hyökätään. Poliisien osalta tämän on vahvistanut korkein oikeus ratkaisuisaan KKO 1993:50 ja KKO 2004:75. Ensimmäisessä tapauksessa oli kyseessä panttivankien kaappaustilanne Mikkelissä. Korkein oikeus katsoi, että poliisimiehellä oli oikeus hätävarjeluun vedoten ampua useita laukauksia kaappaajaa ja hänen autoaan kohti estääkseen kaappaajan oikeudettoman hyökkäyksen kohdistuen pakeneviin panttivankeihin.⁷⁹ Jälkimmäisessä tapauksessa kolme poliisimiestä, yhdellä mukanaan poliisikoira, koettivat ottaa kiinni miehen, jota koettiin saada lääkäriin psykiatriseen hoitoon määräämisen tarpeen arvioimiseksi. Vesurilla varustautunut pakosalle lähtenyt mies kuitenkin kääntyi uhkaamaan poliiseja. Koirapartioon kuuluneet B ja A olivat ampuneet miestä, B suojellakseen A:ta, jolla oli koira, ja A suojellakseen itseään. A:lla ja B:llä oli tilanteessa hätävarjelu-oikeus, joskin heidän toimintansa katsottiin liioitelluiksi.⁸⁰

Backman on jakanut hätävarjeluun kolmeen tyyppitilanteeseen. Hätävarjelu voi olla ensinnäkin *itsepuolustusta* eli omin toimin tapahtuvaa puolustautumista henkilöön kohdistuvia oikeudettomia hyökkäyksiä vastaan. Itsepuolustusta käyttää esimerkiksi tahallisen henkirikoksen, pahoinpitelyn, raiskauksen, ryöstön, kotirauhan rikkomisen tai vapaudenriiston kohteeksi joutuva henkilö torjuessaan kyseistä rikosta. Toiseksi

---

76 Nuutila, 1997, s.284

77 Frände, 2005, s.150

78 Tapani ym., 2008, s.311

79 KKO 1993:50, Pääasiaratkaisun perustelut

80 KKO 2004:75, Pääasiaratkaisun perustelut

hätävarjelu voi olla *torjuvaa itseapua*, jolloin esimerkiksi polkupyörän omistaja estää pyörän anastamisen, luvattoman käytön tai vahingoittamisen. Kolmanneksi hätävarjelu voi olla myös *hätäapua*, sillä hätävarjelu-oikeus on sellaisellakin henkilöllä, joka torjuu toiseen henkilöön tai toisen omaisuuteen kohdistuvaa oikeudetonta hyökkäystä. Rikoslaki ei tee eroa hätävarjelutyypin välillä, vaan niitä kaikkia sääntelevät samat säännökset.⁸¹

4.1.1 Suojeltavat oikeushyvät

Laki ei rajoita sitä, mitä oikeushyviä hätävarjelu-oikeus koskee. Laki toteaa vain, että hätävarjelu on oikeutettua aloitetun tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi. Käytännössä hätävarjelulla suojataan pääasiassa yksilön perusoikeuksia eli ruumiillista koskemattomuutta, kotirauhaa ja omaisuutta. Myös yhteisölliset oikeushyvät, kuten ympäristöön kohdistuvat hyökkäykset voivat periaatteessa oikeuttaa hätävarjelun.⁸² Nuutila rajaa kuitenkin valtion tekemät rikokset hätävarjelu-oikeuden ulkopuolelle⁸³. Kunnia ja yksilön intimitetti nauttivat myös periaatteessa hätävarjelulla ylläpidettävää oikeussuojaa. Kuitenkin hätävarjelun puolustettavuusvaatimus sulkee väkivallan käytön tällaisessa tilanteessa pois.⁸⁴

Tyypillisesti hätävarjeluun vedotaan henkilön suojatessa omaa oikeushyvänsä, kuten ruumiillista koskemattomuuttaan. Laissa ei mainita hätävarjelu-oikeudesta toisen henkilön tai tämän omaisuuden puolustamisesta mitään.⁸⁵ Lain esitöiden mukaan on kuitenkin selvää, että hätävarjelu-oikeus on olemassa myös toiseen henkilöön tai tämän omaisuuteen kohdistuvan hyökkäyksen johdosta.⁸⁶ Näin oli myös vanhemman hätävarjelusäännöksen aikana⁸⁷.

4.1.2 Hyökkäyksen oikeudettomuus

RL 4:4.1:n mukaan vain oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu. Oikeudeton hyökkäys voi olla aktiivista tai

⁸¹ Backman, 2004, s.6

⁸² Tapani ym., 2008, s.311-312

⁸³ Nuutila, 1997, s.285

⁸⁴ HE 44/2002, s.115

⁸⁵ Tapani ym., 2008, s.312

⁸⁶ HE 44/2002, s.117

⁸⁷ Nuutila, 1997, s.285

passiivista toimintaa kuten laiminlyöntiä.⁸⁸ Aktiivisella hyökkäyksellä tarkoitetaan tavanomaista oikeushyvän vaarantamista, mikä voidaan suorittaa esimerkiksi pahoinpitelyllä tai sen yrityksellä. Passiivinen hyökkäys lienee käsillä silloin, kun hyökkääjä tahallisuudellaan aiheuttaa samanlaisen seurauksen, kuin mitä aktiivisella hyökkäyksellä aiheuttaisi. Esimerkiksi hyökkääjällä on ainoa toimiva matkapuhelin ja hän kieltäytyy soittamasta apua loukkaantuneelle henkilölle, jotta tämä saisi vielä kärsiä. Voidaan ajatella, että hyökkääjä kieltäytymisellään tahallisuudella aiheuttaa loukkaantuneelle tarpeetonta kärsimystä ja ehkä jopa pysyviä vammojakin, mitä voidaan verrata pahoinpitelyyn. Tällöin voitaneen vedota hätävarjeluun ja ottaa hyökkääjältä puhelin pois väkivaltaakin käyttäen.

Nuutilan mukaan laiminlyöntihyökkäyksen voisi tehdä myös ensiapupoliklinikan lääkäri, joka laiminlyöntirikokseen syyllistyen kieltäytyy hoitamasta potilastaan. Hänet voisi siis pakottaa väkivalloinkin täyttämään velvollisuutensa.⁸⁹ Muussa tapauksessa kyseessä olisi pakkotilateko. Frände on erimieltä Nuutilan kanssa. Hänen mukaansa henkilöä ei voida hätävarjelun nojalla pakottaa täyttämään velvollisuuttaan. Hänen mukaansa kyseistä tilannetta olisi arvioitava pakkotilasäännöksen mukaisesti.⁹⁰ Majasen mielestä ainakin useimpiin laiminlyönnillä tehtyihin hyökkäyksiin olisi luontevampaa soveltaa pakkotilasäännöstä hätävarjelusäännöksen sijaan.⁹¹ Passiivinen hyökkäys asettuu mielestäni hätävarjelun ja pakkotilan väliselle rajapinnalle.

Hyökkäyksen oikeudettomuus edellyttää, että teko täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja teon tulee olla tahallinen tai tuottamuksellinen. Muunlaisessa uhkaavassa tilanteessa kyseessä on siis pakkotila, joka sulkee pois hätävarjelun mahdollisuuden.⁹² Esimerkiksi eläimen hyökkäys ei täytä hyökkäyksen oikeudettomuuden edellytyksiä. Tosin ihminen voi käyttää eläintä välineenä usuttamalla esimerkiksi koiran toisen kimppuun. Tapanin ja Tolvasen mukaan ihmisen käyttäessä koira hyökkäyksensä välineenä myös koira vastaan käytetään tällöin hätävarjelua.⁹³

Hyökkäyksen oikeudettomuus ei edellytä, että teko olisi rangaistava. Siten myös alle 15-vuotiaan, mielenterveyshäiriöisen tai erehdyksen vallassa toimivan henkilön tekemä

88 Tapani ym., 2008, s.313

89 Nuutila, 1997, s.285

90 Frände, 2005, s.151

91 Majanen, 2006, s.389

92 Tapani ym., 2008, s.313

93 Tapani ym., 2008, s.313

hyökkäys voidaan torjua hätävarjeluteolla.⁹⁴ Teon mahdollinen rankaisemattomuus ei anna hyökkääjälle oikeuksia puolustautujaa vastaan. Hätävarjelusäännöksen "hyökkäyksen oikeudettomuus" -ehto poistaa hyökkääjältä hätävarjelu oikeuden puolustautujaa vastaan, koska hätävarjeluun toteuttamiseksi käytetty väkivalta ei ole oikeudetonta.⁹⁵

Voiko provosointi eli riidan haastaminen vaikuttaa hätävarjelu oikeuden käyttämiseen? Tapani ja Tolvanen, Frände ja Honkasalo esittävät, että provosointi voisi poistaa provosoijalta hätävarjelu oikeuden. Heidän mielestään tällainen tilanne on käsillä silloin, kun provosoija provosoi henkilöä hyökkäämään, jotta voisi käyttää hätävarjelu oikeutta hyökkääjää kohtaan. Provosoija olisi tällöin itse syyppä hyökkäykseen, joten hänellä ei olisi oikeutta hätävarjeluun.⁹⁶ Myös Majanen on tätä mieltä⁹⁷. Fränden esittämän esimerkin mukaan provosoitu hyökkääjä tuomittaisiin tällaisessa tapauksessa (törkeän) pahoinpitelyn yrityksestä ja provosoija (törkeästä) pahoinpitelystä⁹⁸.

Arvioisin itse provosoinnin vaikutusta toisin. Esimerkiksi tilanteessa, jossa fyysisiltä ominaisuuksiltaan heikompi henkilö provosoi vahvempansa, on mielestäni kestävämpi, että välttyäkseen rangaistukselta provosoijan tulisi pysyttäytyä passiivisena tai pelkästään paeta hyökkäyksen ajan. Hyvänä esimerkkinä tästä voisi olla pariskunnan välinen riita. Mielestäni hätävarjelu oikeutta ei voi käyttää väärin, koska se edellyttää hyökkääjän oikeudetonta toimintaa. PeL 2:7:n mukaan jokaisella on oikeus muun muassa ruumiilliseen koskemattomuuteen. Provosoija teostaan huolimatta nauttii PeL:n mukaista henkilökohtaista koskemattomuutta, josta voidaan poiketa vain säätämällä erikseen lailla. Näin ollen en voi hyväksyä tulkintaa, jonka mukaan hän ei saisi puolustaa PeL:ssa suojattua ruumiillista koskemattomuuttaan itse aiheutetusta hyökkäyksestä huolimatta. Mikäli näin olisi, tulisi siitä säätää hätävarjelu oikeuden sallivassa säännöksessä erikseen.

Hyökkäyksen oikeudettomuudesta johtuva hätävarjelu oikeus ei ole poikkeukseton. Viranomaisen suorittamaa viranomaistointia vastaan ei lähtökohtaisesti ole sallittua turvautua hätävarjeluun, vaikka viranomaisen toiminta olisikin periaatteessa laitton.

---

94 HE 44/2002, s.116

95 Ks. Tapani ym., 2008, s.314

96 Tapani ym., 2008, s.314, Ks. Honkasalo, 1965, s.149 ja Frände, 2001, s.176-177

97 Majanen, 1979, s.309

98 Frände, 1994, s.161-162, Myös uusimmissa Fränden teoksissa (2001 ja 2005) on sama tulkinta.

Perusteluina on se, että viranomaiset, yleensä poliisi, eivät luovuta helpolla, vaan voiman määrää lisätään aina siihen asti, kunnes tavoite on saavutettu. Viranomaisen toiminnan laillisuus arvioidaan lähtökohtaisesti jälkeenpäin. Poikkeuksellisesti hätävarjelu-oikeus voi olla mahdollinen, kun toimi ei kuulu virkamiehen toimivaltaan tai oleelliset muotomääräykset on laiminlyöty.⁹⁹ Frände puolestaan on lähtenyt siitä ajatuksesta, että periaatteessa hätävarjelu-oikeus on myös virkamiehen tai vastaavanlaisia toimivaltuuksia omaavan henkilön laitonta toimintaa vastaan. Hänen mukaansa toiminnan on kuitenkin oltava selvästi laitonta eli toiminta ei selvästikään kuulu virkamiehen tai vastaavan toimijan toimivaltaan, jotta hätävarjelu-oikeus olisi olemassa. Esimerkiksi järjestyksenvälvoija ei voi toteuttaa kotietsintää, joten sellainen saa torjua hätävarjeluun vedoten.¹⁰⁰ Viranomaistoimintaan liittyvänä esimerkkinä voidaan käyttää ratkaisua KKO 2000:90, jossa poliisimies oli toimivaltansa ylittäen pakolla otattanut virtsanäytteen katetroimalla epäillyn sitä vastustaessa. KKO totesi perusteluissaan, että vaikka poliisimies ei ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräystä olisi saanut otattaa A:lta virtsanäytettä, ei sanottu toimenpide kuitenkaan ole ollut niin selvästi poliisimiehen toimivaltaan kuulumaton virkatoimi, että A:lla sen vuoksi olisi ollut oikeus vastustaa sitä.

Hätävarjeluun ei voi vedota myöskään vartijan oikeutettua toimenpidettä vastaan. Esimerkiksi, jos vartija on ottanut kiinni myymälävarkaan, ei kiinniottoa vastustanut rikoksentekijä voi vedota hätävarjelu-oikeuteen. Voiko hätävarjeluun vedota, jos vartijan toiminta on laitonta? Mielestäni tätä on syytä tulkita samalla tavalla kuin virkamiehen kohdalla. Jos toimi ei selvästi kuulu vartijan toimivaltaan tai oleelliset muotomääräykset on laiminlyöty, on hätävarjelu-oikeus olemassa. Fränden esimerkkiä mukaillen vartija voi ylittää toimivaltuutensa, jos hän yrittää tehdä kotietsinnän sinänsä vartioimisalueeseen kuuluvaan kotirauhan suojaamaan paikkaan. Tämän voi torjua hätävarjelu-oikeuteen vedoten. Millainen vaikutus sitten vartijan laiminlyömillä oleellisilla muotomääräyksillä on? Kiinnioton yhteydessä sillä ei ole vaikutusta. Esimerkiksi siviiliasuisen myymäläetsivän suorittaessa kiinnioton ilmoittamatta kohdehenkilölle olevansa vartija, ei myymälävaras voi vedota hätävarjelu-oikeuteen, koska hän ei voisi tätä tehdä PKL 1:1:n perusteella toimivaa jokamiestäkään vastaan. Vaikutuksellisenä muotomääräyksen oleellisena laiminlyöntinä voisi olla siviiliasuisen myymäläetsivän suorittama myymälästä poistaminen, jos etsivä ei osoittaisi

---

99 HE 44/2002, s.117

100 Frände, 2001, s.172

poistettavalle henkilölle olevansa vartija. Tällöin hätävarjelu-oikeus voinee olla olemassa.

4.1.3 Aikarajat

Hätävarjelu-käyttöä on rajattu myös ajallisesti. Hyökkäyksen on oltava aloitettu tai välittömästi uhkaava, jotta hätävarjelu-oikeus olisi olemassa (RL 4:4). Arviointi tapahtuu objektiivisesti eli henkilökohtaisella käsityksellä ei ole välttämättä merkitystä. Teon täytyy merkitä välitöntä vaaraa suojattaville oikeushyville eli pelkkä uhkaus ei vielä riitä hätävarjelutekoon ellei olosuhteet muuta osoita.¹⁰¹

Frände on konkretisoinut hätävarjelu-oikeuden alkamisen siihen hetkeen, kun hyökkääjä esimerkiksi nostaa käden lyöntiasentoon.¹⁰² Luonnollisesti hyökkäyksen voi suorittaa muullakin tavalla, kuten kiinnitarttumalla, tönäisemällä, kävelemällä suoraan kohti kiellostä huolimatta tai sanallisellakin uhkauksella, jos henkilöllä on samanaikaisesti esimerkiksi puukko kädessään. Majasen mukaan hätävarjelutilanteen käsilläolosta voidaan puhua ainakin silloin, kun hyökkäys on jonkin rikoksen rangaistava yritys. Yritys ei ole kuitenkaan ehdoton edellytys, kunhan itse välittömästi uhkaava hyökkäys on oikeudeton.¹⁰³ Ehto ”välittömästi uhkaava” estää hätävarjelu-oikeuden käyttämisen rikoksen valmistelua vastaan¹⁰⁴. Hätävarjelu-lähtökohtana Majanen pitää toisintoimimismahdollisuutta. Jos henkilö voi turvautua esimerkiksi poliisiin tai järjestyksenvalvojan apuun ennen hyökkäystä, ei kyseessä ole hätävarjelutilanne.¹⁰⁵ Mielestäni Majasen näkemys on oikea. Olen kuitenkin sitä mieltä, että toisintoimimismahdollisuuden ei tarvitse olla absoluuttinen siten, että puolustautuja joutuisi ensisijaisesti pakenemaan. Myös järjestyksenvalvojalta ja vartijalta voitaneen edellyttää turvautumista poliisiin apuun, jos poliisi on tarpeeksi nopeasti saatavissa paikalle. Tällä toteutettaisiin perustuslain henkeä, jonka mukaan perusoikeuksiin puuttuminen olisi ensisijaisesti viranomaisen tehtävä.

Hätävarjelu-oikeus on käytettävissä, kunnes hyökkäys on torjuttu. Oikeus hätävarjeluun kestää niin kauan kuin hyökkäys jatkuu tai hyökkääjän käyttäytymisestä voi päätellä,

---

101 HE 44/2002, s.116

102 Frände, 2005, s.151

103 Majanen, 2006, s.389-390

104 Nuutila, 1997, s.285

105 Majanen, 2006. s.390

että uusi oikeudenloukkaus uhkaa¹⁰⁶. Oikeus hätävarjeluun päättyy, kun hyökkääjä on tehty vaarattomaksi, lähtenyt pakoon tai on muutoin lopullisesti luopunut hyökkäyksestään¹⁰⁷. Mikäli hyökkääjä lyö yhden kerran ja pakenee, on hätävarjelu-oikeus alkanut käden noustessa lyöntiasentoon ja päättynyt hyökkääjän poistumiseen paikalta¹⁰⁸. Toisin sanoen hätävarjelu-oikeus on olemassa niin kauan kuin suojeltavaa oikeushyvää rikotaan¹⁰⁹.

4.1.4 Voimankäytön rajat puolustautumisessa

Hätävarjelu-säännöksen mukaan tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu, jollei teko ilmeisesti ylitä sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet. Kyse on siis hätävarjeluksa käytettävän voiman rajoista ja niiden tarpeellisuudesta.

Suomessa hätävarjelu on relatiivista eli suhteellista. Hätävarjelu on oltava oikeassa suhteessa hyökkäykseen. Esimerkiksi, jos hyökkääjä on suurempi kuin hätävarjeluun oikeutettu, voi hätävarjeluksa käyttää voimakastakin väkivaltaa hyökkäyksen torjumiseksi. Jos hyökkääjä on taas lapsi, hätävarjelu voimakkuus on suhteutettava lapsen ominaisuuksiin eli voimankäytön on yleensä oltava lievempää kuin aikuisen hyökkäystä torjuttaessa. Jos hyökkäys saataisiin torjuttua pienemmälläkin voimankäytöllä, on voimakeinojen käytössä tällöin liioiteltu. Tarpeellisuusvaatimukseen sisältyy siis lievemman väkivallan käytön vaatimus. Hätävarjeluun oikeutetun on kuitenkin tarvittaessa joustettava oikeudestaan, jos hyökkääjä on lapsi tai henkisesti sairas henkilö.¹¹⁰

Hätävarjeluksa käytetyn väkivallan suhteellisuus ei ole absoluuttista hyökkäyksen ja puolustautumisen välistä tasapainoilua. Esimerkiksi ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvan hyökkäyksen kohteeksi joutuneella on oikeus käyttää suurempaa väkivaltaa hyökkääjää kohtaan kuin millainen olisi hyökkääjän todennäköisesti aiheuttama väkivalta. Ruuskasen mukaan oikeuskirjallisuudessa on vakiintuneesti todettu, että

---

106 HE 44/2002, s. 116

107 Ruuskanen, 2005, s.126

108 Ks. Frände, 2005, s.151

109 Nuutila, 1997, s.286

110 HE 44/2002, s.115-116

hyökkääjän käytössä olevilla voimavaroilla on merkitystä arvioitaessa sitä, millaisia voimakeinoja häntä vastaan on sallittua käyttää. Kuten sanottua, siten fyysisesti pienemmällä hyökkäyksen kohteella on oikeus käyttää voimakkaampaa väkivaltaa fyysisesti suurempaa hyökkääjää vastaan kuin, jos osapuolet ovat fyysisiltä ominaisuuksiltaan samanlaisia.¹¹¹ On huomattava, että aseistautuminen lisää toisen osapuolen voimavaroja, jolloin tilanne saattaa tasoittua fyysisistä kokoeroista huolimatta. Myös omaisuuden puolustamiseksi on oikeus käyttää hätävarjelun oikeuttamaa tarpeellista ruumiillista väkivaltaa, vaikka hyökkäys kohdistuisi vain omaisuuteen.¹¹² Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti esimerkiksi omenavarasta ei kuitenkaan saa ampua.

Tapauksen arviointiin voi mielestäni vaikuttaa se, kuinka kokenut ja koulutunut henkilö on voimankäytössä. Myös Frände yhtyy tähän tulkintaan¹¹³. Poliisin tai muun vastaavan henkilön, kuten vartioimisliikkeen vartijan, odotetaan hallitsevan käytöksensä paremmin voimankäyttö- ja hätävarjelutilanteessa kuin tavallisen kansalaisen. Tätä on poliisin osalta edellyttänyt korkein oikeus ratkaisussaan KKO 2004:75: ”Arvioitaessa vastahyökkäykseen käytettyjen voimakeinojen välttämättömyyttä ja puolustettavuutta voidaan poliisimiehelle perustellusti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle.” Myös vartijan koulutuksella on katsottu olevan merkitystä ratkaisussa KKO 2007:87, jossa vartijan koulutuksen saaneen henkilön käytökseltä voitiin vaatia enemmän jokamiehen kiinniotto-oikeuteen liittyvässä voimankäyttötilanteessa kuin tavalliselta kansalaiselta. Hätävarjelussa voimankäytön liioittelua voidaan mielestäni kuitenkin pitää ymmärrettävämpänä kuin voimakeinojen käytön liioittelua. Hätävarjelu eroaa voimankäytöstä siinä, että hätävarjelutilanne on puolustautujasta riippumaton, kun taas voimakeinojen käyttäjä on aktiivisessa roolissa. Toisin sanoen voimakeinojen käyttäjä periaatteessa hallitsee tilannetta, kun taas hätävarjelussa toimiva ei hallitse tapahtumia.

Kuten edellä on käynyt selväksi, myös vartijalla on oikeus turvautua hätävarjelu-oikeuteen joutuessaan oikeudettoman hyökkäyksen kohteeksi. Käytännön tasolla tilanteet muuttuvat nopeasti. Esimerkkinä omakohtainen kokemukseni, joka tapahtui työskennellessäni vartioimisliikkeen vartijana. Havaitsin vartioimisalueella

¹¹¹ Ruuskanen, 2005, s.160

¹¹² HE 44/2002, s. 116

¹¹³ Frände, 2005, s.197: Frände toteaa, että henkilön saamalla koulutuksella on merkitystä arvioidessa hänen toimintaansa muun muassa voimankäyttöä vaativissa tilanteissa.

kaksi asiatonta henkilöä, joista toisen sain pysäytettyä ja toinen pakeni. Suorittaessani YTurL 2:28.2:n mukaista kiinniottoa, palasi paennut henkilö kaverinsa avuksi ja he yhdessä lähtivät hyökkäämään kohti. Tilanne muuttui hetkessä kiinniottoon oikeuttavasta tilanteesta hätävarjelutilanteeksi, jolloin käytin heihin kaasusumutinta ja hyökkäys päättyi. Tilanne voi käydä myös toisinpäin, jolloin hyökkäys ensin torjutaan hätävarjelu-oikeutta käyttäen ja sen jälkeen suoritetaan kiinniotto esimerkiksi PKL 1:1:n jokamiehen kiinniotto-oikeuden perusteella tarvittaessa voimakeinoja käyttäen.

4.2 Pakkotila

Pakkotilalla tarkoitetaan kaikkia muita vaaratilanteita kuin ihmisen suorittamaa oikeushyvää vaarantavaa hyökkäystä. RL 4:5.1:n mukaan muun kuin hätävarjeluun tarkoitetun, oikeudellisesti suojattua etua uhkaavan välittömän ja pakottavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen teko on pakkotilatekona sallittu, jos teko on kokonaisuutena arvioiden puolustettava, kun otetaan huomioon pelastettavan edun ja teolla aiheutetun vahingon ja haitan laatu ja suuruus, vaaran alkuperä sekä muut olosuhteet. Lain esitöiden mukaan pakkotila on hätävarjelun tapaan viimeinen ja ainoa keino vaaratilanteesta selviytymiseen, mikä ilmaistaan sanoilla ”välitön ja pakottava vaara”. Laissa vaaditaan siis, ettei vaaratilanteesta ole muuta ulospääsyä, joskaan kohtuutonta pelastautumisvaihtoehtojen välistä punnintaa ei edellytetä. Pakkotila ei tule kyseeseen pienissä vaaroissa, vaan vaaditaan, että tilanteen dramaattisuus ylittää määrätyn kynnyksen.¹¹⁴ Lappi-Seppälä kuvailee tilannetta ”puun ja kuoren väliin” joutumisella siten, että tilanteesta ulospääsy vaatii tekijältä toimia, jotka aiheuttavat vahinkoa toisen suojuille eduille¹¹⁵. Matikkala toteaa pakkotilasta, että pelastus ilman rangaistuksenalaista tekoa olisi ollut mahdoton¹¹⁶. Toisin sanoen tilanteessa ei ole muuta mahdollisuutta toimia, jotta vaaratilanteelta vältyttäisiin. Hallituksen esityksen mukaan, ”jos vaara on vältettävissä turvautumalla viranomaisapuun, pakenemalla tai vaikka uhraamalla omat edut kolmannen etujen sijasta, näin on yleensä tehtävä edellyttäen, ettei pakeneminen tai omien etujen likoon paneminen johda olennaisesti suurempaan oikeudenloukkaukseen”.¹¹⁷

---

114 HE 44/2002, s.121

115 Lappi-Seppälä, 2004, s.23

116 Matikkala, 1997, s.891

117 HE 44/2002, s.119

Tapani ja Tolvanen ovat määritelleet pakkotilan vaaratilanteeksi, jossa oikeudellisesti suojattu etu joudutaan uhraamaan, jotta voidaan pelastaa jokin toinen oikeudellisesti suojattu etu pakottavasta, välittömästi uhkaavasta vaarasta. Vaara voi johtua toisen ihmisen norminmukaisesta tai -vastaisesta käyttäytymisestä, luonnonilmiöstä, onnettomuudesta tai eläimen hyökkäyksestä¹¹⁸. Pakkotilan nojalla voidaan siis ratkaista oikeusjärjestyksen suojaamien intressien keskinäisiä ristiriitoja¹¹⁹. Pakkotilan erottaa hätävarjelusta kaksi seikkaa. Ensinnäkin muun kuin ihmisen aiheuttama vaara käsitellään aina pakkotilaoikeuden mukaan.¹²⁰ Esimerkiksi erämaahan eksynyt henkilö voi murtautua löytämäänsä mökkiin ja käyttää sieltä löytämiään varusteita pelastautuakseen. Toiseksi pakkotilassa puolustusteko, jolla loukataan ihmisen fyysistä koskemattomuutta, kohdistuu periaatteessa sivulliseen henkilöön¹²¹. Nuutila on erotellut hätävarjelen ja pakkotilan seuraavasti: ”Kun hätävarjelua käytetään hyökkääjää vastaan, pakkotila kohdistetaan sivulliseen tai sellaiseen vaaranlähteeseen, jonka menettely ei ole oikeudetonta”¹²². Esimerkiksi, jos henkilö tönäistään viime hetkellä liikkuvan auton edestä, on kyseisen henkilön fyysistä koskemattomuutta rikottu hänen pelastamisekseen vakavalta loukkaantumiselta. Pakkotilassa voidaan sivullisten oikeuksia rajoittaa tai vaarantaa myös muulla tavoin esimerkiksi kuljettamalla vakavassa hengenvaarassa oleva henkilö sairaalaan ylinopeutta käyttäen ja siten vaarantaen muiden tienkäyttäjien turvallisuutta.

Pakkotilateolla voidaan siis pelastaa yksilön oikeudellisesti suojattuja etuja, kuten henki, terveys, vapaus tai omaisuus. Myös yhteisölliset oikeushyvät, kuten ympäristö ja kulttuuri, voivat olla pelastettavia kohteita. Laillista yhteisöllisiä oikeushyviä vaarantavaa toimintaa ei kuitenkaan voida estää vetoamalla pakkotilasäännökseen.¹²³ Esimerkkinä tällaisesta on ratkaisu KKO 1983 II 159, jossa syytetyt olivat tunkeutuneet lailliselle maansiirtotyömaalle ja estäneet työn tekemisen. Syytettyjen mielestä heillä oli oikeus pakkotilasäännöksen nojalla estää toiminta luonnon suojelemiseksi. KKO totesi perusteluissaan, että yksilöiden välisten ja yhteiskunnallisten ristiriitojen ratkaisemiseksi on inhimillistä yhteiselämää velvoittava oikeusjärjestys, jota muutetaan siten kuin perustuslaissa säädetään. ”Yhteiskuntarauhan kannalta ei voida puolustaa sellaista sääntöä, että yksilö tai ryhmittymä säädetävän lain kannalta ehkä yleisestikin

118 Tapani ym., 2008, s.325

119 Lappi-Seppälä, 2004, s.23

120 Tapani ym., 2008, s.325-326

121 Tapani ym., 2008, s.326

122 Nuutila, 1997, s.305

123 Tapani ym., 2008, s.326, HE 44/2002, s.121

hyväksyttävän perusteen tai päämäärän mukaisesti ryhtyisi oikeusjärjestyksen syrjäyttämällä toimimaan ikään kuin tuo peruste tai päämäärä jo olisi lainsäädännössä hyväksytty”.¹²⁴ Syytetyt tuomittiin rangaistukseen pakottamisesta.

Pakkotila edellyttää intressivertailua. Intressivertailun mukaan pienemmän edun on väistyttävä suuremman tieltä. Vertailussa vaikuttaa *solidariteettiperiaate*, jonka mukaan konkreettisessa vaaratilanteessakin on osoitettava solidaarisuutta lakia kohtaan. Samanarvoisten etujen kohdalla tulisi yksilön solidaarisuudesta oikeusjärjestyksen säännöksiä kohtaan seurata pidättyminen lain säännösten rikkomisesta. Näin ollen pakkotilateko on oikeudenmukainen, jos pelastettava etu on olennaisesti uhrattua suurempi.¹²⁵ Siten ihmishengen ja terveyden vuoksi on sallittua uhrata suuriakin taloudellisia etuja. Lisäksi hengen pelastamiseksi on sallittua vaarantaa ja jopa uhrata fyysinen terveys.¹²⁶ Olennaista on siis se, että uhrattu etu on pienempi kuin pelastettu etu. Myös ”tarpeellinen teko” -ehto rajoittaa toimenpiteitä. On käytettävä mahdollisimman vähän haittaa aiheuttavia toimenpiteitä. Tarpeellinen teko edellyttää myös sitä, ettei turhiin toimenpiteisiin tule ryhtyä.¹²⁷

Vartija voi joutua pakkotilaan siinä, missä tavallinen kulkijakin. Asiakkaiden turvallisuuspalveluiden käytännön toteuttajana riski siihen on kuitenkin suurempi. Esimerkkitalanteena voisi olla asiakaskohteena oleva koti, josta vartija saa palohälytyksen. Paikalle saapuessaan vartija havaitsee savun nousevan kohteesta, kukaan kohteesta ei vastaa, ei aukaise ovea, eikä vartijalla ole avaimia kohteeseen. Pakkotilaan vedoten vartija voi siis murtaa oven ja mennä sisään rikkoen asukkaiden kotirauhan pelastaakseen mahdollisesti sisällä olevat asukkaat ja irtainta omaisuutta. Tätä toimenpidettä voidaan pitää myös velvollisuutena, sillä pelastuslain (468/2003) 6 luvun 28 §:n mukaan jokaisella on vaaran uhatessa velvollisuus ryhtyä kykyjensä mukaan pelastustoimintaan. Tämä velvollisuus ei koske ihmisen hyökkäyksen aiheuttamaa vaaraa.

Voiko vartija sitten ajaa ylinopeutta hälyttävään kohteeseen? Lähtökohtaisesti vastaus on ei. Myös Vartijan perustietoa -kirjassa korostetaan, että vartioimisliikkeen autolla on

---

124 KKO 1983 II 159, KKO:n ratkaisu

125 HE 44/2002, s.122

126 Backman, Lakimies 3/2004, s. 401

127 Lappi-Seppälä, 2004, s.26

noudatettava ehdottomasti liikennesääntöjä, eikä poikkeuksia tähän ole¹²⁸. Pakkotila voi kuitenkin joskus tulla kyseeseen. Kun vaara on pakottava ja liikenneturvallisuus on pienempi etu kuin pelastettava etu, voi vartijakin ajaa hälyttävään kohteeseen liikennesääntöjä rikkoen. Yleensä vakavasti otettavaan hälytykseen hälytetään myös viranomaisia. Tällöin paikalle on kiirehtimässä hälytysajoneuvoja, joten vartijan pakkotilaa ei voida pitää oikeutettuna, koska mahdollisuus viranomaisapuun turvautumiseen on olemassa. Lisäksi pakkotilan edellyttämä tilanteen dramaattisuus vaatii, että hälytyksen aiheuttanut uhka on todellinen ja varmistettu hätätilanne. Tällainen tilanne on esimerkiksi välitön hengen tai terveyden menettämisen vaara.

Mielestäni vartijalla ei ole oikeutta rikkoa liikennesääntöjä pakkotilaan vedoten, jos vaaran kohteena on omaisuus tai, jos vaaran kohteena on ihmisen terveys ja paikalle on hälytetty viranomainen, joka todennäköisesti on aikaisemmin kohteessa kuin vartija. Kuitenkin, jos vartija on kohtuullisen lähellä vaaratilannetta, joka uhkaa ihmisen terveyttä, voi hän mielestäni pakkotilaan vedoten rikkoa liikennesääntöjä.

4.3 Loukatun suostumus

Loukatun suostumuksesta ei ole säännöksiä rikoslaissamme, vaan käsite perustuu oikeustieteeseen ja oikeuskäytäntöön¹²⁹. Suostumusoppi perustuu siten pelkästään vakiintuneeseen näkemykseen¹³⁰. Loukatun suostumuksella tarkoitetaan ”uhrin” suostumusta rikoksen kohteeksi. Suostumus tulee olla vapaaehtoisesti ja etukäteen annettu ja teon tulee vastata sitä, mihin kohde on käsittänyt antavansa suostumuksensa.¹³¹

Suostumusopin mukaan pätevästi annettu suostumus toisen henkilön tekoon voi johtaa siihen, että rikoksen tunnusmerkistö ei täyty, kuten kotirauharikos¹³², tai suostumus poistaa teon oikeudenvastaisuuden eli tekijällä on oikeuttamisperuste.¹³³ Esimerkkinä jälkimmäisestä voitane esittää nyrkkeilyottelu, jossa molemmat ottelijat suostuvat sinänsä pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttäviin tekoihin. Jos tekijä erehtyy

---

128 Kerttula, 2002, s.108 ja 111

129 Kerttula, 2005, s. 87, Heinonen ym., 2002, s.104

130 Hahto, 2004, s. 240

131 Heinonen ym., 2002, s.105

132 Kotirauhan rikkomisen on oltava oikeudetonta eli luvatonta, jotta rikoksen tunnusmerkistö täyttyy.

133 Hahto, 2004, 243

suostumuksen olemassaolosta, rikoksen kolmas osatekijä¹³⁴ eli syyllisyys ei täyty¹³⁵. Erehdys tunnusmerkistön täyttymisen estävästä suostumuksesta arvioidaan RL 4:1:n mukaan ja erehdys oikeuttamisperusteen luovasta suostumuksesta arvioidaan RL 4:3:n mukaan¹³⁶. Tekijää ei rangaista tällöin tahallisesta rikoksesta, mutta tuottamuksellisuus arvioidaan erikseen. Jos tekoon annettu suostumuskaan ei poista tahallisuutta, ei erehdyskään teon sallittuisuudesta sitä tee¹³⁷. Esimerkiksi ihmishengen riistäminen ei ole koskaan sallittua, kuten jäljempänä käy ilmi.

Suostumuksen pätevyys edellyttää seuraavia seikkoja¹³⁸:

1. Suostumuksen antaja on oikeushyvän haltija. Vaikka suostuja olisi rikoksen asianosainen, suostumus ei oikeuta tekoa, jos rangaistussäännöksen tarkoituksena on suojata muitakin kuin yksityisiä oikeushyviä. Esimerkkinä tällaisista ovat rikoslain 15 luvun oikeudenkäyttöä suojaavat säännökset.
2. Suostumuksen antajalla on oltava määräysvalta loukattavaan oikeushyvään ja teon on oltava hyväksyttävä. Tämä koskee erityisesti henkeen ja terveyteen kohdistuvia tekoja.¹³⁹ Mielestäni voidaan ajatella, että ihmishenki tai terveys eivät ole suostumuksen antajan määräysvallan alaisia niiden ainutkertaisuuden vuoksi. Poikkeuksellisesti terveyden vahingoittaminen voidaan sallia suostumuksella, mikäli vahinko on vähäinen eli normaalisti parantuva. Vähäistä suurempi terveyden vahingoittaminen on mielestäni sallittua vain pakkotilatekona.
3. Suostumuksen antajan on oltava suostumiskelpoinen. Hänen on kyettävä ymmärtämään suostumuksen merkitys ja sisältö ottaen huomioon hänen ikänsä ja terveytensä.
4. Suostumuksen on oltava vapaaehtoinen. Suostujan on annettava suostumus

---

134 Rikoksen yleiset tunnusmerkit: tunnusmerkistön mukaisuus, oikeudenvastaisuus ja syyllisyys. (Heinonen ym., 2002, s.51)

135 Hahto, 2004, s.245

136 RL 4:1: Tunnusmerkistöerehdys. Jos tekijä ei teon hetkellä ole selvillä kaikkien niiden seikkojen käsilläolosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää, tai jos hän erehtyy sellaisesta seikasta, teko ei ole tahallinen. Vastuu tuottamuksellisesta rikoksesta voi kuitenkin tulla kysymykseen tuottamuksen rangaistavuutta koskevien säännösten mukaan.

RL 4:3: Vastuusta vapauttavaa seikkaa koskeva erehdys. Jos tekoon ei liity jäljempänä 4–6 §:ssä tarkoitettua vastuuvapausperustetta, mutta tekotilanteeseen, sellaisena kuin tekijä sen perustellusti käsitti, olisi tällainen peruste liittynyt, häntä ei rangaista tahallisesta rikoksesta. Vastuu tuottamuksellisesta rikoksesta voi kuitenkin tulla kysymykseen tuottamuksen rangaistavuutta koskevien säännösten mukaan.

137 Hahto, 2004, s.245

138 Luettelo: Hahto, 2004, s. 247-249, Ks. myös Nuutila, 1997, s.314

139 Hahto, 2004, s 247

vapaaehtoisesti ja vakavasti tietoisena kaikista asiaan olennaisesti vaikuttavista seikoista, kuten loukkauksen luonteesta, laajuudesta ja seurauksista.

5. Suostumus on annettava ennen tekoa ja sen on oltava voimassa teon aikana. Suostumuksen antaja voi peruuttaa suostumuksen milloin tahansa. Tällöin suostumus oikeuttaa ennen peruutusta tehdyn teon, mutta ei enää peruutuksen jälkeen tehtyä tekoa. Mikäli peruutus ei ole tullut ajoissa tekijän tietoon, sovelletaan erehtymistä koskevia säännöksiä. Suostumusta ei voi antaa jälkeinpäin.
6. Suostumuksen on oltava täsmällinen. Suostumuksessa on määriteltävä selkeästi suostumuksen kohteena oleva oikeushyvä. Epämääräinen tai liian yleinen suostumus on pätemätön.¹⁴⁰ Mielestäni hyvä esimerkki tästä ovat urheilulajit, joissa osallistujat antavat suostumuksensa mahdollisiin vammoihin, jotka aiheutuvat lajikohtaisten sääntöjen puitteissa. Suostumus on ylitetty, jos esimerkiksi jääkiekossa pelaaja lyö toista pelaajaa mailalla päähän. Kuten edellä on mainittu, edes sääntöjen puitteissa ei voida suostua alistumaan vakavan terveyden- tai hengenvaaran uhkaamiin tilanteisiin.

Kaikkiin rikoksiin ei siis voida antaa suostumusta. Suostumus ei poista rangaistavuutta teoilta, joiden seuraukset ovat vakavat, peruuttamattomat, ja joissa katumisriski on merkittävä¹⁴¹. Näitä ovat erityisesti henkirikokset ja vakavat terveyden loukkaamiset¹⁴². Myös yhteiseen etuun tai valtioon kohdistuvat rikokset ovat sellaisia, joihin yksityinen henkilö ei voi luonnollisestikaan antaa suostumusta. Jos yksityistaho ei ole loukatun oikeushyvän haltija, hän ei voi antaa tekoon pätevää suostumusta; mainittakoon esimerkkinä rikoslain 47 luvun työntekijöitä suojaavat säännökset. Mikäli tunnusmerkistöllä suojataan samanaikaisesti yksityistä ja yleistä etua tai suojan kohdetta on vaikea määritellä, ei yksityinen voi suostumuksellaan kokonaan poistaa teon rangaistavuutta. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi väärä ilmianto (RL 15:6) ja todistusaineiston vääristeleminen (RL 15:7), jotka suojaavat ensisijaisesti oikeudenkäytön oikeellisuutta ja toissijaisesti syytteen vaaraan joutunutta. Suostumuksella ei ole myöskään oikeuttavaa merkitystä, jos rikoksen tunnusmerkistö edellyttää suostumuksen olemassaoloa. Tällaisia rikoksia ovat muun muassa hyväksikäyttörikokset.¹⁴³

¹⁴⁰ Hahto, 2004, s 248

¹⁴¹ Nuutila, 1997, s.313

¹⁴² Heinonen ym., 2002, s.105

¹⁴³ Hahto, 2004, s.241

Voidaanko suostumuksen olemassa oloa olettaa, jos suostumusta ei voida "uhrilta" juuri sillä hetkellä tiedustella? Kysymyksessä voisi olla tilanne, jossa teon kohteen oletetaan suostuvan tekoon, jos häneltä voitaisiin asiasta tiedustella.¹⁴⁴ Oletetun suostumuksen asema on epäselvä. Anttila pitää oletettua suostumusta hyväksyttävänä, jos teolla toimitaan loukatun eduksi ja tämän voidaan olettaa suostuvan siihen.¹⁴⁵ Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa vartija havaitsee yöllä kynttilän palavan sellaisen kohteen pöydällä, johon toimeksiantosopimuksen mukaan mennään vain hälytyksestä. Jos kohteeseen mennään ilman hälytystä, vartija periaatteessa syyllistyy RL 24:3:n mukaiseen julkisrauhan rikkomiseen. Voidaan olettaa, että paikan haltija ei panisi pahakseen, jos vartija omatoimisesti kävisi sammuttamassa kynttilän, jotta tulipaloa ei pääsisi syntymään. Olen itse toiminut vartijan tehtävissä edellä kerrotulla tavalla oletettuun suostumukseen vedoten. Luonnollisesti olisin voinut soittaa asiakkaalle ja kysyä suostumusta, mutta yö oli jo pitkällä, joten en viitsinyt herättää asiakasta ja päätin toimia ilman nimenomaista suostumusta. Asiakas oli hyvin tyytyväinen toimintaani.

Millaisessa muussa tilanteessa vartija voi toimia loukatun suostumukseen perustuen? Kysymykseen tulee lähinnä toimenpiteet, joihin vartijalla ei ole säädettyä toimivaltaa. Tällainen on esimerkiksi tilanne, jossa henkilö kävelee myymälän sisälle ja myymälään sisäänkäynnin tuotesuojaportit hälyttävät. Voidaan heti todeta, ettei henkilö ole voinut varastaa myymälästä mitään, koska hän ei ole vielä ollut siellä. Näin ollen kiinniotto-oikeutta ei ole. Vartija voi kuitenkin ehdottaa henkilölle hänen mukanaan olevien tavaroiden ja vaatteiden tarkistamista, jotta hälytyksen aiheuttaja löytyisi. Ilman suostumusta tarkistukseen, teko voisi täyttää muun muassa RL 25:8:n mukaisen pakottamisen tunnusmerkistön.

4.4 Itseapu ja anastetun omaisuuden poisotto-oikeus

PKL 1:2a:ssä säännellään itseavusta. Pykälän mukaan rikoksen kautta menetetyt tai muutoin kadotetun irtaimen omaisuuden takaisin hankkimiseksi on pääsääntöisesti turvaututtava viranomaisen apuun. Toimet tällaisen omaisuuden takaisin ottamiseksi ovat kuitenkin itseapuna sallittuja, jos:

---

144 Hahto, 2004, s.250

145 Anttila, 1946, s. 187-188, Ks. myös Nuutila, 1997, s.315

1. omaisuus on rikoksen kautta menetetty ja toimiin omaisuuden takaisin ottamiseksi on ryhdytty välittömästi rikoksen tapahduttua; tai
2. menetetty tai kadotettu omaisuus muissa tapauksissa otetaan takaisin siltä, joka pitää sitä oikeudettomasti hallussaan, eikä saatavilla ole ollut riittävää ja oikea-aikaista viranomaisapua.

Majasen mukaan itseapu on oikeuden toteuttamista ja puolustamista toisen tahdon vastaisesti ilman viranomaisen lupaa ja myötävaikutusta. Oikeutetun itseavun käänköpuolena on kielletty itseapu eli RL 17:9:n mukainen omankädenoikeus.¹⁴⁶

Itseavussa kysymyksessä on entisen oikeustilan palauttaminen ennalleen – ei uuden oikeustilan luominen. Ensinnäkin omaisuus on voinut joutua omistajan hallusta rikoksella eli kyseessä tyypillisesti on varkaus, ryöstö, luvaton käyttö, petos tai kavallus. Toiseksi omaisuus voi olla menetetty myös muuten kuin rikoksen kautta. Omistaja on esimerkiksi hukannut esineen tai lainannut sen jollekulle. Näissä tapauksissa itseapu on oikeutettu.¹⁴⁷ Lain mukaan omaisuuden voi ottaa pois siltä, joka pitää sitä oikeudettomasti hallinnassaan. Tämä voi koskea sekä rikoksen tekijää että muuta henkilöä, kuten tavaran löytäjää.¹⁴⁸ Itseapu on toissijainen menettelytapa viranomaisavun ollessa ensisijainen. Tätä on nimenomaan korostettu pykälätekstissä.¹⁴⁹

Itseapu -säännöksen ensimmäinen kohta on selkeästi yleisin itseavun muoto. Halijoen mielestä toisen kohdan mukaisilla tilanteilla on käytännössä vähäinen merkitys. Esimerkiksi lainaksiottaja syyllistyy kavallukseen, jos hän ei suostu palauttamaan lainaamaansa esinettä. Tällöin oikealla omistajalla on oikeus itseapuun, koska hän on menettänyt omaisuuden rikoksen kautta. Toisen kohdan mukainen muutoin menetetty omaisuus koskee lähinnä kadotettua tavaraa, jonka voi ottaa pois sen löytäjältä. Toinen kohta ei myöskään ole sopimusrikkomusten korjaukseen tarkoitettu väline.¹⁵⁰ Kuitenkin, jos rikosentekijä pitää esinettä häiriöttömässä hallinnassaan niin kauan, että ei voida puhua enää välittömästi rikoksen jälkeisestä ajasta, voi toinen kohta aktivoitua, koska ensimmäisen kohdan mukaan rikoksen kautta menetetyt tavaran poisottamiseen on ryhdyttävä välittömästi rikoksen tapahduttua.

---

146 Majanen, 2005, s. 191

147 HE 44/2002, s.232-233

148 Halijoki, 2004, s.212

149 Majanen, 2005, s.194

150 Halijoki, 2004, s.207

Takaisinotto-oikeus koskee kaikenlaisia irtaimia esineitä, kuten tavaroita, eläimiä ja rahaa. Kiinteän esineen palauttaminen tai sen hallinnan palauttaminen oikealle omistajalle vaatii kanteen nostamista kärjäoikeudessa. Halijoki on kritisoinut säännöksen sanamuotoa ”irtain omaisuus” vakiintuneen oikeudellisen kielenkäytön vastaisena. Hänen mukaansa takaisinotto-oikeuden kohteena on ilmeisesti tarkoitettu olevan irtaimeen esineeseen kohdistuva omistusoikeus. Näin ollen kaikki kiinteisiin esineisiin kohdistuvat oikeudet jäävät takaisinotto-oikeuden ulkopuolelle. Samoin tämän oikeuden ulkopuolelle jäävät irtaimiin esineisiin kohdistuvat rajoitetut esineoikeudet, kuten pantti- ja vuokraoikeudet.¹⁵¹

Lähtökohtaisesti itseapuun on oikeutettu omaisuuden omistaja. Säännöksen sanamuoto ei kuitenkaan rajaa itseapuun oikeutettua toimijapiiriä vain omistajiin. Kuitenkaan viranomaisia säännös ei koske¹⁵². Takaisinotto-oikeuden rajaaminen ahtaasti koskemaan vain omistajaa johtaisi outoon tilanteeseen, jossa omistajan apuna toimivalla henkilöllä, esimerkiksi vartijalla, ei olisi oikeutta omaisuuden takaisinottamiseen. Ongelmia syntyisi myös suhteessa jokamiehen kiinniotto-oikeuteen. Kiinniotto-oikeus antaisi oikeuden ottaa rikoksenteijä kiinni. Sen sijaan tämän hallussa olevaan omaisuuteen ei olisi mahdollista kajota esimerkiksi tilanteissa, joissa kiinniottaminen näyttäisi epäonnistuvan, mutta omaisuus olisi sitä yritettäessä saatavissa takaisin.¹⁵³

Takaisinottoa on rajoitettu ensimmäisessä kohdassa ajallisesti. Ensimmäisen kohdan mukaan takaisinoton on tapahduttava välittömästi rikoksen tapahduttua. ”Tyypillinen tilanne on kyseessä silloin, kun tekijä yllätetään tekopaikalta, hänet saadaan välittömästi kiinni ja tällöin ryhdytään toimenpiteisiin omaisuuden takaisinottamiseksi”¹⁵⁴. Kun toimiin omaisuuden takaisinottamiseksi on säännöksen mukaan ryhdyttävä välittömästi rikoksen tapahduttua, on takaisinoton oltava välittömässä ajallisessa yhteydessä itse rikokseen. Kyse on siis tilanteista, jolloin rikoksen tekijä tavataan verekseltään. Jos rikoksenteijä sen sijaan tavataan vasta myöhemmin rikoksen jälkeen, eivät takaisinoton edellytykset määräydy ensimmäisen kohdan mukaan vaan toisen kohdan mukaan.

Toinen kohta ei rajoita takaisinottoa ajallisesti. Tavarahan saa ottaa pois siltä, joka pitää sitä oikeudettomasti hallinnassaan. Hallituksen esityksessä todetaan tässä tarkoitettujen

---

151 Halijoki, 2004, s.207-208

152 Halijoki, 2004, s.209

153 HE 44/2002, s.233

154 Halijoki, 2004, s.210

tilanteiden osalta, että omaisuuden takaisinotto on tarpeen tilanteissa, joissa rikoksesta on ehkä kulunut jo aikaa, mutta omaisuus tavataan esimerkiksi sattuman kautta ja vaarana on, että esineen päästäminen silmistä johtaisi jälleen sen katoamiseen, (uhri löytää esimerkiksi muutama kuukausi sitten rikoksen kautta menettämänsä polkupyörän kaupungilta).¹⁵⁵ Tarkoitus on varmistaa, ettei tavara enää katoa tilanteessa, jossa oikea-aikaista viranomaisapua ei ole saatavilla. Jos tavaran omistaja voi turvautua poliisiin apuun, ei itseapu ole sallittu.¹⁵⁶

Edellä tarkoitetuissa tilanteissa saa käyttää sellaisia omaisuuden takaisin hankkimiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon tapahtuneen oikeudenloukkauksen ilmeisyys sekä uhkaavan oikeudenmenetyksen suuruus ja todennäköisyys. Voimakeinojen käyttämisen edellytyksistä ja rajoista voidaan viitata aikaisemmin esitettyyn. Voimakeinojen on kuitenkin oltava alkujaan lieviä, koska takaisinsaannin kohteena on vain esine¹⁵⁷.

Vartijan joutumista itseaputilanteeseen voidaan pitää todennäköisenä. Tällainen tilanne on lähes jokapäiväistä suurimmissa tavarataloissa. Tyypillisesti takaisinotto tapahtuu kiinnioton yhteydessä, jolloin näpistelijältä otetaan pois tavaratalon omaisuus. Velvollisuutta tällaiseen toimintaan ei kuitenkaan ole, joten vartija voi jättää omaisuuden poisottamisen poliisin tehtäväksi. Tämä on perusteltua esimerkiksi silloin, kun näpistelijä on vastakkaista sukupuolta ja hän on piilottanut näpistämänsä tavarat vaatteidensa alle. Takaisinottosäännöksen toista kohtaa vartijan on käytettävä varoen. Tällöin on syytä edellyttää, että vartija on täysin varma siitä, että kyseessä on vartioimisliikkeen asiakkaan omaisuus ja henkilö pitää sitä hallussaan laittomasti. Tällainen varmuus voi mielestäni olla käsillä vain yhden päivän aikana. Esimerkiksi tuttu alkoholisoitunut henkilö on käynyt aikaisemmin myymälässä ja vienyt sieltä arvokasta elektroniikkaa. Vartija näkee tämän henkilön muutamaa tuntia myöhemmin kaupan edustalla kyseinen elektroniikka mukanaan. Tällöin vartija voi ottaa ainakin kaupan omaisuuden takaisin mieheltä. Edellytyksenä on tietenkin, että tuote ja henkilö ovat varmuudella tunnistettu. Poliisin kutsuminen on kuitenkin vartijan oikeusturvan kannalta turvallisin vaihtoehto.

---

155 HE 44/2002, s.233

156 Halijoki, 2004, s.212

157 Majanen, 2005, s.196

5 KOTIRAUHA

Kotirauha on yksi Suomen perustuslaissa turvatuista perusoikeuksista; PeL 2:10:n mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Vain perustavanlaatuiset erityisen tärkeät oikeudet ovat perusoikeuksia, joiden tulee olla yleisiä eli niiden tulee kuulua periaatteessa yhdenvertaisesti kaikille. Lisäksi perusoikeuksille on ominaista niiden muodollisesta perustuslaintasoisuudesta johtuva erityinen pysyvyys ja oikeudellinen luonne eli korotettu muodollinen lainvoima. Perusoikeuksia voidaan lähtökohtaisesti muuttaa ja niistä voidaan poiketa vain vaikeutetussa lainsäätämisyjärjestyksessä.¹⁵⁸ Aikaisemmin perusoikeuksiin on vedottu lähinnä lainsäädäntömenettelyssä ja niillä on ollut merkitystä lainsäätämisyjärjestyksestä ratkaistaessa. Ne ovat kuitenkin saaneet yhä enemmän yksilön oikeuksien luonnetta, kun perusoikeuksia on ruvettu soveltamaan käytännön hallinnossa ja tuomioistuimissa. Yksityinen ihminen voi entistä useammin vedota suoraan perusoikeuksiinsa.¹⁵⁹

Perusoikeudet eivät kuitenkaan voi olla sillä tavalla ehdottomia, ettei niitä saisi missään olosuhteissa ja missään laajuudessa rajoittaa. Saraviidan mukaan järjestäytynyt yhteiskuntaelämä vaatii, että ihmisten käyttäytymistä säännellään.¹⁶⁰ Useat perusoikeudet sisältävät tämän vuoksi lakivarauksen eli viittauksen siihen, että lailla voidaan säätää niiden rajoituksista tai antaa säännöksiä oikeuden käyttämisestä.¹⁶¹ Tällainen varaus sisältyy myös kotirauhaa turvaavan PeL 2:10.3:n, jonka mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Kolmannen momentin seurauksena muun muassa poliisilaissa (493/1995) on pyritty entistä yksityiskohtaisemmin ja kattavammin sääntelemään tilanteet, joissa poliisilla on valta tunkeutua kotirauhan suojaamaan paikkaan haltijan tahdon vastaisestikin¹⁶².

Myös kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa kotirauha on suojattu erikseen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (439/1990) 8 artiklan 1 kohdan mukaan ”jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa

¹⁵⁸ Hallberg ym., 1999, s.31-32

¹⁵⁹ Hallberg ym., 1999, s.32

¹⁶⁰ Saraviita, 2001, s.12

¹⁶¹ Hallberg ym., 1999, s.56

¹⁶² Helminen ym., 1999, s.95-96

kohdistuvaa kunnioitusta”. Toisessa kohdassa kielletään viranomaisia puuttumasta näihin oikeuksiin ilman lain antamaa valtuutusta.¹⁶³ Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (10.12.1948) 12 artiklan mukaan ”[Ä]lköön mielivaltaisesti puututtako kenenkään yksityiselämään, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon älköönkä loukattako kenenkään kunniaa ja mainetta. Jokaisella on oikeus lain suojaan sellaisilta puuttumisilta tai loukkauksilta.” Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (108/1976) 17 artikla on samansisältöinen¹⁶⁴.

Kotirauhaa tutkiessani vuorottelevat valtiosääntöoikeudellinen ja rikosoikeudellinen näkökulma. Tämä tarkastelutapa on välttämätön, sillä kotirauha on perusoikeus, jonka toteutumista rikoslainsäädäntö turvaa. Tämän on todennut muun muassa perustuslakivaliokunta lausunnossaan koskien rikoslainsäädännön ja perusoikeuksien välistä suhdetta. Lausunnon mukaan rikossäännökset rangaistusseuraamuksineen ovat perusoikeuksien kannalta nähtävissä paitsi perusoikeuksien rajoittajina myös keinoina, joiden avulla oikeusjärjestys antaa turvaa perusoikeuksille¹⁶⁵.

Ensimmäiseksi määrittelen kotirauhan. Näkökulmani on valtiosääntöoikeudellinen. Toiseksi kartoitan kotirauhan suojaamat paikat, missä näkökulma on puolestaan rikosoikeudellinen. Samalla kotirauhan määrittely jatkuu konkreettisemmalla tasolla, mikä johtuu siitä, että rikoslaille säädetään rangaistavaksi kotirauharikokset, minkä vuoksi yksityiskohtaisempi sääntely on rajanvetoa varten tarpeen. Tätä edellyttää myös perusoikeutena PeL 2:8:ssä turvattu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate¹⁶⁶. Samassa yhteydessä selvitän kotirauhan aikarajat eli sen alkamis- ja päättymishetket. Tarkastelun kohteena on myös kotirauhan suoja erilaisissa laitoksissa ja asuntoloissa. Kolmanneksi selvitän, keitä kotirauha suojaa edelleen rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Neljänneksi tarkastelen mahdollisuuksia kotirauhan rajoittamiseen ja viimeiseksi käsittelen oikeuttamisperusteita mahdollisina kotirauhan rajoittajina. Kotirauhan rajoittamisen tutkiminen perustuu valtiosääntöoikeudelliseen näkökulmaan.

163 Ks. Pellonpää, 2005, s.468-470

164 17 art.:

1. Kenenkään yksityiselämään, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon ei saa mielivaltaisesti tai laittomasti puuttua eikä suorittaa hänen kunniaansa ja mainettaan loukkaavia hyökkäyksiä.
2. Jokaisella on oikeus lain suojaan tällaista puuttumista tai tällaisia hyökkäyksiä vastaan.

165 PeVL 23/1997, Perusoikeudet ja rikoslainsäädäntö

166 PeL 2:8: Ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Kotirauhan suojan tarkastelun taustalla vaikuttaa koko ajan työni aihe ”Vartijan yleiset toimintamahdollisuudet ja niiden rajoittuminen kotirauhan piirissä”, joten yksityiseen turvallisuusalaan liittymättömät aihepiirit rajautuvat pois mahdollisia pieniä sivuhuomautuksia lukuunottamatta. Käsittelyn kohteena ovat vain ne paikat, jotka voidaan ajatella vartioimisliikkeen asiakkaiksi.

5.1 Kotirauhan valtiosääntöoikeudellinen määrittely

Kotirauhan käsitettä ei määritellä PeL 2:10:ssä eikä sitä ole määritelty perustuslakivaliokunnankaan lausunnoissakaan. Perustuslakivaliokunta on määritellyt vain kotirauhan suojan ulottuvuuden¹⁶⁷. Myöskään tiedeyhteisö ei ole määritellyt kotirauhan perustuslaillista käsitettä, joten kotirauhan täydellistä määritelmää ei siten voida esittää.¹⁶⁸ Saraviita on kuitenkin tiivistänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoja periaatteiksi, joiden mukaan kotirauhan suoja muodostuu seuraavasti:

1. Kotirauhan piiriin ulottuvien sallittujen toimenpiteiden tulee olla välttämättömiä. Kotirauhaan puuttumisen, esimerkiksi kotietsinnöin, tulee olla painavin yhteiskunnallisin seikoin perusteltavissa (PeVL 25/1994, 15/1994).
2. Kotirauhaan puuttumisen valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on olennaista tutkinnan kohteen tietoisuus kotirauhaan puuttumisesta ja se voiko hän olla saapuvilla toimituksessa, joka merkitsee kotirauhaan puuttumista (PeVL 14/1994, 2/1996).
3. Mikäli puuttumisessa käytetään voimakeinoja, niitä voivat käyttää vain virkavastuulliset ja asianmukaisesti koulutetut henkilöt (PeVL 15/1994, 15a/1994, 18/1995). Vain virkavastuulla toimiva henkilö on oikeutettu menemään kotirauhan piiriin.
4. Valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan suoja ulottuu varsinaista asuntoa laajemmalle, muun muassa pitempiaikaiseen hotelliasumiseen (PeVL 8/1994, 2/1996, 3/1996).
5. Kotirauhaan puuttumista tarkoittavaa lainsäädäntövaltaa ei voida delegoida esimerkiksi etsinnän kohteeksi joutuvien tilojen osalta, mutta käyttäessään tätä toimivaltuutta virkavastuulla toimiva henkilö voi vastuullaan ja ohjauksessaan

¹⁶⁷ Esim. PeVL 2/1996: Kotirauhan piiri on tulkittava suhteellisen laajaksi: siihen kuuluu esimerkiksi hotellihuone, jossa asutaan, niin myös asuntovaunu tai matkailuauto.

¹⁶⁸ Ruuska, 2007, s.15

käyttää apuna yksityishenkilöä.

6. Aivan vähäpätöisten rikosten selvittämiseksi kotietsintävaltuuksia ei voida perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuusvaatimuksen vuoksi antaa.¹⁶⁹

Näiden periaatteiden pohjalta Ruuska määrittelee kotirauhan valtiosääntöoikeudellisen sisällön seuraavasti:

”Kotirauhalla tarkoitetaan yksilön oikeutta saada asua rauhassa kodissaan tai muussa asuntona käytetyssä paikassa ilman, että siihen oikeuteen puututaan muuten kuin laissa olevan välttämättömäksi katsotun määräyksen nojalla ja yksilön oikeusturvatakeet riittävästi huomioiden. Puuttumiseen on oikeutettu lähtökohtaisesti vain virkavastuulla toimiva henkilö.”¹⁷⁰

Ruuskan mukaan valtiosääntöoikeudellisessa kotirauhassa näyttäisi siten olevan kysymys asumisrauhasta, joka yksilölle tulee taata hänen kodissaan tai muussa sellaisessa paikassa, jota hän käyttää asuntonaan.¹⁷¹

Saraviita ja Ruuska korostavat virkavastuun merkitystä kotirauhaan puuttumisen edellytyksenä. Tässä kohdassa on syytä huomauttaa, että vartioimisliikkeen vartijan katsotaan olevan rikosoikeudellisen virkavastuun alainen. Tämän on todennut perustuslakivaliokunta lausunnossaan, joka koskee hallituksen esitystä laiksi yksityisiksi turvallisuuspalveluiksi HE 69/2001. Perustuslakivaliokunta toteaa, että kun otetaan huomioon, vartijan tehtävien ja poliisin tehtävien ilmeisen päällekkäisyyden lisäksi, myös vartijoiden toimivaltuudet ja erityisesti niiden ulottuminen julkisrauhan suojaamiin vartioimisalueisiin, on kiistatonta, että vartioimisliiketoimintaa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä perustuslaissa tarkoitettuna julkisena hallintotehtävänä.¹⁷² Edelleen perustuslakivaliokunta lausuu, että ”vartijan on katsottava olevan rikosoikeudellisen virkavastuun alainen rikoslain 2 luvun 12 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla.”¹⁷³ Hallintovaliokunta yhtyi perustuslakivaliokunnan näkemyksiin siitä, että vartioimisliiketoimintaa on pidettävä PeL:n 124 §:ssä tarkoitettuna julkisena hallintotehtävänä. Kuitenkaan hallintovaliokunta ei katsonut tarpeelliseksi säätää

¹⁶⁹ Saraviita, 2005, s.367-368

¹⁷⁰ Ruuska, 2007, s.16

¹⁷¹ Ruuska, 2007, s.16

¹⁷² PeVL 28/2001, s.5

¹⁷³ PeVL 28/2001, s.8

rikosoikeudellisesta virkavastuusta erikseen, mitä perustuslakivaliokunta ehdotti lausunnossaan.¹⁷⁴

5.2 Kotirauhan suojaamat paikat ja kotirauhan aikarajat

Kotirauhan piiriä voidaan määritellä konkreettisemmin rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Kotirauhan rikkominen on säännetty rangaistavaksi teoksi RL 24:1:ssä ja törkeä tekomuoto 2 §:ssä. Ensimmäisen pykälän mukaan se, joka 1) oikeudettomasti tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen kotirauhan suojaamaan paikkaan taikka kätkeytyy tai jää sellaiseen paikkaan taikka 2) rikkoo toisen kotirauhaa metelöimällä, heittämällä esineitä, soittamalla puheluita tai muulla vastaavalla tavalla, syyllistyy kotirauhan rikkomiseen. Toisessa pykälässä säädetään törkeästä tekemuodosta, jolloin rikoksenteijä muuan muassa varustautuu asein kotirauhan rikkomisen tarkoituksessa tai aiheuttaa muuta pelkoa kotirauhan suojaamalle henkilölle.

Kotirauhan rikosoikeudellisen määrittelyn kohteena on siis sanapari ”kotirauhan suojaama paikka”. Käsitettä määritellään tarkemmin RL 24:11:ssä, jonka mukaan kotirauhan suojaamia paikkoja ovat ”asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat ja niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen”.

Asunnoilla tarkoitetaan kerrostaloasuntoja, rivitaloja, omakotitaloja ja soluasuntoja. Soluasunnoissa kotirauha kattaa asuinsolujen lisäksi kaikki yhteiset tilat. Kerrostaloissa kotirauhan piiriin kuuluu myös kaikille asukkaille yhteinen porraskäytävä. Kerrostaloasukas voi siten kotirauhaansa vedoten käskeä poistumaan tai, ellei tämä riitä, poistaa porraskäytävästä häiriötä aiheuttavan henkilö¹⁷⁵. Lakitekstistä voidaan päätellä, ettei kerrostalon piha-alue kuulu kotirauhan piiriin, koska kerrostalon pihaa ei voida pitää asukkaiden yksityisalueena olevana pihana.¹⁷⁶ Sama koskee mielestäni rivitalojen tai omakotitaloista muodostettujen asunto-osakeyhtiöiden yhteisiä piha-alueita. Tahalliset meluäänät kotirauhan alueen ulkopuolelta voivat tosin toteuttaa kotirauhan

174 HaVM 24/2001, s. 4 ja 6

175 Ruuska, 2007, s.63, Ks. myös Livson, 1958

176 Frände ym., 2006, s.367

rikkomisen tunnusmerkistön RL 24:1.2:n mukaisesti¹⁷⁷.

Kotirauha kattaa myös yksityisalueiksi katsottavat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Lakiteksti tai esityöt eivät kuitenkaan anna varsinaista vastausta siihen, kuinka suurta piha-aluetta kotirauha suojaa. Tällaisen yleispätevän määrittämisen tekeminen on epäilemättä vaikeaa ja siksi asia onkin jätetty tapauskohtaisesti harkittavaksi. Piha-alueen täytyy olla selkeästi ympäristöstä erottuva yhtenäinen kokonaisuus, jotta kotirauhan suojasta voidaan puhua.¹⁷⁸ Esimerkiksi autotalli kuuluu kotirauhan suojan piiriin, jos se ja asuintalo muodostavat yhdessä pihapiirin. Jos autotalli on syrjässä taloon johtavan kulkutien varrella kodin pihapiirin ulkopuolelle, ei se nauttine kotirauhan suojaa. Livson on aikaisemman kotirauharikosten sääntelyn (39/1889) perusteella arvioinut kotirauhan piiriä vastaavalla tavalla. Hänen mukaansa ”tontti sillä olevine rakennuksineen on kotirauhalla suojattu siihen katsomatta, onko se aidattu vai aitaamaton”. Myös tontin ulkopuolella oleva alue voi kuulua kotirauhan piiriin, jos se kuuluu samaan talouskokonaisuuteen, kuten puutarha. Lisäksi Livson toteaa, että ”millään yleisellä säännöllä ei ole määrättävissä, kuinka laajalle mainitussa suhteessa kotirauhapiiri ulottuu kussakin yksittäistapauksessa”. Kotirauhan piiri päättyy viimeistään metsämaahan, joka kuuluu jokamiehen käyttöoikeuden piiriin.¹⁷⁹ Mielestäni kukaan ei siten voi rikkoa toisen kotirauhaa kävelemällä vahingossa kotirauhan suojaamalle pihalle. Tätä mieltä on ollut myös Livson. Jos tontin omistaja laajentaa kotirauhansa piiriä esimerkiksi puutarhalla, tulee kokonaisuusvaikutelman säilyä¹⁸⁰.

RL 24:11:n esitöiden mukaan pienehkössä asunto-osakeyhtiöissä on mahdollista, että sellaisten omistamat piha-alueet on jaettu yhtiöjärjestyksellä tai keskinäisellä sopimuksella eri asuntojen asukkaiden yksityisalueisiin. Tällainen alue voi olla esimerkiksi rivitalo-osakkeiden tai pienkerrostalojen etu- ja takapiha. Sellainen yksityisalue kuuluu kotirauhan suojan piiriin myös muihin yhtiössä asuviin henkilöihin nähden.¹⁸¹

---

177 Ruuska, 2007, s.63

178 Ruuska, 2007, s.63

179 Livson, 1958, s.44

180 Livson, 1958, s.44

181 HE 184/1999, s.37

Kuten edellä mainittiin, kotirauhan suojaamalle pihapiirille vastakkainen oikeus on jokamiehenoikeus. Lain esitöissä todetaan, että kotirauhan suojaamaa aluetta ei voi omatoimisesti muita sitovasti laajentaa tässä määriteltyä suuremmaksi ja siten kaventamalla jokamiehenoikeuksia esimerkiksi aitaamalla aluetta tai asettamalla ”pääsy kielletty” -kylttejä.¹⁸² Myös lainsäädännössä on tätä aihetta koskeva nimenomainen kieltä luonnonsuojelulain (1096/1996) 5 luvun 36 §:ssä, jonka mukaan ”maa- tai vesialueelle ei saa pystyttää sellaista kulkemisen, mairinnousun tai muun jokamiehen oikeuden käyttämisen kieltävää taulua, jonka asettamiseen ei ole lakiin nojautuvaa perustetta.” Tällä kiellolla tarkoitetaan mielestäni metsän tai vastaavan luonnontilaisen alueen aitaamista omaan käyttöön. Kuten edellä kerroin, alueen omistaja tai haltija voi laajentaa puutarhaansa omalla maallaan, kunhan yhteinen kokonaisuusvaikutelma on ilmeinen.

Kotirauhan piiriin kuuluvat RL 24:11:n mukaan myös loma-asunnot sekä muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset. Hotellihuoneita vastaavia tiloja ovat muun muassa majatalojen huoneet. Loma-asuntoihin luetaan kuuluvaksi myös lomaosakkeet, leirintäalueen mökit ja kesämökit. Muita asumiseen tarkoitettuja tiloja ovat edellä mainittujen lisäksi rekka-auton vetovaunu, tunturikota ja laivan hytti.¹⁸³

Muiden kuin asuintilan omistajan kohdalla kotirauhan alueen määrittelee omistajan kanssa tehty sopimus. Esimerkiksi alivuokralaisen kotirauhan piiri omistajaa vastaan rajoittuu siihen huoneeseen, joka hänelle on sopimuksessa määritelty. Kuitenkin yhteiset tilat, kuten keittiö, kuuluvat myös alivuokralaisen kotirauhan piiriin. Kotirauhan suoja on voimassa niin pitkään kuin vuokralainen tosiasiallisesti hallitsee huoneistoa. Sopimuksen päättyminen ei tätä suojaa poista – ei edes oikean omistajan kohdalta.¹⁸⁴

Yhteisenä ominaisuutena kotirauhan suojan kohteille on se, että niitä on voitava käyttää ympärivuorokautiseen asumiseen eli kohteissa on voitava myös yöpyä. Yöpyminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä vaan pelkkä mahdollisuus siihen riittää. Kohteessa ei myöskään tarvitse asua vakituisesti ja sen ei tarvitse olla oma, kunhan se muuten on luvallisessa käytössä.¹⁸⁵ Kohteen on nimenomaan oltava käytössä eli se ei saa olla

---

182 HE 184/1999, s.38

183 HE 184/1999, s.37

184 Livson, 1958, s.70

185 Ruuska, 2007, s.61

hylätty. Koti ei menetä kotirauhan suojaansa, vaikka se olisikin pitempiaikaisestikin poissa varsinaisesta asumiskäytöstä. Riittänee, ettei se ole hylätty eli asunnossa on normaali koti-irtaimisto paikallaan. Ruuskan mukaan muut tilapäisasunnot, kuten mökit, asuntovaunut, hotellihuoneet ja aluksien hytit, sitä vastoin menettävät kotirauhan suojan, kun ne eivät ole asumiskäytössä.¹⁸⁶ Tätä näkemystä tukee myös korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2005:101, jossa oli kysymys siitä, voitiinko A, joka oli talvisaikaan tahallaan rikkonut silloin asumattomana olleen loma-asunnon ikkunoita, tuomita kotirauhan rikkomisesta. Korkeimman oikeuden perusteluiden mukaan ”asiassa on ilmennyt, että kyseinen loma-asunto oli tekoaikana tyhjillään. Muuta selvitystä kysymyksessä olevasta asunnosta tai olosuhteista muutenkaan ei ole esitetty. Tästä syystä ei ole perusteita arvioida, onko ikkunoiden rikkomisella voitu aiheuttaa asianomistajalle sellaista häiriötä, jota kotirauhan rikkominen rikoslain 24 luvun 1 §:n mukaisesti edellyttää ja voidaanko syytteessä A:n viaksi luettu menettely näin ollen lukea hänen syykseen kotirauhan rikkomisena”. Kysymyksessä oli äänestysratkaisu, jossa vastakkainen näkemys olisi tuominnut A:n kotirauhan rikkomisesta, koska asunnon tyhjillään ololla ei vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ole merkitystä kotirauharikkoksen täyttymisen kannalta. Hyväksyn itse korkeimman oikeuden perustelut sillä varauksella, että loma-asunnon on todella oltava poissa käytöstä tekoaikana. Jos loma-asuntoa käytetään säännöllisesti ympärivuotisesti esimerkiksi viikonloppuisin, täytyisi kotirauharikkoksen tunnusmerkistö edellä kuvatulla teolla.

Edellä mainitut paikat siis nauttivat kotirauhan suojaa. Edellytyksenä on kuitenkin, että niissä tosiasiallisesti asutaan ja, että ne ovat tarkoitettu asumiseen oikeusjärjestyksen hyväksymällä tavalla.¹⁸⁷ Fränden ynnä muiden mukaan edellä mainittu merkitsee sitä, ”että täysin ”pimeästi” rakennetut asuinrakennukset ovat vailla kotirauhan suojaa.” Vähäisemmät rakennusluparikkomukset eivät poistane kohteelta kotirauhan suojaa. Liikkuvien asuintilojen, kuten teltojen, asuntovaunujen, ja -autojen, osalta edellytetään, että niillä on lupa olla juuri siinä paikassa, missä ne ovat. Siten esimerkiksi toisen maalla luvattomasti telттаileva saadaan poistaa alueelta, jos leiriytymisen kesto ilman lupaa ylittää sen, mitä jokamiehen oikeuksien perusteella voidaan pitää hyväksyttävänä.¹⁸⁸ Kotirauhan suojaa eivät myöskään nauti talonvaltaajat omistajaa tai haltijaa kohtaan, eikä toisen maalle luvatta rakentavat¹⁸⁹. Mielestäni kotirauha on

¹⁸⁶ Ruuska, 2007, s.62-63

¹⁸⁷ HE 184/1999, s.37

¹⁸⁸ Frände ym., 2006, s.369

¹⁸⁹ Ruuska, 2007, s.66

kuitenkin voimassa teltan, asuntovaunun tai vastaavan asuintilan sisällä, jos siirtäminen voidaan toteuttaa ulkopuolelta menemättä asuintilan sisälle. Esimerkiksi asuntovaunu ja teltta voidaan lähes poikkeuksetta siirtää tällä tavalla. Tätä perustelen PeL 2:10:n kotirauhan suoja säännöksellä, jossa kotirauhan suojan lisäksi turvataan kansalaisten yksityisyyttä ja perhe-elämää. Näihin perusoikeuksiin puuttuminen edellyttää lailla säädettyä oikeutusta.

Edellä esitettyyn perustuen voitaneen yhteenvetona todeta, että kotirauhan vaikutus alkaa, kun kohteen käyttö asuntona tai kotina konkreettisesti alkaa. Tämä tarkoittaa tavaroiden muuttamista asuntoon ja asumista kohteessa. Pelkkä sopimuksen solmiminen ei siten synnytä kotirauhaa. Kotirauha päättyy samalla tavalla asunnosta tosiasiallisesti pois muutettaessa. Kotirauhaa koskevassa hallituksen esityksessä mainitaan muun muassa, että henkilö ei voi rikkoa asuinpaikkansa kotirauhaa niin kauan kuin hän ei ole muuttanut pois asunnosta, eikä asunnon hallinta ole tosiasiallisesti siirtynyt uudelle omistajalle tai uudelle vuokralaiselle esimerkiksi vuokrasopimuksen päättyessä¹⁹⁰. Kotirauha pysyy voimassa, vaikka vuokrasopimus asuntoon päättyykin¹⁹¹. Omistaja ei voi itse suorittaa häätöä, vaan hänen on käytettävä viranomaisapua häädön onnistumiseksi. Kotirauharikoksien sääntelystä annetun hallituksen esityksen mukaan vuokrasuhteissa syntyvien konfliktitilanteiden ratkaisemisesta säädetään asuinhuoneiston vuokrauksesta annetussa laissa¹⁹².

Tosiasiallinen poismuuttaminen on kotirauhan suojan päättymisen ehto myös avioerotapauksissa. Lisäksi kotirauhan suoja voi päättyä myös viranomaisen määräyksestä, kuten avioliittolain 24 §:n (411/1987) mukaisella tuomioistuimen päätöksellä yhteiselämän lopettamisesta, jolla vähemmän asuntoa tarvitseva aviopuoliso velvoitetaan muuttamaan pois yhteisestä kodista.¹⁹³ Toinen esimerkki viranomaisen päättämästä kotirauhasta on perheen sisäinen lähestymiskielto, joka voidaan määrätä, jos suojattu ja uhkaaja asuvat samassa vakituisessa asunnossa (laki lähestymiskiellosta 1 luvun 1 §:n 2 momentti (711/2004)). Kielto sisältää määräyksen poistua asunnosta ja kiellon palata sinne takaisin. Väliaikaisen lähestymiskiellon voi lain 3 luvun 11 §:n mukaan määrätä jopa poliisipäällystään kuuluva virkamies.¹⁹⁴

---

190 HE 184/1999, s.20

191 Ruuska, 2007, s.67

192 HE 184/1999, Yksityiskohtaiset perustelut, 11 §. Määritelmä

193 Ks. Ruuska, 2007, s.109-110

194 Ks. Niemi-Kiesiläinen, 2004, s.224

5.2.1 Kotirauhan suoja laitoksissa

Laitoksilla tarkoitan tässä yhteydessä sairaaloita, pakolaisten vastaanottokeskuksia, lastensuojelulaitoksia sekä näihin verrattavia paikkoja. Sanalla ”laitokset” en tarkoita pelkästään valtion tai kuntien hoitolaitoksia, vaan tarkoitan niillä tässä yhteydessä myös yksityisiä palveluntuottajia. Varuskunnat ja vankilat sekä vastaavat paikat jätän tarkastelun ulkopuolelle, koska ne ovat viranomaisten suorittaman valvonnan ja vartioinnin kohteena. Vartioimisliikkeen asiakkaiksi niitä ei Suomessa voida ajatella tällä hetkellä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa yksityiset vartioimisliikkeet suorittavat vankiloidenkin vartiointia¹⁹⁵.

Perusoikeudet koskevat kaikkia Suomen lain soveltamispiiriin kuuluvia henkilöitä. Näin ollen ne kuuluvat myös laitoksissa oleville henkilöille riippumatta siitä, ovatko henkilöt laitoksessa vapaaehtoisesti vai pakotetusti.¹⁹⁶ Selvää kuitenkin on, että kaikki perusoikeudet, kuten kotirauha, eivät ole voimassa samassa laajuudessa laitoksissa kuin tavallisissa kodeissa. Aikaisemmin puhuttiin laitostavallasta, jolloin laitoksissa olevien katsottiin olevan erityisessä vallanalaisuussuhteessa, jonka nojalla heidän perusoikeuksiaan voitiin rajoittaa ilman laissa erikseen annettua valtuutustakin. Tästä laitostavallan käsityksestä kuitenkin luovuttiin lopullisesti perusoikeussäännösten uudistamisen yhteydessä vuonna 1995.¹⁹⁷ Muun muassa perusoikeuksien muuttamisesta annetussa hallituksen esityksessä todetaan, että ”kaikki henkilöryhmät asetetaan periaatteessa yhdenvertaiseen asemaan perusoikeusturvan suhteen.” Jos rajoituksia perusoikeuksiin tarvittaisiin, tulisi niiden hyväksyttävyyden arvioida perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaan eli niistä on säädettävä lailla ja niiden on oltava hyväksyttävää.¹⁹⁸

Laitokset ovat erilaisia. Yleensä esimerkiksi sairaaloissa huone jaetaan useiden muiden potilaiden kanssa. Vanhustenhoitoon keskittyneissä laitoksissa voi taas olla omia huoneistoja, joihin liittyy yhteisiä tiloja, kuten keittiö ja olohuone. Samanlaisia tiloja on vammaisten pysyväishoitoon tarkoitetuissa laitoksissa ja lastensuojelulaitoksissa. Pakolaisten vastaanottokeskuksissa saatetaan kokonaisia perheitä majoittaa omiin

---

195 Ks. HE 69/2001, s.21 ja Senna ym., 1996, s.625

Senna ja Siegel kritisoivat rangaistuslaitosten yksityistämistä mielestäni aiheellisesti.

196 Myös vangit kuuluvat perusoikeuksien haltijoihin.

197 Tuori ym., 2008, s.509

198 HE 309/1993, 3.3 Perusoikeuksien suojaama henkilöpiiri, Erityinen vallanalaisuussuhde ja laitosvalta

huoneistoihinsa.

RL 24:11:ää (kotirauhan määritelmä) koskevasta hallituksen esityksestä on luettavissa, että tarkoituksena on suojata vain kotia ja siihen verrattavaa asuintilaa¹⁹⁹. Esimerkiksi usean potilaan jakamaa sairaalahuonetta ei voitane pitää kotina, vaikka moni potilas siellä pitkän aikaa asuukin. Kyseessä ei ole kodinomainen tila. Kodinomaisen tilan lisäksi kotirauhaan vetoavan on laillisesti hallittava kyseistä asuintilaa jonkinlaisen oikeudellisen järjestelyn kuten omistamisen, vuokraamisen tai lainaamisen kautta. Tällaisena hallitsemisena ei voida pitää asumista osastolla, jossa potilas on lähtökohtaisesti vain käymässä, ja josta hänet voidaan siirtää toiseen tilaan milloin tahansa. Sama tulkinta pätee myös muihin vastaaviin tiloihin. Näitä tiloja suojaa RL 24:3:n mukainen julkisrauha. Julkisrauhan rikkominen edellyttää myös oikeudetonta olemista sen suojaamalla alueella, ja sillä suojataan tiloissa laillisesti olevien ihmisten rauhaa ja yksityisyyttä.²⁰⁰

Sitävastoin yksilöllinen huone pitkäaikaishoitoon tarkoitettu hoitolaitoksessa, pakolaisten vastaanottokeskuksissa tai muussa vastaavassa paikassa täyttää mielestäni RL 24:11:n kodin tai vastaavan asuintilan määritelmän, jolloin tällainen paikka kuuluisi kotirauhan piiriin. Kuitenkin hallintavaatimuksen on täytyttävä. Tämä merkitsee mielestäni sitä, että henkilö voi asua tilassa niin pitkään kuin on tarpeellista ja hän voi kontrolloida huoneessa vierailevia henkilöitä. Livson on ilmaissut asian asuintilan haltijan absoluuttisella oikeudella, jolla hän tarkoittaa haltijan oikeutta kotirauhaan jokaista eikä vain määrättyä henkilöä vastaan. Jokainen on velvollinen rangaistuksen uhalla kunnioittamaan haltijan kotirauhaa.²⁰¹ Kontrollointi tai absoluuttinen oikeus ei toteudu huoneessa, jossa asuu useita toisille vieraita ihmisiä tai johon esimerkiksi sairaalan henkilökunta voi tulla millä hetkellä tahansa.

Kuten edellä sanottu perusoikeudet kuten kotirauha lähtökohtaisesti kuuluvat myös laitoksissa oleville, mistä voidaan poiketa vain eduskunnan säätämän lain nojalla. Esimerkiksi lastensuojelulain (417/2007) 67 §:n mukaan ”jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on hallussaan 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, saadaan hänen käytössään olevat tilat tai hallussaan oleva omaisuus tarkastaa.” Eli 67 §

---

199 HE 184/1999, Yksityiskohtaiset perustelut, 11 §. Määritelmä

200 HE 184/1999, s.23, Ks. myös Frände ym. 2006, s.386

201 Livson, 1958, s.69

oikeuttaa lapsen hallussa olevien tilojen tarkastamisen edellä mainituiden syiden perusteella.²⁰² Perustuslakivaliokunta on tosin todennut, ettei se pidä tällaisia tiloja kotirauhan suojaamana alueena. Kuitenkin valiokunta huomautti, että tilat ovat merkityksellisiä PeL 10 §:ssä turvatun lapsen yksityiselämän kannalta²⁰³.

Kuinka määritellään laitoksessa oleva tila, joka on osoitettu yhteiskäyttöön useille eri kotirauhan suojaamille huoneistoille? Tällaisia voivat olla esimerkiksi keittiö, olohuone ja kylpyhuone. Mielestäni kyseessä on julkisrauhan suojaama alue. Useiden toisilleen tuntemattomien henkilöiden käyttöön osoitettu tila ei ole kodinomainen tila, jota kotirauhalla on tarkoitus suojata. Laitoksessa on tyypillistä siellä olevien henkilöiden nopea vaihtuvuus ja henkilökunnan suorittama valvonta, joten kotirauhaa ei voine syntyä. Lisäksi tällaisessa tilassa ei ole kellään asukkaalla absoluuttista oikeutta vieraiden suhteen. Vieraiden kontrollimahdollisuus on vain laitoksen henkilökunnalla. Aikaisemmin mainittu soluasunto on erityyppinen tilanne. Jokaisella solun asukkaalla on rajoitetun kontrollin mahdollisuus, mikä vastaa normaalissa perheessä elävien henkilöiden kontrollimahdollisuutta.

5.2.2 Kotirauhan suoja asuntoloissa

Tyypillisiä asuntoloita ovat opiskelija-asuntolat, jotka yleensä ovat koulun läheisyydessä. Asuntoloihin ei yleensä ole pakko asettua, vaan opiskelija voi vaihtoehtoisesti asua itse hankkimassaan asunnossa muualla. Asuntoloiden vuokratkäytännöt vaihtelee, mutta vuokran suuruus tai sen olemattomuus ei vaikuta tarkastelun kohteena olevaan kotirauhan suojaan.²⁰⁴ Asuntolaa suojaa sama perustuslaissa mainittu kotirauha kuin mitä tahansa kotia. Kotirauhaa voidaan rajoittaa vain PeL 2:10.3:n mukaisesti lailla.

Voidaanko kotirauhan suoja kaventaa asuntolan järjestyssäännöillä, jos opiskelija siihen suostuu? Viljasen mukaan tämä ei voine olla mahdollista, sillä suostumuksen merkitykselle perusoikeusrajoituksen oikeuttajana on asetettava huomattavia rajoituksia. Suostumus ei voi ulottua ainakaan perusoikeuksiin kokonaisuudessaan, eikä

---

202 Ks. Tuori ym., 2008, s.528-529

203 PeVL 5/2006, s.5

204 Ruuska, 2007, s.100-101

yksittäisenkään perusoikeuden ytimeen niin, että sen sisältö kovertuisi tyhjäksi. Perusoikeusrajoitus ei voi myöskään olla peruuttamaton eli henkilö ei voi suostua perusoikeutensa rajoituksiin myös tulevaisuuteen nähden ilman katumismahdollisuutta.²⁰⁵ Myös Ruuska yhtyy Viljasen näkemykseen. Hyväksyttävä syy ei ole järjestyksenpito, johon oppilaitos voi puuttua muulla tavalla, kuten hallinnollisella menettelyllä.²⁰⁶

Suostumusta kotirauhan kaventamiseen voidaan tarkastella myös rikosoikeudellisen suostumusopin näkökulmasta. Katson suostumusopin soveltuvan tähän tapaukseen, koska kotirauhaan puuttuminen voisi järjestyssäännön perusteella tapahtua vasten asunnon haltijan tahtoa. Jotta teko ei olisi kotirauharikos, täytyisi tekijällä olla oikeuttamisperuste eli tässä tapauksessa loukatun suostumus. Toisin sanoen suostumus siihen, että järjestyssäännön hyväksymisellä asuntolan asukas suostuu kotirauharikoksen uhriksi. Kuten edellä olen todennut, suostumuksen pätevyys edellyttää muun muassa sitä, että suostumus on voimassa tapahtumahetkellä²⁰⁷. Kuitenkin suostuminen ”rikoksen uhriksi” voidaan peruuttaa suostumuksen antajan toimesta milloin tahansa.²⁰⁸ Tästä näkökulmasta tarkasteltuna etukäteinen suostumus kotirauhan kaventamiseen järjestyssäännön perusteella päättyy siihen hetkeen, jolloin opiskelija ilmoittaa, ettei suostumus ole enää voimassa.

5.3 Kotirauhan suojaamat henkilöt

Kotirauha suojaa asuintilan laillista haltijaa. Kuten aikaisemmin mainitsin, Livson on määritellyt kotirauhan asuintilan haltijan absoluuttiseksi oikeudeksi, jolla hän tarkoittaa haltijan oikeutta kotirauhaan jokaista, eikä vain määrättyä henkilöä vastaan. Jokainen on velvollinen rangaistuksen uhalla kunnioittamaan haltijan kotirauhaa.²⁰⁹ Tilan hallintasuhteen muodolla ei ole merkitystä. Kotirauhan haltija voi olla omistaja, vuokralainen tai esimerkiksi asuntoauton lainaaja.²¹⁰

---

205 Viljanen, 2001, s.109

206 Ruuska, 2007, s.104-105

207 Ks. s.39, luettelon kohta 5

208 Ks. Hahto, 2004, s. 247-249

209 Livson, 1958, s.69

210 Livson, 1958, s.70

Jos asuintilassa asuu useampi henkilö, jokaisella asukkaalla on oma kotirauha. Siten esimerkiksi aviopuolisoilla on yhtäläinen oikeus kotirauhan suojaan myös puolisoonsa nähden riippumatta siitä, kumpi on asuintilan siviilioikeudellinen haltija²¹¹. Jokaisella asukkaalla on myös oikeus antaa itsenäisesti lupa vierailulle. Ongelmia syntyy, kun kotirauhan haltijat ovat vierailusta eri mieltä.²¹² Kotirauharikoksia koskevassa hallituksen esityksessä lähtökohtana on paikan haltijan itsenäinen päätöksenteko. Yhdelläkin paikan haltijalla olisi siis valta antaa vierailijaa velvoittava poistumiskäskey, jonka noudattamatta jättäminen olisi kotirauharikos. Poistumiskäskyn olisi kuitenkin oltava perusteltu. Ilkivaltaista tai muuten perusteetonta käskeyä ei siis tarvitsisi noudattaa, jos joku toinen paikan haltijoista sallii vierailun jatkumisen. Hallituksen esityksen mukaan se, mitä on pidettävä hyväksyttävänä syynä on harkittava aina tapauskohtaisesti. Varovainen vieras kuitenkin poistuu yhdenkin asuintilan haltijan häntä siihen kehottaessa.²¹³

Myös alle 18 -vuotiaalla on perustuslaissa turvattu kotirauhan suoja. Tämä kotirauhan suoja on samanlainen kuin lapsen huoltajilla. Lapsella on siten oikeus kotirauhaansa vedoten estää ulkopuolisen henkilön sisälle pääsy ja antaa vieraalle velvoittava poistumiskäskey.²¹⁴ Frände ynnä muut esittävät, että ristiriitatilanteessa huoltajalla olisi määräysvalta erityisesti lapsen vieraita kohtaan²¹⁵. Tämä on mielestäni perusteltu näkemys huoltajan kasvatuservelvollisuuden näkökulmasta. Myös Ruuska yhtyy tähän näkemykseen, mutta lisää, että huoltajan antama poistumiskäskey ei myöskään saa olla ilkivaltainen ja myös lapsen perusteltua tahtoa huoltajien vieraiden poistumisesta on kunnioitettava. Mikäli huoltajat eivät näin tee, on lapsen kotirauhaa rikottu.²¹⁶

Kotirauhan suojaan liittyvä laillisen hallitsemisen vaatimus sulkee kotirauhan suojan ulkopuolelle laittoman hallinnan. Talonvaltaaja tai moottorikulkuneuvon käyttövarkauteen syylistynyt ei saa kotirauhan suojaa omistajaa tai laillista haltijaa vastaan. Kotirauhan suoja on kuitenkin voimassa kolmatta henkilöä vastaan.²¹⁷ Tämä on mielestäni perusteltua, koska kolmas henkilö ei voine varmasti tietää hallinnan oikeellisuutta. Vaikka ulkopuolinen henkilö olisikin lähes varma hallinnan

---

211 Ruuska, 2007, s.106, Myös Livson, 1958, s.71

212 Frände ym., 2006, s.369

213 HE 184/1999, s.19

214 Ks. Ruuska, 2007, s.118-123

215 Frände ym., 2006, s.370

216 Ruuska, 2007, s. 120-123

217 Frände ym., 2006, s.369

laittomuudesta, on hänen oikeusturvansa kannalta järkevämpää ottaa yhteys poliisiin, kuin ottaa itse riski kotirauharikokseen syyllistymisestä.

5.4 Kotirauhan suojan rajoittaminen

Pääsääntöisesti tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä säädetyllä lailla ei voida rajoittaa niitä oikeuksia, jotka on perustuslaissa vahvistettu. Poikkeuksena tästä säännöstä ovat tapaukset, joissa perusoikeussäännökseen on kirjoitettu lakivaraus eli säännös, jonka mukaan oikeutta voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa tavallisellakin lailla.²¹⁸ Toisena poikkeuksena pääsäännöstä ovat perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, joiden perusteella myös lakivarauksettomia perusoikeuksia voidaan rajoittaa²¹⁹.

Yleisiä rajoitusedellytyksiä ovat seuraavat: (1) rajoitusten perustuminen eduskunnan säätämään lakiin, (2) rajoitusperusteiden hyväksyttävyyys, (3) rajoitusten tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, (4) rajoitusten yhtäpitävyys Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa, (5) perusoikeuden ytimen koskemattomuus, (6) rajoitusten suhteellisuus ja sen välttämättömyys hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi ja (7) oikeusturvajärjestelyjen riittävyys²²⁰. Perustuslakivaliokunta on osoittanut lausunnossaan, että yleiset rajoitusedellytykset täydentävät perusoikeuksiin liitettyjä erityisiä rajoitusedellytyksiä, kuten kvalifioituja lakivarauksia²²¹. Jos lakivaraus sallii poikkeaman yleisten rajoitusedellytysten vastaisesti, sovelletaan tällöin lisäksi yleisiä rajoitusedellytyksiä. Jos taas lakivaraus on yleisiä rajoitusedellytyksiä tiukempi, sovelletaan tuolloin lakivarausta. On siis selvää, että yleisten rajoitusedellytysten merkitys korostuu juuri silloin, kun perusoikeussäännös ei itsessään aseta rajoja oikeuteen kajoamiselle²²².

Tosiasiassa ehdottomia perusoikeuksia ovat vain kielloiksi muotoillut perusoikeudet, joita ei voida rajoittaa tavallisella lainsäädännöllä.²²³ Perusoikeuden ehdottomuus

²¹⁸ Saraviita, 2005, s.18

²¹⁹ PeVM 25/1994, s.4

²²⁰ Jyränki, 2003, s.487

²²¹ PeVL 6/1998, Kotietsintä.

Kvalifioidulla lakivarauksella tarkoitetaan lakivarausta, jossa asetetaan rajoitusvaltuuden käyttämiseksi lainsäätäjän harkintaa supistavia lisäkriteerejä (Jyränki, 2000, s.292-293). Tällainen on esimerkiksi PeL:n 2 luvun 10 §:n 3 momentti.

²²² Viljanen, 2001, s.56

²²³ PeVM 25/1994, s.4. Tällaisia ovat syrjintäkielto (PeL 6.2 §), kuolemanrangaistuksen, kidutuksen ja ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kielto (PeL 7.2 §), taannehtivan rikoslain kielto (PeL 8 §), kielto

merkitsee käytännössä sitä, että perusoikeuden rajoittaminen on tehtävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä poikkeuslakina²²⁴.

Kotirauhaa voidaan siis rajoittaa sen oman lakivarauksen perusteella, mikäli yleiset rajoitusedellytykset sallivat rajoituksen. Se seikka, voidaanko kvalifioiduin lakivarauksin säänneltyä oikeutta rajoittaa muista kuin säännöksessä mainituista syistä yleisten rajoitusedellytysten sääntöjen mukaan, on vielä epäselvää. Saraviita on esittänyt sekä puolesta että vastaan puhuvia näkökantoja.²²⁵ Mielestäni tämä ei ainakaan silloin olisi mahdollista, jos kvalifioitu lakivaraus on kirjoitettu yksiselitteiseksi, kuten kotirauhan suojan rajoittamismahdollisuudet. Näitä ovat perusoikeuksien turvaaminen ja rikosten selvittäminen. Mikäli lainsäätäjällä olisi halunnut sallia kotirauhan rajoittamisen myös muilla perusteilla, olisi säännöksessä mainitut rajoitusedellytykset pitänyt jättää luettelematta ja jättää säännöksen rajoittaminen pelkästään yleisten rajoittamisedellytysten varaan.

PeL 2:10.3:n mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Kysymyksessä on siten kvalifioitu eli yksilöity lakivaraus, jossa tavallisen lain säätäjälle annetaan valtuus perusoikeuden rajoittamiseen ja toisaalta asetetaan lainsäätäjän harkintavaltaa rajoittavia kriteerejä. Perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaan kvalifioitujen lakivarausten tarkoituksena on määrittää tavallisen lainsäätäjän rajoitusmahdollisuus mahdollisimman täsmällisesti ja tiukasti, siten ettei perustuslain tekstissä anneta avoimempaa perusoikeuden rajoitusvaltuutta kuin välttämättä on tarpeen²²⁶. Kvalifioidut lakivaraukset korostavat perusoikeusrajoituksen poikkeuksellisuutta ja lainsäätäjän harkintavallan rajallisuutta²²⁷. PeL 2:10.3:n rajoittavat kriteerit ovat seuraavat: 1a) perusoikeuksien turvaamiseksi tai 1b) rikosten selvittämiseksi ja 2) välttämätön toimenpide. Viitaten edellisessä kappaleessa esittämäni tulkintaan, muunlaisten rajoitusten säätäminen ei ole mahdollista.

---

estää Suomen kansalaista saapumasta maahan ja kielto karkottaa kansalainen PeL (9.3 §), ulkomaalaisen luovuttamisrajoitus (PeL 9.4 §) ja lakiin perustumattoman työstä erottamisen kielto (PeL 18.3 §).

224 Jyränki, 2003, s.485 ja 2000, s.292

225 Saraviita, 2005, s.201-202: ”Vastakohtaispäätely (e contrario -päätelmä) näyttäisi johtavan lisäkriteerien käyttökieltoon. Sen sijaan analogiapäätelyn erityismuoto argumentum a fortiori eli ”sitä suuremmalla syyllä päätely” näyttäisi johtavan lisäkriteerien käyttömahdollisuuteen. Kun kerran lakivarauksettomia perusoikeuksia voidaan rajoittaa erityisolissa, niin myös heikompa, kvalifioiduin lakivarauksin säädettyä oikeutta voidaan rajoittaa samasta syystä tai vastaavilla edellytyksillä.”

226 PeVM 25/1994, s.5

227 Viljanen, 2001, s.32

Kotirauhaa koskevan ensimmäisen rajoitusedellytyksen mukaan kotirauhan rajoittaminen voi tapahtua perusoikeuksien turvaamiseksi. Perusoikeuksien tulkinta ja niiden keskinäinen arvopunninta tapahtuvat viimekädessä perustuslakivaliokunnassa²²⁸, joten perusoikeuksien keskinäistä arvojärjestyksestä ei ole syytä pohtia kovinkaan syvällisesti tässä esityksessä. Kuitenkin huomioon joitakin seikkoja, koska lainkäytössä ja hallinnossa voi tulla esille konkreettisia perusoikeuksien välisiä ristiriitoja. Länsineva on esittänyt, että ”perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien osalta ei voine olla epäilyksiä siinä suhteessa, etteikö niitä voitaisi pitää normihierarkkisessa mielessä sen tason normeina, jotka voisivat toimia perusteena toisen perusoikeuden rajoittamiselle”. Tällaisessa punninnassa on kuitenkin oltava varovainen ja vahvemman perusoikeuden on erotuttava selvästi ja jouduttava selkeästi uhatuksi. Myös sillä millaiset perusoikeudet joutuvat vastakkain on merkitystä. Ainakin sellaiset ehdottomat kiellot, joita lainsäätäjälläkään ei ole toimivaltaa rajoittaa, jäävät tällaisen punnintamahdollisuuden ulkopuolelle.²²⁹

Toiseksi kotirauhaa voidaan rajoittaa rikosten selvittämiseksi. Kotietsintään oikeuttavia rikoksia ei ole lueteltu PeL 2:10:ssä. Perustuslakivaliokunnan mukaan kotietsintää ei kuitenkaan voida sallia vähäisissä rikoksissa, vaan kvalifioidun lakivarauksen siitä vaietessa valtuuksien sallittavuus riippuu perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä²³⁰. En käsittele tätä aihetta enempää, koska rikosten selvittäminen rajautuu tutkimukseni ulkopuolelle, ja se ei ainakaan kotirauhan piirissä ole vartioimisliikkeen tehtävä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kotirauhan rajoittaminen voi tapahtua vain eduskunnan säätämän lain nojalla. Lain on perustuttava PeL 2:10.3:n erityiseen, kvalifioituun, lakivaraukseen, ja sen on samalla toteutettava perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset. Tällainen laki on muun muassa PoL 2:15, jonka mukaan poliisilla on oikeus mennä asuntoon tai muuhun paikkaan ja suorittaa siellä etsintä henkilön löytämiseksi, jonka on syytä epäillä olevan hengen tai terveyden vaarassa tai joutuneen rikoksen tai onnettomuuden uhriksi taikka olevan muutoin välittömän avun tarpeessa tai kuolleena. Säännös toteuttaa kotirauhan rajoittamisen syyt, eli perusoikeuksien turvaamisen tai rikosten selvittämisen, ja lain oikeuttamia toimenpiteitä voidaan pitää

---

228 Saraviita, 2005, s.246

229 Länsineva, 2002, s.144

230 PeVL 6/1998

välttämättöminä näitä syitä ajatellen. Lisäksi yksilön kotirauhan suojaa rajoittavia säännöksiä on muun muassa PKL:n 5 luvussa. Myös asunto-osakeyhtiölain (809/1991) 7 luvun 79 § ja asuinhuoneistojen vuokrauksesta annetun lain (481/1995) 2 luvun 21 ja 22 §:t rajoittavat kotirauhaa sallimalla kotirauhan piiriin tulemisen kiinteistön hoitoon ja tarkistukseen liittyvissä asioissa. Näistä toimenpiteistä on kuitenkin ilmoitettava etukäteen.

5.5 Oikeuttamisperusteet kotirauhan rajoittajina

Oikeuttamisperusteilla tarkoitan tässä yhteydessä kaikille Suomen oikeudenkäyttöpiirissä oleville henkilöille kuuluvia oikeuttamisperusteita. Näitä ovat edellä käsitellyt hätävarjelu, pakkotila, itseapu, jokamiehen kiinniotto-oikeus ja loukatun suostumus. En siis käsittele muualla lainsäädännössä säädettyjä oikeuttamisperusteita²³¹. Tässä luvussa tutkin, voivatko luettelemani oikeuttamisperusteet toimia kotirauhan rajoittajina.

Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, kotirauhan rajoittamisen ehtoina ovat perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömät toimenpiteet. Rikosten selvittäminen kotirauhan piirissä on poliisin tehtävä, joten tämä karsiutuu välittömästi pois jokamiehiä ajatellen. Jäljelle jää siten perusoikeuksien turvaamiseksi välttämättömät toimenpiteet. Perusoikeudet on lueteltu perustuslain toisessa luvussa²³².

Edellä mainitsin myös, että perusoikeuksien keskinäisen arvojärjestyksen määrittelee perustuslakivaliokunta²³³. Samassa yhteydessä toin esille sen, että perusoikeuksien keskinäistä järjestystä voidaan kuitenkin jollain tasolla arvioida. Voidaan siten pitää selvänä terveyden ja ihmishengen ensisijaisuutta esimerkiksi kotirauhaan nähden. Omaisuuden suojan ja kotirauhan välinen suhde on vaikeampi ongelma. Mielestäni kotirauha on lähtökohtaisesti ensisijainen, mutta pidän yhteiskuntarauhan kannalta välttämättömänä sitä, että viranomaisille myönnetään oikeus poiketa tästä lähtökohdasta.

---

231 Esimerkiksi edellä mainittu PolL 2:15:ää voidaan pitää oikeuttamisperusteena, koska se oikeuttaa kotirauhan rikkomisen.

232 Tutkielmani aiheen kannalta tärkeimmät perusoikeudet ovat: 7§ Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 10§ Yksityiselämän suoja ja 15§ Omaisuuden suoja

233 Saraviita, 2005, s.246

Valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta oikeuttamisperusteet kotirauhan rajoittajina ovat ongelmallisia. Vaikka oikeuttamisperusteet voisivatkin toteuttaa PeL 2:10.3:n "perusoikeuksien turvaamiseksi välttämättömien toimenpiteiden" -edellytyksen, voidaan kysyä täyttävätkö ne perusoikeuksien rajoittamisen yleiset edellytykset kotirauhan näkökulmasta. Kvalifioitun lakivarauksen perusteella annetun säännöksen on täytettävä myös perusoikeuksien rajoittamisen yleiset edellytykset.

Ensimmäinen edellytys laintasoisesta sääntämisestä täyttyy edellä mainittujen oikeuttamisperusteiden osalta lukuunottamatta loukatun suostumusta, josta ei ole annettu säännöstä. Tosin loukatun suostumuksella ei ole kotirauhan kannalta erityisempää merkitystä, koska kotirauharikoksen tunnusmerkistö edellyttää suostumuksen puuttumista. Lisäksi Kerttula toteaa, että suostuessaan itseensä kohdistuvaan rikokseen henkilö samalla käytännössä aina luopuu jostakin perusoikeudestaan. ”Käytännössä jouduttaisiin melkoisiin vaikeuksiin, jos katsottaisiin, että rikosoikeudellisen ja valtiosääntöoikeudellisen suostumuksen edellytykset poikkeaisivat merkittävästi toisistaan. Tilanne voisi johtaa jopa siihen, että rikosoikeudellinen suostumus olisi pätevä, mutta valtiosääntöoikeudellinen suostumus pätemätön”.²³⁴ Mielestäni loukatun suostumus on siten itsessään perusoikeuksien rajoitusperuste, pois lukien tilanteet, jolloin henkilöllä ei voida katsoa olevan mahdollisuutta antaa suostumusta.²³⁵

Toinen edellytys rajoituksen täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta on ongelmallisempi. Hallituksen perusoikeusuudistusta koskevassa esityksessä todetaan, että rajoituksen olennaisen sisällön tulee ilmetä suoraan laista. Siitä tulee käydä selville esimerkiksi rajoituksen laajuus ja sen täsmälliset edellytykset²³⁶. Viljanen on tutkinut perustuslakivaliokunnan käytäntöä ja hänen mukaansa laista tulee täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden edellytysten mukaan ilmetä riittävän selvästi ainakin seuraavat seikat: 1) kuka on oikeutettu käyttämään rajoitusvaltuuksia, 2) mitä valtuuksia käytettäessä saadaan tehdä ja 3) miten silloin on meneteltävä.²³⁷ Käsittelemistäni oikeuttamisperusteista saadaan seuraavia vastauksia: 1) jokainen, joka on vaaran uhkaamana tai rikoksen kohteena taikka muuten oikeutettu puuttumaan tilanteeseen, 2) voidaan käyttää tarpeellisia, jopa rikoksen tunnusmerkistön täyttäviä keinoja, jotta

²³⁴ Kerttula, 2005, s.88

²³⁵ Ks. s.39

²³⁶ HE 309/1993, s.29-30

²³⁷ Viljanen, 2001, s.120

tilanne saataisiin hallintaan tai vahinkoja pienennettyä ja 3) ensisijaisesti on turvaututtava viranomaisapuun, jolloin kohdat 1 ja 2 raukeavat, mutta mikäli tämä ei ole mahdollista, voidaan menetellä pienintä mahdollista haittaa tuottaen. Voitaneen todeta, että kotirauhan rajoittamista ajatellen perusoikeuksien rajoitusten täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus täyttyy hätävarjelun ja pakkotilan kohdalla, jos viranomaisapuun turvautuminen ei ole mahdollista. Käsitykseni mukaan itseapu ja jokamiehen kiinniotto-oikeus eivät sitävastoin voi oikeuttaa kotirauhan piiriin tunkeutumista kolmannen kohdan menettelyedellytykseen viitaten. Mikäli kiinniotettava henkilö tai takaisinotettava omaisuus on kotirauhan piirin sisäpuolella, tilanne ei ole niin akuutti, etteikö viranomaisapua ehdittäisi odotella.

Kolmas edellytys on rajoitusperusteiden hyväksyttävyys perusoikeusjärjestelmän kannalta ja niiden tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia. Tämän edellytyksen voidaan katsoa täyttyvän hätävarjelun ja pakkotilan osalta, joilla suojataan kotirauhaa tärkeämpää perusoikeutta; oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (PeL 2:7)²³⁸. Jokamiehen kiinniotto-oikeus ja itseapu eivät mielestäni toteuta tätä edellytystä, jos tarkoituksena on kotirauhan rajoittaminen. Kiinniotto-oikeuden kohteena on rikoksen tekijä ja rikoksen tekijän vastuuseen saattaminen ei ole kansalaisen perusoikeus. Takaisinotto-oikeuden kohteena on omaisuus, joka tosin on perusoikeutena turvattu PeL 2:15:ssä. Kuitenkin itseavun edellytyksenä on, että viranomaisapua ei ole käsillä. Mikäli omaisuus on oikeudettoman haltijan kotirauhan piirissä, voidaan katsoa, että viranomaisapuun turvautuminen on mahdollista.

Neljäntenä rajoitusedellytyksenä on ydinalueen koskemattomuuden vaatimus, jonka voidaan katsoa täyttyvän kaikkien edellä mainittujen oikeuttamisperusteiden kohdalla, sillä mikään niistä ei mielestäni koverra tyhjäksi kotirauhan sisältöä²³⁹. Esimerkiksi kotirauhaan puuttuminen hätätilanteessa ei rajoita kotirauhaa yleisesti siten, että mentäisiin kotirauhan ydinalueelle. Yleensäkin oikeuttamisperusteinen kotirauhaan puuttuminen tapahtuisi aina rikoksen tai onnettomuuden seurauksena, jolloin puuttumisella olisi aina jokin tosiasiallinen peruste ja puuttuminen olisi ajallisesti rajoitettu tilanteen hallintaan saamiseen tai viranomaisten paikalle saapumiseen. Voidaan siis ajatella, että kotirauhaan puuttuminen oikeuttamisperusteella olisi hyvin

²³⁸ Ks. Hallberg ym., 1999, s.171

²³⁹ Hallberg ym., 1999, s.174

poikkeuksellista, joten perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus olisi turvattu.

Viidentenä on suhteellisuusvaatimus, jonka mukaan rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoitusten taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että perusoikeusrajoitus on välttämätön, eli rajoituksen tavoite ei ole saavutettavissa lainkaan tai ainakaan yhtä tehokkaasti muilla, perusoikeuksiin vähemmän puuttuvilla keinoilla²⁴⁰. Häätötilanteessa pyritään suojaamaan ihmisen ainutkertaista elämää ja terveyttä tai uhraamaan omaisuutta arvokkaamman omaisuuden tai ihmisen terveyden pelastamiseksi. Hätätilanne on nopeaa toimintaa vaativa tilanne, jolloin ei välttämättä ehditä odottaa viranomaisavun saapumista. Voitaneen todeta, että hätätötilanteessa, ilman kotirauhan rajoittamisen mahdollisuutta, vaarassa olevan oikeushyvän pelastaminen ei siten aina ole saavutettavissa. Välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus toteutunevat ainakin hätävarjeluun ja pakkotilan kohdalla. Sen sijaan jokamiehen kiinniotto-oikeus ja itseapu eivät toteuta tätä edellytystä, koska tavoitteen saavuttaminen on mahdollista viranomaisiin turvautumalla.

Kuudentena on oikeusturvavaatimus, jolla viitataan yleensä muutoksenhakumahdollisuuteen²⁴¹. Useimmiten kysymykseen tulee valitus yleiselle tuomioistuimelle tai hallintotuomioistuimelle, jotka ovat käytännössä tehokkaimpia oikeusturvakeinoja. Myös muut oikeusturvatietyt, kuten kantelu tuomioistuimelle tai oikaisuvaatimus voivat tulla kysymykseen.²⁴² Perusoikeuksien rajoittaminen oikeuttamisperusteilla tapahtuu konkreettöisessä yksittäistapauksessa kenen tahansa henkilön toimesta. Mitään valituskelpoista päätöstä ei siis tehdä. Mielestäni oikeusturvavaatimus kuitenkin toteutuu oikeuttamisperusteiden kohdalla. Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, oikeuttamisperusteet täyttävät aluksi rikoksen tunnusmerkistön, jonka oikeuttamisperuste tekee sallituksi. Jos oikeuttamisperustetta ei tilanteessa ollutkaan tai tilanne on muuten epäselvä, asianomistaja voi aina tehdä syyttämöispyynnön (laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) 1 luvun 5 §). Toissijaisesti ROL 1:14:n mukaan asianomistaja saa itse nostaa syytteen, jos virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai esitutkintaviranomainen taikka syyttäjä on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta tai se keskeytetään taikka lopetetaan.

---

240 Hallberg ym., 1999, s.176

241 Viljanen, 2001, s.251

242 Saraviita, 2005, s.213

Asianomistaja voi siis aina saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi kotirauhansa rajoittamisen.

Seitsemäntenä eli viimeisenä on ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus, jonka voidaan katsoa toteutuvan ainakin hätävarjelun ja pakkotilan osalta. Kyseessä ei ole mielivaltainen kotirauhan suojaan puuttuminen ja se perustuu laintasoiseen säännökseen.

Mielestäni hätävarjelu ja pakkotila ovat läpäisseet sekä PeL 2:10.3:n kotirauhan kvalifioitujen rajoittamisedellytyksen, että perusoikeuksien rajoittamisen yleiset edellytykset, jos viranomaisapuun turvautuminen ei ole mahdollista. Kriittiseksi kohdaksi näyttäisi siten muodostuvan yleisten rajoittamisedellytysten toinen kohta perusoikeusrajoituksen täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta ja sen menettelyyn liittyvä selvitys. Jos viranomaisapuun turvautuminen on mahdollista, käsittelemäni oikeuttamisperusteet eivät yleisestikään ole voimassa²⁴³.

Muut oikeuttamisperusteet eivät oikeuta puuttumista kotirauhaan. Jokamiehen kiinniotto-oikeus ja itseapu eivät ole luonteeltaan sellaisia välttämättömiä ja yhteiskunnallisesti painavia toimenpiteitä, että kotirauhaan puuttuminen olisi sallittua. Kotirauhaan puuttuminen oikeuttamisperusteella edellyttää aina hätätilaa, jossa ihmisen henki tai terveys on vaarassa tai käsillä on muu suurta aineellista vahinkoa aiheuttavan onnettomuuden vaara. Tätä voidaan perustella muun muassa perusoikeuksien arvojärjestyksellä.

Rikosoikeuden kannalta katsottuna oikeuttamisperusteiden käyttäminen toteuttaa ensin rikoksen tunnusmerkistön, jonka jälkeen teon oikeudenvastaisuus poistuu oikeuttamisperusteen myötä. Kun oikeuttamisperusteet poistavat teon oikeudenvastaisuuden, teko on siis sallittu.²⁴⁴ Jos kotirauhan piirissä sattuu vakava onnettomuus, jonka uhrina on ihminen, voidaan kotirauhan piiriin tunkeutua pakkotilaan vedoten ilman asukkaiden myötävaikutusta. Koska vastakkain ovat onnettomuuden uhrin terveys ja kotirauha, kotirauha joutuu väistymään pakkotilan intressivertailun perusteella. Toisena esimerkkinä voidaan esittää väkivalta kotirauhan

---

²⁴³ Esimerkiksi hätävarjelu-oikeuden käyttäminen ei ole sallittua, jos viranomaisapuun turvautuminen on mahdollista. Tällöin hätävarjelu-oikeuden sinänsä oikeuttama hyökkääjän PeL 2:7:ssä turvautun henkilökohtaisen koskemattomuuteen puuttuminen ei ole mahdollista.

²⁴⁴ Ks. Nuutila, 1997, s.280

piirissä, jonka ulkopuolinen henkilö havaitsee. Ulkopuolinen henkilö voi siten hätävarjeluoikeuteen vedoten tunkeutua kotirauhan piiriin auttamaan uhria. Jos asuintila on jonkun muun henkilön kuin pahoinpitelijän kotirauhan suojaamaa aluetta, joudutaan toisen henkilön kotirauha uhraamaan pakkotilaan vedoten²⁴⁵. Lienee kuitenkin edellytettävä, että väkivalta on vakavaa ja viranomaisapua ei ole heti saatavilla; hätävarjelutoimen tehtävänä on täydentää oikeusjärjestelmän toimintaa silloin, kun se jostain syystä ei pysty itse oikeudenvastaista hyökkäystä torjumaan²⁴⁶. Tätä edellytystä tukee myös perustuslakivaliokunnan lausunto, jonka mukaan valtuudet tunkeutumiseen kotirauhan piiriin olisi annettava vain virkavastuulla toimivalle henkilölle²⁴⁷.

---

245 Ks. Nuutila, 1997, s.306

246 Ruuskanen, 2005, s.191

247 PeVL 8/1994

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa vastaan johdannossa esittämiini kysymyksiin edellä tutkimieni aihepiirien pohjalta. Tarvittaessa konkretisoin käsittelyäni esimerkkien avulla. Kuten todettua, vartijan toiminnan oikeudellisen perustan luovat vaihtoehdot ovat joko vartijan omat toimivaltuudet tai käsittelemäni oikeuttamisperusteet. Kolmas vaihtoehto on tilanteesta vetäytyminen, jos toimenpiteille ei ole laillista perustetta. On kuitenkin muistettava, että lukuunottamatta työoikeudellisia velvoitteita vartijalla on oikeus toimia – ei velvollisuus. Ainoa kysymykseen tuleva velvollisuus voi olla pakkotilassa toimiminen onnettomuustilanteessa pelastuslain nojalla.²⁴⁸

Kodista saatava tavallinen murtohälytys on yleensä ongelmaton. Yli 90 % hälytyksistä on asiakkaiden itsensä aiheuttamia²⁴⁹. Jos hälytyksen aiheuttaja on taloon murtautunut rikoksentekijä, vartijan tehtävää voidaan pitää tässä tutkimuksessa normaalina vartioimistehtävän suorittamisena. Näissä tilanteissa ei useimmiten ole ongelmia kotirauhan ja vartijan toimivaltuuksien välillä.

Toimiessani itse vartijan tehtävissä kohtasin pääasiassa helposti ratkaistavia kotirauhaan liittyviä ongelmia. Muun muassa kotihälytykset olivat tyypillisiä vartijakutsutehtäviä. Yhdessä tapauksessa ulkopuolinen henkilö heitti tiiliskiven talon keittiönikkunan läpi yöaikana, kun asukkaat olivat nukkumassa. Toisessa tapauksessa vieras kieltäytyi poistumasta talosta, jolloin asukkaat hälyttivät vartijan apuun ja kolmannessa tapauksessa hälytyksen syynä oli lähestymiskieltoon määrätyn henkilön tekemä ilkivalta talon asukkaan pihamaalla. Tapauksissa yhteisenä tekijänä oli jokin kodin ulkopuolinen häiriötekijä, jonka vuoksi vartijan apuun turvauduttiin. Johdantoon viitaten kotihälytykset eivät kuitenkaan aina ole näin yksinkertaisia. Kuten Talouselämä artikkelissaan hieman provosoivasti otsikoi, "Uhka on jo sisällä"²⁵⁰.

Kotirauhaa ja vartijan toimivaltuuksien välistä ongelmaa voidaan pohtia myös kotia laajemminkin. Esimerkiksi perinteiset leiriytymisvälineet ja tilapäisasunnot kuten leirintäalueen mökki, hotellihuone, telta ja asuntovaunu nauttivat samaa kotirauhan

---

248 Ks. s.36

249 Taipale, Talouselämä 20.3.2008

250 Taipale, Talouselämä 20.3.2008

suojaa kuin normaali koti. Mitkä ovat vartijan toimintamahdollisuudet tilanteessa, jossa esimerkiksi hotelliin majoittunut asiakas pahoinpitelee huoneistossaan kuuluvasti toista henkilöä? Tilanteen tekee hankalaksi se seikka, että majoituspalveluja käyttävä asiakas ei ole vartioimisliikkeen ja majoituspalveluja tarjoavan yrityksen välisen toimeksiantosopimuksen osapuoli.

Johtopäätökset olen jakanut kolmeen alaotsikkoon kotirauhan suojaamien kohteiden mukaisesti. Ensimmäiseksi käsittelem vartijan toimivaltuuksia kotirauhan piirissä. Se, että otsikossa lukee ”toimivaltuudet”, kertonee, että kotirauhan suojaama paikka on vartioimisliikkeen asiakaskohde. Kodissa asuvat ovat siis toimeksiantosopimuksen osapuolia, ainakin edustajan välityksellä. Toiseksi selvitän vartijan toimintamahdollisuudet kotirauhan piirissä oikeuttamisperusteisiin turvautuen. Nämä ovat hätävarjelu- ja pakkotila, koska muut oikeuttamisperusteet eivät edellä esitettyyn viitaten täyttäneet kotirauhan rajoittamisen edellytyksiä.²⁵¹ Oikeuttamisperusteet voivat tulla kysymykseen tilanteissa, joissa vartijan omat toimivaltuudet eivät joko riitä tai eivät ole ollenkaan voimassa. Kotirauhan suojaamia kohteita voivat oikeuttamisperusteiden luonteen vuoksi olla mitkä tahansa kodit tai vastaavat asuintilat, ja oikeuttamisperusteita voivat käyttää kaikki ihmiset, jotka ovat Suomen oikeusjärjestyksen piirissä. Kolmantena ongelmana pohdin vartijan toimintamahdollisuuksia toimeksiantosopimukseen nähden kolmannen osapuolen hallitseman kotirauhan piirissä. Toisin sanoen vartioimisliike on tehnyt toimeksiantosopimuksen esimerkiksi majoituspalveluita tuottavan yrityksen kanssa. Voidaankin kysyä, ovatko vartijan toimivaltuudet voimassa majoituspalveluyrityksen asiakkaiden vuokraamissa asuintiloissa?

6.1 Vartijan toimivaltuudet kotirauhan piirissä

Aluksi voidaan todeta, ettei vartijalla ole lähtökohtaisesti toimivaltaa kotirauhan piirissä. Kotirauhan rajoittaminen on sallittua vain laintasoisella säännöksellä ja tällaista toimivaltuutta vartijalle ei ole osoitettu. Poikkeuksena tästä pääsäännöstä vartijalla voi olla toimivaltaa kotirauhan piirissä toimeksiantosopimukseen perustuen. Sopimusta voidaan pitää jopa sopimusoikeudellisena velvoitteena siitä, että vartija tulee kotirauhan piiriin sopimuksessa määritellyissä tilanteissa. Sopimuksessa määriteltyjä tilanteita

---

²⁵¹ Ks. luku 5.5 Oikeuttamisperusteet kotirauhan rajoittajina, s.61

voivat olla esimerkiksi murtohälytys, vartijakutsuhälytys tai sovittu vartioimiskierros. Ongelmaa voidaan tarkastella myös rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Kotirauhan rikkominen on rangaistavaa vain silloin, kun sinne tuleminen tai siellä oleskeleminen on oikeudetonta. Sopimuksen voidaan katsoa luovan tarvittavan oikeuden, joten rikoksen tunnusmerkistö jää siten täyttymättä. Toki myös sopimuksella luotu suostumus on peruutettavissa milloin tahansa, jolloin vartijan oikeus tulla kotirauhan piiriin päättyy²⁵². Tätä voidaan perustella muun muassa Viljasen kannanotolla, jonka mukaan perusoikeusrajoitus ei voi olla peruuttamaton eli henkilö ei voi suostua perusoikeutensa eli tässä tapauksessa kotirauhansa rajoituksiin myös tulevaisuuteen nähden ilman, että hänelle jäisi katumismahdollisuus.²⁵³

Kodin ollessa vartioimisliikkeen asiakas, vartijalla on YTurL:n mukaiset toimivaltuudet asiakkaan kotona. Nämä ovat poistamisoikeus, kiinniotto-oikeus, oikeus tehdä turvallisuustarkastus kiinniotetulle ja oikeus käyttää voimakeinoja edellä mainittujen toimivaltuuksien toteuttamiseksi. Käyn seuraavaksi läpi vartijan toimivaltuuksien soveltumisen kotirauhan suojaamassa paikassa. Paikalla ei sinänsä ole merkitystä, kunhan sen voidaan katsoa kuuluvan toimeksiantosopimuksen piiriin eli asuintilan voidaan katsoa olevan vartijan toimialuetta.

Poistamisoikeuden mukaan vartijalla on oikeus poistaa henkilö vartioimisalueelta, jos poistettava ei noudata vartioimisalueen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan antamaa poistumiskehotusta taikka jos on ilmeistä, ettei poistettavalla ole oikeutta oleskella vartioimisalueella ja vartija on kehottanut häntä poistumaan. Kodin ollessa vartioimiskohteena omistajan, haltijan tai tämän edustajan selvittäminen ei yleensä ole ongelma. YTurL 2:19:n mukaan vartioimisliikkeellä on oltava sellaiset yleiset kirjalliset toimintaohjeet, joiden avulla vartija kykenee suorittamaan vartioimistehtävänsä oikein ja turvallisesti. Näissä ohjeissa mainitaan yleensä kohteen yhteyshenkilö, jonka kautta vartioimiskohteen hallintasuhteet viimeistään selviävät. Kuten aikaisemmin mainitsin Kerttulan mukaan poistamisoikeuden käyttäminen yksityisellä alueella on melko ongelmattonta, koska alueen haltijalla on varsin laajat valtuudet päättää siitä, kuka alueella oleskelee oikeudettomasti. Vartija voi tällöin käyttää poistamisoikeuttaan niiden

---

252 Ks. luku 4.3 Loukatun suostumus, s.37. Tätä voidaan perustella myös asuintilan haltijan absoluuttisella oikeudella päättää siitä, kuka on oikeutettu olemaan kotirauhan suojaamalla alueella. Ks. Livson, 1958, s.69

253 Viljanen, 2001, s.110

ohjeiden perusteella, joita hän on toimeksiantajalta saanut.²⁵⁴

Käytettäessä poistamisoikeutta kotirauhan piirissä kysymykseen tulee yleensä kotiin, kodin pihalle tai vastaavaan kotirauhan suojaamaan paikkaan tunkeutunut tai sinne jäänyt ulkopuolinen henkilö. Tällainen henkilö syyllistyy RL 24:1:n mukaiseen kotirauhan rikkomiseen. Kyseessä on vankeusuhkainen rikos, joten myös vartijan oma YTurL:n mukainen kiinniotto-oikeus ja PKL:n jokamiehen kiinniotto-oikeus ovat voimassa. Ulkopuolisen henkilön kohdalla kyseessä on siis normaali vartioimistehtävän suorittaminen. Ulkopuolinen henkilö joko poistetaan alueelta tai otetaan kiinni ja luovutetaan poliisille. Toimenpiteissä noudatetaan yleensä asiakkaan toivomusta lukuunottamatta YTurL 2:10.2:n mukaisia tilanteita; ”jos vartija on vartioimistehtävässä saanut tietoonsa rikoslain (39/1889) 15 luvun 10 §:n 1 momentissa mainitun jo tehdyn rikoksen, hänen on viipymättä ilmoitettava siitä poliisille”²⁵⁵. Asunnosta poismuuttanutta, avioliittolain 24 §:ssä tarkoitettua yhteiselämän lopettamispäätöksellä poismuuttamaan velvoitettua tai perheen sisäiseen lähestymiskieltoon määrättyä henkilöä kohdellaan ulkopuolisena henkilönä (laki lähestymiskiellosta 1 luvun 1 §:n 2 momentti).

Tilanne mutkistuu, jos vieras on epätoivottu jonkun muun kuin vieraan kutsuneen kotirauhan haltijan mielestä. Toisin sanoen kaksi saman kodin asukasta ovat erimieltä vieraan läsnäolosta. Tällaisessa tilanteessa vartijan on viisainta vetäytyä tilanteesta ja kutsua tarvittaessa poliisi paikalle. Mikäli vartija alkaisi poistamaan ulkopuolista henkilöä, vierailun jatkumista haluava asukas käskisi todennäköisesti vartijaa poistumaan kodistaan. Fränden ynnä muiden mukaan varovainen vieras poistuu tällaisen käskyn jälkeen paikalta, vaikka poistumiskäskey olisikin ilkeävaltainen²⁵⁶. Kotirauhan piiri toimialueena on herkkä toimintaympäristö, joten yhdenkin asukkaan toivomusta vartijan

---

254 Kerttula, 2005, s.34

255 RL 15:10.1: Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen. Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdერიkoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, antaa siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

256 Frände ym., 2006, s.369

poistumisesta on syytä kunnioittaa paitsi, jos jonkun asukkaan terveys on vaarassa. Kuitenkin alaikäisen lapsen ja vanhemman välisessä riidassa voinee vartija noudattaa vanhemman antamaa ohjeistusta ja poistaa kodista alaikäisen lapsen vieraan.²⁵⁷ Kuinka sitten toimitaan, jos lapsi pyytää vanhempansa vieraan poistamista? Huolimatta siitä, että myös lapsi voinee antaa poistumiseen velvoittavan käskyn kotirauhaansa vedoten²⁵⁸, vartijan ei kannata oman oikeusturvansa vuoksi suorittaa poistamista, jos tilanne on vähänkään ristiriitainen. Mikäli vieraasta on selvästi haittaa lapselle, esimerkiksi vahvan humalatilansa vuoksi, vartija voi kutsua paikalle poliisin.

Kolmantena poistamiseen liittyvänä esimerkkinä voisi olla poliiseille tuttu tilanne, jossa talon emäntä pyytää juovuksissa olevan isännän poistamista heidän yhteisestä asunnostaan. Ratkaisu tähän esimerkkiin on mielestäni yksiselitteinen. Vartija ei voi poistaa kumpaakaan omasta kodistaan tai vastaavasta asuintilasta poistamisoikeudestaan huolimatta. Poistamisoikeuden edellytyksenä on paikan haltijan, omistajan tai näiden antama ohjeistus. Jo tämä edellytys poistaa toimivaltuuden käyttömahdollisuuden kodin asukasta kohtaan. Kaksi saman kodin asukasta voivat myös antaa vartijaa velvoittavan ohjeen, jotka ristiriitaisina käytännössä mitätöivät vartijan toimintamahdollisuuden. Lisäksi henkilön poistaminen omasta kodistaan voidaan katsoa olevan kiellettyä jo PeL 2:10:n kotirauhasäännöksen perusteella. Oikeus tällaiseen toimenpiteeseen on vain poliisilla PolL 2:14.2:n perusteella²⁵⁹. Mikäli vartija poistaa jonkun asukkaista kodistaan, voi hän syyllistyä jopa RL 24:2:n mukaiseen törkeään kotirauhan rikkomiseen. Myös RL 24:1:ää (kotirauhan rikkominen) voidaan tulkita siten, että vartijan on lähtökohtaisesti noudatettava yhdenkin kodissa asuvan henkilön poistumiskäskyä, koska hänen läsnäolonsa tällaisen käskyn jälkeen on lähtökohtaisesti oikeudetonta. Vartijan on kutsuttava poliisi paikalle tällaisessa tilanteessa, jos tilanteeseen ei löydy muuta ratkaisua. Henkilön poistaminen kodistaan ei tule kysymykseen missään tapauksessa.

Kiinniotto-oikeus. Vartijalla on vartioimistehtävää suorittaessaan oikeus ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavattu rikoksenteikijä, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai jos rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton

257 Ks. Frände ym., 2006, s.369-370

258 Ks. luku 5.3 Kotirauhan suojaamat henkilöt s.56-58

259 PolL 2:14.2: Poliisimiehellä on oikeus poistaa 1 momentissa tarkoitettulta alueelta (mm. kotirauhan suojaamalta alueelta (lisäys kirjoittaja)) tai paikalta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai julkisrauhaa taikka aiheuttaa siellä muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu.

käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, lievä vahingonteko tai lievä petos. Vartija saa ottaa kiinni myös sen, joka on viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan pidätettävä tai vangittava.

Kiinniotto-oikeus on voimassa myös kotirauhan piirissä, jos koti on vartioimisliikkeen asiakaskohde. Kuten jo mainitsin, kotirauhan rikkominen on vankeusuhkainen rikos ja vartija voi ottaa kiinni siihen syyllistyneen henkilön. Ulkopuolisten henkilöiden suhteen ongelmia ei juuri ole. Ulkopuolisen syyllistyttyä kiinnioton oikeuttavassa pykälässä mainittuun rikokseen, kiinniotto-oikeus on olemassa ja yleensä myös toteutettavissa. Mikäli ulkopuolisen henkilön tekemän rikoksen johdosta on joku asukkaista kutsunut vartijan paikalle, voitaneen jonkun toisen kodin asukkaan vartijalle esittämää poistumiskäskyä pitää ilkeinä ja sitä ei sellaisenaan tarvinne noudattaa.²⁶⁰

Voidaanko kodin asukas sitten ottaa kiinni? Selkeää vastausta tähän kysymykseen on vaikea esittää. Mikäli kotirauhaa nauttivien henkilöiden kesken on tavanomaisena pidettävä riita esimerkiksi rahojen omistusoikeudesta, on suositeltavaa, että vartija vetäytyy tilanteesta syrjemmälle ja kutsuu tarvittaessa poliisin selvittämään tilannetta. Kiinniotto-toimenpiteisiin ei ole syytä ryhtyä ainakaan silloin, jos epäilty ei pyri poistumaan paikalta.

Kuinka toimitaan, jos kodissa asuva rikoksesta epäilty tai etsintäkuulutettu yrittää poistua paikalta ennen poliisin tuloa? Olennaista mielestäni on se, että vartijalla on oikeus olla kotirauhan piirissä. Tämä oikeus on luotu toimeksiantosopimuksen perusteella ja se päättyy sopimuksen päättyessä tai asukkaan antamaan poistumiskäskyyn. Jos poistumiskäskyä ei anneta, vartija voi suorittaa myös asukkaan kiinnioton, koska hänellä on siihen lailla säädetty oikeus. Mikäli kiinniotettava asukas esittää poistumiskäskyn voinee toisen asukkaan esittämä pyyntö jäädä paikalle kumota tuon käskyn. Poistumiskäskyä voitaneen tällöin pitää ilkeinä, jolloin sitä ei tarvitse noudattaa. Näillä edellytyksillä vartija voi tulkintani mukaan ottaa kiinni myös kodin asukkaan. Jokatapauksessa kiinnioton voi suorittaa viimeistään kotirauhan piirin ulkopuolella, vaikka vartija olisikin velvoitettu poistumaan asuintilasta. Todellisuudessa vartioimispalveluista maksavaa kodin asukasta tuskin otetaan kiinni. Tästä huolimatta vartijan on muistettava YTurl 2:10.2:n mukainen törkeän rikoksen

---

260 Ks. HE 184/1999, s.19 ja Frände ym., 2006, s.369

ilmoittamisvelvollisuus.

Turvallisuustarkastusoikeus. Vartijalla on oikeus tehdä turvallisuustarkastus kiinniottamalleen henkilölle. Tämä oikeus on voimassa vain YTurL:n mukaisen kiinnioton yhteydessä. Jos vartija tekee kiinnioton vartioimiskohteena olevan kotirauhan piirissä, voi hän tarkastaa kiinniotetun ja hänen mukanaan olevat tavarat vartijan oman, kiinniotetun itsensä ja muiden henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi. Kiinniottamisen jälkeen ei tarvitse enää tehdä eroa sen suhteen, kuka turvallisuustarkastuksen kohteena oleva henkilö on.

Voimankäyttöoikeus on toissijainen toimivaltuus ensisijaisten toimivaltuuksien toteutumisen varmistamiseksi. Ensisijaisia toimivaltuuksia ovat poistamisoikeus, kiinniotto-oikeus ja turvallisuustarkastusoikeus. Tämä oikeus on myös voimassa kotirauhan piirissä, jos koti on vartioimisliikkeen kohteena. Esimerkiksi, jos ulkopuolinen kohdehenkilö kieltäytyy poistumasta kotirauhan piiristä saatuaan siihen velvoittavan käskyn, saa vartija YTurL 2:28.4:n mukaisia tarvittavia voimakeinoja käyttäen poistaa henkilön kotirauhan piirin ulkopuolelle eli käytännössä kodin ja sen pihapiirin ulkopuolelle. Voimankäyttöoikeuden toissijaisuuden vuoksi myös tämän oikeuden käyttämisen kohteena olevalla henkilöllä ei sinänsä ole merkitystä. Jos vartija on oikeutettu ensisijaisen toimivaltuuden käyttämiseen, on hän oikeutettu myös voimakeinojen käyttämiseen tarvittaessa. Lienee kuitenkin edellytettävä, että voimankäyttöä kodissa vältetään mahdollisimman pitkälle ja pyritään siirtämään sen käyttö kodin seinien ulkopuolelle. Tätä voidaan perustella muun muassa suhteellisuusperiaatteella, jonka mukaan voimankäytössä on pyrittävä mahdollisimman vähän haittaa tuottavaan menettelyvaihtoehtoon.

6.2 Vartija oikeuttamisperusteiden käyttäjänä kotirauhan piirissä

Kuten aikaisemmin oikeuttamisperusteita kotirauhan rajoittajina käsitellessä kävi ilmi, vain hätävarjelu ja pakkotila oikeuttavat puuttumisen kotirauhaan, jos viranomaisapua ei ole tarpeeksi nopeasti saatavissa²⁶¹. Vartija voi siis puuttua kotirauhaan vastoin asukkaiden tahtoakin, jos kodin piirissä tapahtuu henkilöön kohdistuva oikeudeton

---

261 Ks. luku 5.5 Oikeuttamisperusteet kotirauhan rajoittajina, s.61-66

hyökkäys tai muusta kuin henkilöstä johtuva vakava vaaratilanne. Kun toimeksiantosopimuksella ei oikeuttamisperusteiden kohdalla ole merkitystä, vartija voi puuttua tällä perusteella myös ei-asiakkaana olevan henkilön kodin rauhaan mainituissa tilanteissa. Nämä oikeudet koskevat kaikkia kansalaisia – ei pelkästään vartijaa tai viranomaisia.

Hätävarjelu on oikeutettua ihmisen suorittaman oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi. Hätävarjelu-oikeus on sillä, johon hyökkäys kohdistuu tai sillä, joka avustaa hyökkäyksen kohteeksi joutunutta henkilöä. Toisin sanoen myös sivullinen henkilö on oikeutettu käyttämään hätävarjelua, kun hän menee hyökkäyksen uhrin avuksi.

Millaisessa tilanteessa hätävarjelu oikeuttaa puuttumisen kotirauhan suojaan? Kotirauhan suoja alkaa eritasolta asumismuodosta riippuen. Esimerkiksi omakotitalon tai loma-asunnon kotirauha alkaa asuntoa ympäröivän piha-alueen ulkorajalta, kuten edellä on esitetty. Jos tällaisen asunnon pihalla havaitaan esimerkiksi pahoinpitely, voi ulkopuolinen henkilö tunkeutua piha-alueelle auttamaan uhria kotirauhan rikkoen. Sama koskee kerrostalon rappukäytävää ja muita yksityiskäyttöön osoitettuja piha-alueita, kuten rivitalo-osakkeen edustalla olevia pihvoja.

Voiko sitten hätävarjelu-oikeuteen vedoten tunkeutua asuintilan sisäpuolelle? Vastaus on mielestäni rajoitetusti myöntävä. Kuten aikaisemmin totesin, hätävarjelu täyttää perusoikeuksien rajoittamisen edellytykset. Hätävarjelulla suojataan useimmiten PeL 2:7:ssä turvattua oikeutta elämään, henkilökohtaiseen vapauteen sekä koskemattomuuteen. Voidaan siis todeta, että kysymyksessä on perusoikeuksien välinen kollisio; vastakkain ovat edellä mainittu 7 § ja 10 §:n mukainen kotirauhan suoja. Kuten Länsineva esittää, perusoikeuksien välistä punnintaa suorittaessa täytyy olla varovainen ja painavamman perusoikeuden on erotuttava selvästi ja sen on oltava uhattuna.²⁶² Voitaneen todeta, että 7 §:ssä turvattu perusoikeus on painavampi kuin 10 §:n kotirauha. Esitän siten, että hätävarjeluun vedoten voidaan tunkeutua kotirauhan suojaamaan asuintilan sisäpuolelle, jos viranomaisapuun turvautuminen ei ole tilanteen äkillisyyden vuoksi mahdollista ja oikeudettoman hyökkäyksen uhka on todellinen. Esimerkiksi sisältä kuuluvat avunhuudot tai ikkunasta tehdyt näköhavainnot voivat olla tällaisia

---

²⁶² Ks. Länsineva, 2002, s.144

hyökkäyksen välittömästä uhasta kertovia seikkoja. Myös pahoinpitelijäksi oletetun henkilön aikaisemmalla käytöksellä ja mahdollisella aseistautumisella voi luonnollisesti olla merkitystä uhan vakavuutta arvioitaessa. Kuitenkaan pelkkä epäily tai sanallinen uhkaus väkivallan käytöstä eivät ole riittäviä seikkoja osoittamaan uhan välittömyyttä, vaan tällöin on aikaa soittaa poliisi paikalle. Mielestäni hyökkäyksellä aiheutetun väkivallan on myös oltava myös suhteellisen vakavaa, jotta hätävarjelu oikeuttaisi kotirauhaan puuttumisen. Kevyet RL 21:7:ssä säännetyin lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttävät läpsäisyt eivät ole tällaista väkivaltaa. Kuitenkaan tavalliselta kansalaiselta ei mielestäni voida edellyttää mahdollisen väkivallan oikeudellista arviointia. Jos väkivalta ei ollutkaan niin vakavaa, että kotirauhan rikkominen olisi ollut hyväksyttävää, arvioidaan tilannetta RL 4:3:n mukaisena vastuusta vapauttavaa seikkaa koskevana erehdyksenä eli putatiivihätävarjeluna. Tämä poistaa tekijältä tahallisuusvastuun, joskin mahdollinen tuottamusvastuu säilyy. Kotirauhan rikkominen ei kuitenkaan ole tuottamuksena rangaistavaa. Erehdyksen on kuitenkin oltava perusteltu²⁶³.

Vartijan työssä tällaiset tilanteet ovat mahdollisia. Olin itse eräänä kesänä vartijan tehtävissä leirintäalueella. Erästä leirintämökistä kuului yöaikana kovaäänistä riitelyä, minkä johdosta menin paikalle tarkoitukseni rauhoittaa tilannetta, koska äänet saattoivat häiritä muita asiakkaita. Tullessani mökin portaille havaitsin, että mökin ovi oli auki. Katsoessani ovesta sisään, riitely oli jo edennyt siihen pisteeseen, että mökissä ollut naishenkilö löi avokämmenellä mökissä ollutta miestä kasvoihin. Mieshenkilö suuttui tästä ja hyökkäsi naisen kimppuun. Siinä vaiheessa puutuin ovelta sanallisesti tilanteeseen, ja puuttumisellani oli rauhoittava vaikutus, eikä minun tarvinnut mennä mökin sisälle. Jos tilanne olisi jatkunut pahoinpitelyllä, olisin mielestäni ollut oikeutettu hätävarjeluun vedoten rikkomaan mökissä asuvien kotirauhan ja puuttumaan pahoinpitelyyn tarvittaessa voimakeinoja käyttäen.

Pakkotilassa on oikeus oikeutta vastassa. Kyseessä on siis muun kuin ihmisen suorittaman hyökkäyksen aiheuttama vaaratilanne. Pakkotilassa keskeisenä on intressivertailu, jonka mukaan toimitaan. Pakkotila on siten sallittu, jos pienempi etu uhraataan olennaisesti suuremman edun tieltä. Esimerkiksi oikeutta elämään voidaan pitää kaiken läpäisevänä oikeutena, jota ei voida uhraata minkään toisen oikeuden edestä

---

263 Ks. Ruuskanen, 2005, s.325-326

– ei edes toisen elämän. Jos tällainen uhraus kuitenkin joudutaan pakon edessä tekemään, voidaan sitä arvioida pakkotilan liioittelusäännöksen mukaisesti.²⁶⁴

Tutkielmani kannalta olennainen intressivertailu tapahtuu kotirauhan ja ihmisen terveyden tai omaisuuden välillä. Ihmisen terveys ja henki ovat luonnollisesti olennaisesti painavampia oikeuksia kuin kotirauha. Hengen tai terveyden vaaran uhatessa voidaan aina uhrata kotirauha tarpeen niin vaatiessa. Mielestäni omaisuuteen liittyvät oikeudet eivät sen sijaan ole lähtökohtaisesti kotirauhaa painavampia oikeuksia. Vaikkakin omaisuus on PeL 2:15:n mukaan turvattu, ei se kuitenkaan ole 10 §:n mukaista kotirauhan suojaa olennaisesti painavampi. Muun muassa tämän vuoksi itseapu ei ole sallittu, jos esine on kotirauhan piirissä. Voidaan kuitenkin todeta, että tuhoisan onnettomuuden kohdatessa jonkun kotia silloin, kun asukkaat eivät ole paikalla, voidaan heidän kotirauhansa rikkoa kodissa olevan irtaimen omaisuuden pelastamiseksi. Tällainen onnettomuus voisi olla esimerkiksi tulipalo tai vesivahinko. Yksinkertaistettuna omaisuuden pelastamiseksi voidaan kotirauhan suoja rikkoa, jos talon asukkaat eivät ole paikalla. Jos asukkaat ovat kotona, ei kotirauhan rikkominen vain omaisuuden pelastamiseksi ole pakkotilana sallittu. Esimerkiksi asukkaiden tulipalosta pelastamisen yhteydessä voidaan toki pelastaa myös omaisuutta.

Pakkotila ei korostu erityisesti vartijan työtehtävissä. Esimerkkitalanteena voidaan kuitenkin esittää vartioimiskierroksen yhteydessä havaittu tulipalo paikassa, joka ei ole vartioimisliikkeen asiakaskohde. Vartija voi tuolloin pakkotilaan vedoten pelastaa esimerkiksi oven murtamalla edellä mainituin ehdoin henkilöitä tai omaisuutta.

Loukatun suostumus ei ole olennainen oikeuttamisperuste kotirauhan kannalta ajateltuna, koska suostumus tekee vierailusta sallitun. Kotirauharikos toteutuu vain, jos vierailu on oikeudeton. Pätevä suostumus on siten laillisen vierailun edellytys. Kuten Helminen ynnä muut toteavat, suostumuksen tai pyytämisen jälkeen ei ole tarpeen miettiä asuintilaan menemisen oikeusperustetta²⁶⁵. Todettakoon kuitenkin, että vaikka vartijaa pyydetäisiinkin kodin asukkaiden toimesta käymään vartijan ominaisuudessa toimialueeseen kuulumattomassa kodissa esimerkiksi järjestyshäiriötilanteessa, vartija toimii tällöin puhtaasti kaikille kuuluvien oikeuttamisperusteiden nojalla. YTurL:n mukaiset toimivaltuudet ovat voimassa vain toimeksiantosopimuksessa määritellyllä

²⁶⁴ Ks. Nuutila, 1997, s.310-311

²⁶⁵ Helminen ym., 1999, s.96

toimialueella.

Voiko oikeuttamisperusteet tulla vartijan toimivaltuuksien sijaan joissakin kotirauhaan liittyvissä tilanteissa? Vastaus on mielestäni myöntävä. Esimerkkitalanteena voisi olla vartijakutsuhälytys kodista. Vartijan saavuttua paikalle hän havaitsee, että talossa on käytetty väkivaltaa. Yksi talossa oleva vartijalle tuntematon henkilö kääntyy vartijaa poistumaan paikalta. Väkivaltaa kokeneet talon asukkaat eivät reagoi poistumiskäskeyn ääneen puhumalla vaan esimerkiksi varovaisesti elehtimällä. Koska vartija ei voi olla täysin varma siitä, kuka käskyn antaja on ja miten muiden henkilöiden elehtimistä tulisi tulkita, voisi hän mielestäni jäädä paikalle hätävarjelu-oikeuteen vedoten ja tarvittaessa voimakeinoin puolustaa itseään ja muita henkilöitä. Edellytyksenä olisi, että väkivallan uhka on edelleen todellinen. Myös pakkotila voisi oikeuttaa jäämään asuintilaan poistumiskäskestä huolimatta, jos joku asukkaista olisi selvässä vaarassa esimerkiksi vakavan sairaskohtauksen vuoksi.

6.3 Vartijan toimintamahdollisuudet kolmannen osapuolen kotirauhan piirissä

Koteja perinteisempiä vartioimisliikkeiden asiakkaita ovat erilaiset laitokset, asuntolat, ja hotellit. Näissä kaikissa on kysymyksessä sama kotirauhan suoja kuin tavallisissa kodeissa. Mainittuja huonetiloja koskeva kotirauha poikkeaa kuitenkin tavallisista kodeista siinä, että se vuorottelee julkisrauhan kanssa. Kun edellä mainituissa asuintiloissa ei asuta, kohdetta suojaa julkisrauha.²⁶⁶ Käsiteltävänä olevat huonetilat eroavat myös kodeista siten, että asuintilassa asuva ei ole sopimussuhteessa vartioimisliikkeeseen, vaan toimeksiantosopimus on tehty vartioimisliikkeen ja asuintilaa välittävän yksityisen henkilön taikka yksityisen tai julkisen yhteisön välillä. Asukas on sopimussuhteessa vain välittäjäänsä.

Myös leirintäalueen asiakkaat ovat toimeksiantosopimukseen nähden kolmansia osapuolia. Leirintäalueilla käytetään usein asuntoautoja, -vaunuja ja telttoja, mutta myös leirintämökkejä, jotka taas kuuluvat edellä lueteltuihin huonetiloihin. Asuntoautot ja -vaunut sekä teltat eroavat vuokrattavasta huonetilasta siten, että ne ovat asukkaansa

---

²⁶⁶ Julkisrauha suojaa myös esimerkiksi sairaaloiden potilashuoneita, joten vartijan toimivaltuudet ovat näissä tiloissa voimassa, mikäli tilat on määritelty toimeksiantosopimuksessa.

omistuksessa tai asukkaan muuten laillisesti hallitsemia, esimerkiksi vuokraamisen kautta. Leirintäalueen liikuteltavassa asuintilassa asuva asukas vuokraa siten vain oikeuden pitää esimerkiksi telttaa leirintäalueen hallitsemalla alueella. Asiakkaan omistaessa asuintilansa, vartijalla ei ilman toimeksiantosopimusta ole YTurL:n mukaisia toimivaltuuksia, vaikka ne muuten olisivatkin voimassa leirintäalueella.

Sinänsä YTurL:n mukaisten toimivaltuuksien puuttuminen yleisestikään ei vaikuta vartijan toimintamahdollisuuksiin muuten kuin siten, että oikeus tehdä turvallisuustarkastus puuttuu.²⁶⁷ Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, vartijalla on käytössään myös yleiset oikeuttamisperusteet, joista hätävarjelu ja pakkotila voivat rajoittaa kotirauhaa. Esimerkiksi ulkopuolisen henkilön poistaminen asukkaan pyynnöstä hotellihuoneesta, leirintäalueella olevasta asuntoautosta tai muusta vastaavasta tilasta on mahdollista hätävarjeluun vedoten. Hätävarjelu on sallittua kotirauhan suojelemiseksi ja siihen on oikeutettu myös uhrin avuksi tuleva henkilö.²⁶⁸ Myös rikosentekijä voidaan ottaa kiinni PKL 1:1:n mukaisen jokamiehen kiinniotto-oikeuden perusteella. Sekä hätävarjelu- että jokamiehen kiinniottosäännöksissä on oma voimankäyttövaltuutus oikeuttamisperusteen toteuttamiseksi. Mikäli kyseessä on esimerkiksi perheväkivaltilanne, voi vartija asukkaan pyynnöstä, tai mikäli tilanne on aikaisemmin mainitulla tavalla vakava, hätävarjeluun vedoten mennä asuintilaan ja turvata heikompa osapuolta väkivaltaa käyttäneen asukkaan poistumiskäskystä huolimatta. Poistumiskäskyä voidaan pitää tällöin ilkivaltaisena, jota ei tarvitse noudattaa. Kuitenkaan, lukuun 6.1 viitaten, kotirauhan haltijaa ei voida poistaa omasta kodistaan edes hätävarjelu-oikeuteen vedoten.

Vartijalla on siis toimintamahdollisuus majoituspalveluita tarjoavan yrityksen asiakkaiden kotirauhan piirissä ilman YTurL:n mukaisia toimivaltuuksiakin oikeuttamisperusteisiin turvautuen. Tätä tilannetta ei välttämättä voida pitää tyydyttävänä, sillä vartijahan toimisi työssään ensisijaisesti jokaiselle tarkoitettujen oikeuttamisperusteiden nojalla. Tähän on puuttunut muun muassa perustuslakivaliokunta lausunnossaan, jonka mukaan ”perusoikeusherkkien tapahtumien esiintyminen on jatkuvasti olemassa ikään kuin piilevänä mahdollisuutena vartijan työssä. Asetelma on tästä syystä täysin erilainen kuin yksityishenkilöille yleensä

---

267 Ks. HE 69/2001, s. 55: "vartijalla olisi järjestyshäiriötilanteissa luonnollisestikin käytössään myös jokamiehenoikeudet, esimerkiksi hätävarjelu-oikeus ja jokamiehen kiinniotto-oikeus."

268 Frände ym., 2006, s.376

kuuluvan hätävarjelu- ja kiinniotto-oikeuden sääntelyssä.” Muun muassa tämän perusteella perustuslakivaliokunta piti välttämättömänä omien toimivaltuuksien säätämistä vartijalle pelkkien hätävarjeluun ja jokamiehen kiinniotto-oikeuteen kohdistuvien viittaussäännösten säätämisen sijaan.²⁶⁹

Nuotio on tarkastellut poliisin toimivaltuuksien ja hätävarjelun välistä suhdetta. Vaikka poliisilla on yleistoimivalta eli poliisin toimivaltuudet ovat voimassa kaikkialla, kunhan laista löytyy toiminnalle peruste, on poliisilla myös oikeus hätävarjeluun, jolloin poliisi ikäänkuin astuu roolistaan ulos tavalliseksi kansalaiseksi.²⁷⁰ Nuotio suhtautuu poliisin hätävarjelu-oikeuteen kriittisesti, koska poliisi ei hätävarjelu-oikeutta käyttäessään ole virkatehtävässään. Sama ilmiö tapahtuu vartijan kohdalla. YTurL:n mukaisia toimivaltuuksia käyttäessään vartija toimii vartijan ominaisuudessa, kun taas yleisiä oikeuttamisperusteita käyttäessään hän astuu vartijan roolista ulos. Esimerkiksi leirintäalueella oleva asuntovaunu ei kuulu vartijan toimialueeseen, koska sitä ei ole määritelty toimeksiantosopimuksessa. Jos vartija auttaa asuntovaunussa asuvia poistamaan sieltä kotirauhaa rikkovan henkilön, suorittaa vartija poistamisen periaatteessa yksityishenkilönä. Tätä asetelmaa, kun lisäksi otetaan huomioon edellisessä kappaleessa mainitsemani perustuslakivaliokunnan lausunto, voidaan pitää periaatteellisesti tärkeänä, joten mielestäni on syytä tarkastella, voisiko YTurL:n mukaiset toimivaltuudet ikäänkuin siirtyä myös asiakkaan hallitsemaan asuintilaan. Tämä olisi sekä vartijan että asukkaiden oikeusturvan kannalta paras ratkaisu.

Kuten edellä luvussa 3.2.1 ”Toimeksiantosopimus toimivaltuuksien edellytyksenä” esitin, ilman toimeksiantosopimusta vartijan YTurL:n mukaiset toimivaltuudet eivät tule voimaan. Tämä rajaa vartijan julkisen vallan käyttöä ja toteuttaa siten perustuslain henkeä. Sopimusoikeudellisesti toimeksiantosopimuksen laajentaminen koskemaan myös muita kuin vain sopijapuolta olisi ongelmatonta. Esimerkiksi Hemmo toteaa, että ”mitään oikeudellista estettä ei luonnollisestikaan ole sille, että osapuolet sopivat suorituksesta, joka koituu kolmannen hyväksi. Edunsaajan asiana on tämän jälkeen päättää, ottaako hän suorituksen vastaan.”²⁷¹

---

269 PeVL 28/2001, s. 2-3

270 Ks. KKO 2004:75

271 Hemmo, 2003, s.409

Näin suoran tulkinnan estää kuitenkin YTurL 2:8, jossa säännetään kirjallisen toimeksiantosopimuksen tekemisestä vartioimisliikkeen ja toimeksiantajan välillä ennen vartiointitehtäviin ryhtymistä. Pykälää koskevien esitöiden mukaan toimeksiantajalla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä palvelut ostavaa loppuasiakasta, ei esimerkiksi palveluiden markkinoinnista tai välityksestä vastaavaa yritystä. Toimeksiantosopimuksen laatimisvelvollisuus koskisi siten vartioimisliikkeen ja loppuasiakkaan välistä suhdetta.²⁷² Tämä edellytys poistaa suoraan leirintäalueen telttä-, asuntovaunu- tai asuntoautoasiakkaan mahdollisuudet saada asuintilaansa vartioimisliikkeen tarjoamia turvallisuuspalveluita leirintäalueen välityksellä. Periaatteessa leirintäalueella oleva asuntovaunun tai vastaavan omistaja voi turvautua vartijaan vain, jos hän on itse edellä mainittu toimeksiantaja. Käytännössä vartija voi mennä vaunuun tai vastaavaan paikkaan esimerkiksi hätävarjelu-oikeuteen vedoten.

Millainen tilanne on silloin, kun majoitusliike vuokraa omistamiaan asuintiloja asiakkaille? Suoraa vastausta ei ole. Voidaan kuitenkin todeta, että asuintilojen omistaja on toimeksiantaja eli kyseiset asuintilat ovat toimeksiantosopimuksen piirissä. Mielestäni tilojen vuokraaminen asiakkaille ei muuta toimeksiantosopimusta kuin siten, että asiakkaiden kotirauhan suoja estää vartijaa menemästä omatoimisesti huonetiloihin. Näin ollen YTurL:n mukaiset toimivaltuudet ovat voimassa sopimuksessa määritellyissä tiloissa, joten esimerkiksi hotellin asiakas voi hyödyntää turvallisuuspalveluja antamalla vartijalle suostumuksensa siihen, että tämä tulee hänen käytössään olevaan huoneistoon. On huomattava, että tämä koskee myös leirintäalueen omistamia leirintämökkejä. Mielestäni tämä tulkinta toteuttaa myös aikaisemmin mainittuja perustuslakivaliokunnan kannanottoja siitä, että vartijan työssä tulisi voida ensisijaisesti käyttää vartijan omia toimivaltuuksia. Hätävarjelu- ja pakkotilasäännökset on tarkoitettu hätätilanteita varten – ei ammattimaiseen käyttöön.

Jos vartioimisliikkeen ja huonetilojen omistajan välinen toimeksiantosopimus voidaan ulottaa myös huonetiloja käyttävien asiakkaiden hyväksi, estääkö YTurL:ssa säännetty kielto ottaa vastaan toimeksiantoa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä tällaisen tulkinnan? YTurL 2:9:n mukaan vartioimisliike ei saa ottaa vastaan toimeksiantoa, joka sisältää sitoumuksen ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Mitä "yleisellä järjestyksellä ja turvallisuudella" tarkoitetaan? YTurL:n 9 §:ää koskevan

---

272 HE 69/2001, s.55

hallituksen esityksen mukaan "yleisen ja yksityisen välistä rajaa vedettäessä olisi huomioitava muun muassa se, onko kysymyksessä yleinen vai yksityinen paikka, ja se, kohdistuuko vaara ennaltamääräämättömään kohdejoukkoon vai määrättyyn kohteeseen." Edelleen esityksessä todetaan, että yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä koskevaa kieltoa ei saataisi kiertää siten, että tosiasiallinen järjestyksenpitotehtävä naamioitaisiin esimerkiksi ennaltamääräämättömän kauppakeskuksen tai ravintolan asiakasjoukon koskemattomuuden suojaamiseksi tai järjestyshäiriötyyppisten rikosten paljastamiseksi. Esityksessä muistutetaan, että PeL:n 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava tietty perusturvallisuustaso ja tähän voidaan laskea kuuluvaksi muun muassa katurauhatyyppinen yleinen järjestys ja turvallisuus²⁷³

Nyt pohdittavassa tilanteessa kyseessä on perusoikeutena turvattu yksityinen tila, jossa voi olla asukkaina sinänsä ennaltamääräämätön ihmisjoukko. Kuitenkin lain esitöistä on luettavissa, että yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämällä tarkoitetaan toimintaa yleisissä tiloissa tai muissa julkisissa paikoissa, joihin kaikilla ihmisillä on mahdollisuus tulla. Tällainen tila ei ole kotirauhan suojaama paikka. Voitaneen siis todeta, että YTurL 2:9:n kielto vastaanottaa toimeksiantoa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi ei koske toimeksiantoa, jonka tarkoituksena on tuottaa majoitusliikkeen asiakkaille vartiointipalveluita näiden hallitsemiin huoneistoihin, vaikka asiakasryhmät ovat sinänsä ennaltamääräämättömiä. Nämä palvelut eivät saa kuitenkaan koskea esimerkiksi hotellin yökerhoa tai ravintolaa. Mielestäni majoitustiloja vuokraavan yrityksen ja vartioimisliikkeen välinen toimeksiantosopimus sellaisenaan oikeuttaa vartijan käyttämään toimivaltuuksiaan myös asiakkaan hallinnassa olevassa toimeksiantosopimuksessa määritellyssä tilassa. Toki tämä voitaisiin määritellä täsmällisesti toimeksiantosopimuksessa sisällyttämällä siihen kolmatta eli majoitusliikkeen asiakkaita koskeva turvallisuuspalveluiden käyttöoikeus. Esittämäni pohdinta koskee myös asuntoloita ja niitä laitostiloja, jotka voidaan katsoa kuuluvan kotirauhan piiriin.

6.4 Lopuksi

Vartijan toimivaltuudet ja yleiset oikeuttamisperusteet ovat helppokäyttöisiä ja selkeästi rajautuvia. Kuitenkaan vartijan toiminnan oikeudelliset puitteet kotirauhan piirissä eivät

---

273 HE 69/2001, s.55

ole ongelmattomia. Yksinkertaisuutta sekoittaa PeL:ssa perusoikeutena turvattu kotirauha, joka vaikuttaa ylempitasoisena säännöksenä alemman tasoisten säännösten tulkintaan. Tästä johtuu muun muassa edellä mainittu kielto poistaa henkilö omasta kodistaan periaatteessa sen oikeuttavasta toimivaltuudesta huolimatta. Kotirauhan vaikutuksen vuoksi vartijan toimivaltuudet ovat kotirauhan piirissä voimassa eri tasoisin johtuen siitä, kuka toimenpiteiden kohteena on. Ongelma ilmenee erityisesti perheenjäsenten välisten riitojen yhteydessä.

Kotirauhan rajoittaessa YTurL:ssa säänneltyjä toimivaltuuksia, vartijan toimintaa helpottaa kuitenkin hätävarjelu- ja pakkotilaoikeus. Näiden todettiin oikeuttavan kotirauhan rajoittamisen hätätilanteissa sillä edellytyksellä, ettei viranomaisapuun turvautuminen ole tilanteessa mahdollista. Vaikka vartija veloitettaisiin jonkun kodin asukkaan toimesta poistumaan talosta, voi hän jäädä paikalle hätävarjeluun tai pakkotilaan vedoten, mikäli tilanne tällaisia toimenpiteitä vaatii.

Vaikka vartioimisliikkeet ovatkin perinteisesti tarjonneet turvallisuuspalveluita muun muassa hotelleille, ovat kotirauhaan liittyvät ongelmat olleet näissä vähäisiä. Kokemukseni mukaan hotellihenkilökunta pyrkii itse hoitamaan vähäiset häiriöt ja suurempien riitojen selvittäjäksi kutsutaan poliisi. Lisäksi voidaan olettaa, että asiakkaat mieltävät kotirauhansa suojan heikommaksi majoituspalveluita käyttäessään kuin kotona ollessaan. Kuitenkin kodinturvapalveluiden suosion myötä vartijan toimivaltuuksien ja kotirauhan välisen konfliktin riski kasvaa. Kuten aikaisemmin on todettu, perheen sisäiset ongelmat näkyvät jo nyt vartioimisliikkeiden vastaanottamissa hälytyksissä. Kotihälytysten erityislaatuisuus olisikin syytä huomioida erityisesti vartijoiden koulutuksessa. Lisäksi tämä olisi mielestäni syytä ottaa huomioon tulevassa turvallisuusalaa koskevassa lainsäädännön kokonaisuudistuksessa.